

LETO XXVI. ŠT 6 (1214) TRST, GORICA
ČETRTEK, 18. FEBRUARJA 2021

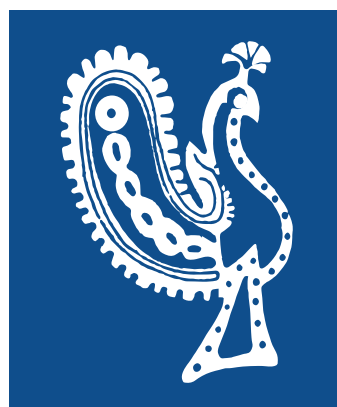
CENA 1,20€
www.noviglas.eu

TAXE PERCUE TASSA RISCOSSA
UFFICIO POSTALE GORIZIA, ITALY

SETTIMANALE
Poste italiane S.p.a.
Spedizione in abbonamento postale
D.L. 353/2003
(conv. in L. 27/02/2004 n. 46)
art. 1, comma 1, NE/PD ISSN 1124-6596

NOVI GLAS

NOVI GLAS JE NASTAL Z ZDRUŽITVIJO TEDNIKOV
KATOLIŠKI GLAS IN NOVI LIST 11. JANUARJA 1996

Str. 12 / GMD
**Franc Setničar, izredna, a
premalo poznana osebnost**

Str. 14 / Pogovor
**Študentka in umetnostna
kotalkarica Metka Kuk**

Str. 20 / Pogovor
**Nadja Terčon o pomorščakinjah
Savi in Jolandi**

Iz koronapusta v koronapost

Leto dni z virusom

Jurij Paljk

Te dni mineva leto dni, odkar sobivamo s pandemijo, s koronavirusom covid-19, ki je dodobra spremenil naše navade, spremenil svet, tudi nas, a pandemiji ni videti konca. Na svetu je bilo doslej s koronavirusom okuženih že okrog 110 milijonov ljudi, za posledicami covida-19 je umrlo 2.416 172 ljudi (podatki se nanašajo na torek, 16. t. m.), virus je prebolelo že okrog 85 milijonov ljudi, danes pa je v svetu okuženih okrog 23 milijonov oseb. V Evropi je umrlo več kot 770 tisoč ljudi, v Italiji pa že skoraj 94 tisoč ljudi, kar pomeni, da je v Italiji izginilo eno srednje veliko mesto. V Italiji zaradi okužbe s koronavirusom še vedno vsak dan umre manjša vas. Znanstvenikom in zdravnikom povzroča preglavice dejstvo, ker se pojavljajo nove oblike virusa covid-19, ki še vedno ogrožajo človeška življenja. V domovini Sloveniji je za posledicami okuženosti s koronavirusom doslej umrlo 3.728 ljudi. Podatki sami govorijo, kako nevaren je covid-19. Pandemije še ni konec, kar se pozna v vsakdanjem življenju. Ljudje smo bitja navad in še po enem letu se ne moremo navaditi na posebno stanje, v katerem smo. Pandemija je globoko zarezala v vsakdanjik vseh, različne države se na različne načine spopadajo z nevarnostjo, ki jo prinaša covid-19, tudi ljudje na različne načine sprejemamo navodila, ki nam jih zdravniki in politiki odredijo. Dnevno spremljamo take in drugačne uredbe, priznamo, da smo prevečkrat zbegani in ne razumemo nekaterih odločitev, a dejstvo je, da je pandemija še vedno med nami. "Mislim, da je etično, da bi se vsi ljudje morali cepiti! Gre za etično vprašanje, kajti v igri je zdravje, v igri je življenje, tvoje življenje in tvoje zdravje in tudi zdravje drugega, bližnjega, zato bi se morali vsi cepiti," je pred časom dejal papež Francišek, ki se je kasneje tudi sam cepil. Znanstveniki in zdravniki nam priporočajo cepljenje, politiki pa morajo poskrbeti, da se bomo lahko čim prej cepili!

V Italiji je pomembnejša od zapisane črke "politična volja" 20 let zaščitnega zakona

Dvajsetletnice zaščitnega zakona za Slovence bi se lahko spominjali na različne dneve. V drugem branju, in torej dokončno, ga je izglasoval senat v Rimu 14. februarja 2001, vendar je bil razglašen 23. februarja, ko ga je podpisal predsednik republike Ciampi, ob njem pa še predsednik vlade Amato in pravosodni minister Fassino. Uradni list ga je objavil 8. marca, v veljavo je stopil mesec dni po razglasitvi, 23. marca 2001. Od takrat tečejo roki za uresničitev posameznih določb. Za mnoge je celo 20 let preteklo zaman. Pri drugih je prišlo do prijetnih presenečenj, ki potrjujejo spoznanje, da je v Italiji pomembnejša od zapisane črke, ki je sicer nujna, "politična volja".

/ str. 2
Ivo Jevnikar

Novoletni sprejem stranke Slovenska skupnost tokrat po spletu

Kriza po pandemiji naj bo izziv

Tudi tradicionalni in priljubljeni novoletni sprejem stranke Slovenska skupnost se je moral letos ukloniti pandemiji koronavirusa, ki že skoraj leto dni razsaja ter pogojuje naše vsakdanje življenje, društveno in politično delovanje. Vrhovi stranke pa so vseeno odločili, da bo sprejem tudi letos, sicer v drugačni, spletni obliki. SSK, v sodelovanju s Krožkom Virgil Šček in Krožkom Anton Gregorčič, je tako priredila zanimivo novoletno srečanje na temo zaščite narodnih in jezikovnih manjšin ob 20-letnici zaščitnega zakona 38/2001 in izzivov za prihodnost.

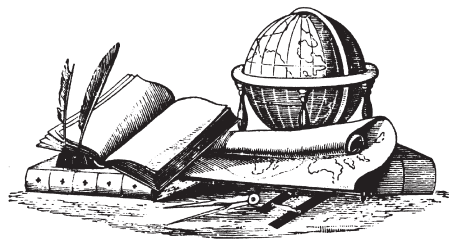

/ str. 3
Matevž Čotar

Naroči se na Novi glas!

**Novi naročniki prejmejo v dar novo knjigo
Stare jedi v novih loncih.**

2 Svet okrog nas

S 1. STRANI V Italiji je pomembnejša od zapisane črke “politična volja”

20 let zaščitnega zakona

Danes je nadvse žgoča tema zastopstvo Slovencev v parlamentu. Zaradi volilnih reform, ki so bile sprejete s spremembo ustave ali pa z rednimi zakoni, je položaj danes tak, da lahko na prihodnjih volitvah le čudež potrdi slovensko prisotnost, ki je v takšni ali drugačni obliki v republiškem parlamentu neprekinjena od leta 1963. Kot je bilo jasno že pred 20 leti, zaščitni zakon v 26. členu izraža le pobožne želje glede olajšanega zastopstva, saj ni natančen, poleg tega pa kot redni zakon ni nadrejen drugim zakonom in toliko manj ustavi. A rešitev se da kljub temu najti, če je politična volja. To se je pokazalo na primeru Narodnega doma v Trstu, za katerega poteka postopek vračanja slovenski narodni skupnosti. Obravnava ga 19. člen zaščitnega zakona, ki pa ne predvideva vračanja in je v sedanjih formulaciji sploh neuresničljiv. Stoletna prizadevanja manjšine, ki sta jih podprli matična država in prijateljska pomoč, ki je v Italiji segla do Kvirinala, so dosegla premostitev zaprek,

kar se bo pokazalo tudi z dopolnitvijo člena. Drugo tako prijetno presenečenje je bilo osnovanje centralnega urada in pa mreže za slovenski jezik, kar nadgrajuje ohlapno besedilo zakona o slovenščini v javni rabi. Pred 20 leti nismo bili vsi zadovoljni z zakonom. Dovolj je prebrati takratna podrobna stališča Slovenske skupnosti in Sveta slovenskih organizacij. Zelo se je oddaljil od predlogov o “globalni zaščiti”, ki so jih različne politične sile ločeno vlagale v parlamentu v vsaki zakonodajni dobi od 29. aprila 1970 (prvi osnutek senatorja KPI Seme) dalje, in pa od besedila, ki ga je po dolgem usklajevanju oblikovala takratna “enotna delegacija” in ga je v poslanski zbornici na prošnjo Slovenske skupnosti v odločilnem mandatu predložil valdostanski poslanec Luciano Caveri. Ta predlog je namreč postal osnova za kasnejše “poenoteno besedilo” poročevalca Masellija. V mnogih pomembnih točkah zakon namesto samih pravic določa postopke za doseg

pravic, ti postopki pa so odvisni od dobre volje večine. Tak nevaren mehanizem, ki smo se ga zelo bali, zadeva že določanje ozemlja, kjer naj se izvaja zakon. K sreči se je izkazalo, da sta demokratična zavest in želja po sožitju v tistem trenutku prevladali. Za to pa imajo zaslugo ne samo paritetni odbori, temveč predvsem naši občinski svetovalci in odborniki. V sedanjih spominjanjih se poudarjajo zasluge takratne levosredinske koalicije, pozablja pa se vloga, ki sta jo v javnem mnenju in političnih odnosih odigrali demokratizacija in osamosvojitve Slovenije. Zakon iz leta 2001 je bil prelomen zlasti za Slovence v videmski pokrajini, saj jih je končno uradno priznal in podprl zasebni dvojezični vrtec ter osnovno šolo v Špetru, ni pa korenito posegel v njihovo družbeno-ekonomsko tkivo. Cela vrsta vprašanj, ki jih obravnava zakon, še čaka na rešitev. Naša narodna zavest, politična zrelost in demografska moč pa niso odvisne le od zakonov.

Zaslužnima slovenskima ustanovama je podelila spominski znak

Ministrica Helena Jaklitsch pri Slovencih v Porabju

Ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helena Jaklitsch je pred kratkim na Generalnem konzulatu v Monoštru Zvezi Slovencev na Madžarskem in Državni slovenski samoupravi podelila spominski znak za požrtvovalnost v boju proti covidu-19. Obe krovni

našim Slovencem v Porabju za njihovo res požrtvovalno, pristrčno in solidarnostno gesto, izkazano v prvem valu epidemije.” S svojim dejanjem so pokazali, da se slovenstvo in pripadnost slovenskemu narodu ne konča z državno mejo in da Slovenci znamo in zmoremo stopiti skupaj,

skupnost v Porabju, in načrtih v prihodnje. Poudarili so pomen dvojezičnega izobraževanja, krepitev znanja slovenskega jezika med mladimi, strokovno pomoč iz Republike Slovenije pri delu z otroki v vrtcih in dvojezičnih izobraževalnih ustanovah. Pogovor je bil

organizaciji na Madžarskem sta spomladi, ko je bilo v Sloveniji veliko pomanjkanje zaščitne opreme, samoiniciativno ponudili pomoč. Sloveniji so podarili dva tisoč pralnih mask, ki so jih naredili sami. Sodelovali so tudi pri organizaciji prevoza materiala za zaščitno opremo. Ministrica dr. Helena Jaklitsch je povedala: “Današnji obisk je bil namenjen zahvali

kadar je potrebno, ne glede na to, kje živimo. Obisk Porabja je ministrica dr. Jaklitsch izkoristila tudi za delovno srečanje s predsednico Zveze Slovencev na Madžarskem Andreo Kovács in predsednikom Državne slovenske samouprave Karlom Holcem. Na srečanju so se pogovarjali o izzivih, s katerimi se sooča slovenska narodna

namenjen tudi načrtovanju aktivnosti, povezanih s popisom prebivalstva, ki ga bo Madžarska izvedla v letu 2022, ter aktivnostim na področju spodbujanja gospodarskih temeljev slovenske skupnosti. Ob tej priložnosti je ministrica čestitala tudi urednici časopisa Porabje, ki 14. februarja praznuje 30 let izhajanja.

Srečanje generalnega konzula Vojka Volka s predsednikom paritetnega odbora

V središču pogovora je bil postopek vračanja Narodnega doma

Generalni konzul VP Vojko Volk se je v četrtek, 11. februarja, sestel z novoimenovanim predsednikom Paritetnega odbora Markom Jarcem. Izmenjala sta stališča glede odprtih vprašanj, s katerimi se bo Paritetni odbor ukvarjal. Posebej sta se posvetila vprašanju postopkov glede vračanja Narodnega doma, še posebej po tem, ko je Javna agencija za nepremičnine ugotovila ustreznost glede menjave nepremičnin. S tem je dokončno odprta pot, da italijanska vlada

že ob prvi priložnosti sprejme odlok o dokončni vrnitvi Narodnega doma v lastništvo Fundacije Narodni dom.

VP Volk je Jarcu čestital in mu zaželel veliko uspehov pri njegovem delu v vlogi predsednika Paritetnega odbora.

Čestitke ministrice Helene Jaklitsch ob 25-letnici našega tednika

Dragi ustvarjalci Novega glasu, “Naj živi Novi glas!”, je vzkliknil odgovorni urednik Jurij Paljk. In tako z njim vzklikamo tudi mi. Tednik, ki letos praznuje 25-letnico, saj je nastal l. 1996 z združitvijo Novega lista iz Trsta in Katoliškega glasa iz Gorice, med svoje bralce prinaša slovensko besedo, demokratične vrednote in seveda krščanski etos. Vaš uspeh temelji na razvejeni mreži sodelavcev na terenu pa tudi na vzgoji in učenju velikega števila novih novinarjev, oblikovalcev in drugih prepotrebni sodelavcev, ki so si v vašem uredništvu slozi leta nabirali potrebne izkušnje. Vaš doprinos k medijskemu pluralizmu je izjemnega pomena in kot je združenje dveh časopisov v Novi glas leta 1996 podpiral Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu takrat, tako ga Urad podpira tudi danes.

Že zgodaj ste spoznali, da je potrebno dobro vsebino tudi lepo opremiti, zato si vztrajno prizadevate za posodabljanje grafične podobe tednika. Prav posebej pa gre izpostaviti, da ste s pregledno spletno stranjo dosegli bralce širom sveta. Ledino ste orali na področju pojavljanja na družbenih omrežjih in tako med svoje bralce pritegnili tudi mlade. Simbol rajske ptice nam še naprej žari s svetlobo in izraža neminljivo pomlad, predvsem pa čudovit glas, ki se ga ne naveličamo. Naj bo Glas, ki zagovarja demokracijo, jasen, svoboden in odmeven, zato Vam ob tako lepi obletnici in vseh vaših dosežkih, skupaj s sodelavci iz Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu, iskreno čestitam in vam želim, da bi še dolgo s svojimi objavami prihajali do vseh bralcev.

Povejmo na glas

Skupno dobro naj povsod prevlada

Janez Povše

Nikakor ne bi smeli prezreti, kar se trenutno dogaja na političnem prizorišču Italije, saj je smisel tega dogajanja zelo dragocen in spodbuden. V mislih imamo dogovarjanje za sestavo nove vlade, kjer se je pokazalo, da se tako rekoč celotna politika odloča za skupno delovanje, ki ga na pobudo predsednika Mattarelle predlaga kandidat za mandatarja Draghi. Skupno politično delovanje pač in žal ni pravilo, skoraj dosledno je v rabi bolj ali manj ostro, prevečkrat preostro spopadanje med vladajočo pozicijo in opozicijo. Če se s tem politika zaostre prekomerno, se ta delitev ali izključevanje usidrata tudi med ljudmi oziroma državljani, s čimer smo dali slovo prijetnemu in strpnemu sobivanju. In to je vsekakor slabo in bi bilo nujno, ko bi se takšnemu razumevanju demokracije izognili v največjem loku. Posebno tedaj, kadar so razmere težke, kot je v našem primeru covid-19 s svojimi grozečimi nevarnostmi, ki preprosto kličejo po skupnem ukrepanju ne samo na državni, ampak kar svetovni ravni. V takšnih razmerah so kakršne koli globlje delitve, toliko bolj politične, za države in ljudi naravnost razdiralne, jemljejo družbi ogromno energij, saj gre za medsebojno spodkopavanje, ki nikakor ne more biti odgovor na neusmiljen izziv. Ne more biti, ampak vseeno pogostoma je in je vkljenjenost v notranje spopade tako utečena in močna, da želi trajati še kar naprej. Med drugim zato, ker so

izredne razmere najboljša možnost za politične obračune in seveda preobrate, namesto da bi bile priložnost za skupno delovanje, ki nam predlaga, da zakopljemo bojno sekiro. Toda v človekovi naravi so še vedno nagibi, ki se od boja z drugimi nočejo in nočejo posloviti, zato odločitev za skupno delovanje nikoli ni samo po sebi umevna in zasluži, kadar do nje pride, največjo in zakaj ne navdušeno pozornost ter zadovoljstvo. Kar naenkrat namreč ni več delitve na naše in vaše, ni več obračunavanja v imenu trdovratnih sporov preteklosti, ni torej več obračanja nazaj, ampak je na prvem mestu razreševanje težke sedanosti in skrb za prihodnost, ki naj s sedanjimi grožnjami ne bi bila obremenjena. Znajdemo se potemtakem v območju enkratno odrešujoče vrednote, ki se ji pravi skupno dobro in ni mogoče izmeriti cene njegovega blaga. Skupno dobro namreč ukinja vsakršno resno nasprotje in celo možno sovražnost na vseh ravneh človekovega življenja, ki vendar stremi k srečnosti, do katere je mogoče priti le z razumevanjem in mislijo na druge in drugega. To skupno dobro je vedno srečna odločitev in naj vsem v korist prevlada povsod, naj prevlada v povsem osebnih krogih in naj prevlada v širših in večjih skupnostih, se pravi znotraj naroda, države in sploh vseh držav. Naj prevlada med sosednjimi in med vsemi narodi, med vsemi civilizacijami in religijami, v vsaki posamezni osebi, v svetu v celoti in v vseh ljudeh. V nasprotnem primeru naše obzorje ne bo moglo biti svetlo, čeprav po njem hrepenimo.

S 1. STRANI Novoletni sprejem stranke SSK tokrat po spletu

Kriza po pandemiji naj bo tudi izziv za spremembe in pogumne odločitve

Na srečanju so spregovorili visoki gostje: Ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu Helena Jaklitsch, senatorka Tatjana Rojc, predsednica EFA Lorena Lopez de Lacalle, podpredsednica FUEN in evroposlanka Angelika Mlinar, evroposlanec Herbert Dorfmann, deželni svetnik stranke Patto per l'Autonomia Massimo Moretuzzo in poslanec Italijanske unije v Sloveniji Felice Žiža.

Igor Gabrovec

Na spletnem predavanju, ki je potekalo po Zoomu in Youtubu, so bili prisotni številni gostje, politični predstavniki in predstavniki civilne družbe. Med njimi je pozdravil predsednik Dežele FJK Massimiliano Fedriga, ki je poudaril, kako nas je pandemija zaznamovala in kako v takih kočljivih časih tvegamo, da postanemo egoisti. “Z opravičilom, da so hudi časi, lahko izgubimo globalno sliko problematik, med katerimi je tudi varstvo manjšin, ki so živ in pomemben del EU, Italije in naše dežele.” Fedriga upa, da bo deželni volilni zakon posodobljen in da bodo manjšinske skupnosti ohranile mesto v deželnem svetu. V Trstu živi več skupnosti, ki delijo krvavo zgodovino, toda v zadnjih letih smo naredili res pomembne korake na poti sprave in skupnega sožitja, je dejal predsednik. Nato je poslušalce pozdravil deželni predsednik SSK Peter Močnik, ki je poudaril, kako so za družbeno in politično delovanje kočljivi časi. Na teh področjih so namreč še toliko bolj pomembni osebni stiki, pogovori in srečanja. Opozoril je na pereče točke, ki bodo zadevale našo narodno skupnost v naslednjem letu, med temi naj omenimo tržaške krajevne volitve, delovanje paritetnega odbora in neuresničene člene zaščitnega zakona. Močnik je med drugim dejal, da je treba ohraniti konstruktiven dialog z vsako oblastjo, da se naše pravice lahko uveljavijo. Ljudje so namreč naveličani slabih zgledov, obrekovanja, gospodarskih in drugih bremen, pomanjkanja idej in dejanj. Politika seveda s tem ne pridobi zaupanja. “Temeljne smernice in vrednote SSK so od začetka jasne. Usmerjeni smo v pluralno društvo,

zavezani narodni tradiciji, slovenski besedi in naši avtohtoni prisotnosti od Alp do Jadrana. Želimo si prijateljstva in sprave, pričakujemo spoštovanje, dostojanstvo in pravice”, je še dodal Močnik. Sledilo je izčrpno politično poročilo ob začetku leta deželnega tajnika SSK Igorja Gabrovca. Lansko novoletno srečanje je bilo v Trstu konec januarja 2020, tik pred izbruhom pandemije, se spominja Gabrovec, ki opaza,

Peter Močnik

Herbert Dorfmann

kako je bil virus pravzaprav hitro med nami in kako smo ga nekateri spoznali kar neposredno. “Veliko je naših najdražjih, ki jih je virusna okužba prezgodaj odtrgala od življenja. Številni so zaprti po domovih, kjer okrevajo, nekateri se zdravijo v bolnišnicah. Spet tretji molijo, da bi virus prehitelo cepivo. Vsem gre naša bližina in solidarnostni objem.” Gabrovec med drugim opaza, kako se je spremenil način druženja, način komuniciranja, dela, šolanja. Spremenile so se naše prioritete. Virus nas je naučil, da je učinkovit, zmogljiv, dinamičen in kvaliteten zdravstveni sistem element, ki opredeljuje naš občutek varnosti. Šolanje in delo na daljavo sta obelodanila naše zamude na področju tehnološke posodobitve digitalnih omrežij in računalniških oprem. “Tu smo. Zbegani, oddaljeni. Sprejem Slovenske skupnosti brez vsako leto pričakovanega družabnega srečanja. Drug v drugega buljimo skozi ekrane. A smo tu. Vsak na svojem koncu, vendar povezani. Povezani, ker nekatere družijo vrednote, druge bolj skupni cilji, spet tretje sooblikovanje odločitev v javnih upravah ali zakonodajnih telesih. Večino kar vsi trije elementi skupaj”, je dejal tajnik ter dodal, da letošnji spletni novoletni sprejem hoče biti sporočilo, da verjamemo v jutrišnji dan. In da verjamemo, da vsi skupaj

zmoremo. Pandemija nas je mestoma naredila bolj egoiste. Tako kot je Evropska unija večkrat resno tvegala, da jo virusna preizkušnja spravi na kolena. Zapirale so se meje med deželami in državami, vsak je začel na drugega gledati kot na nevarnost. Pa vendar nas je virus po svoje povezal. Povezal v isto skupno nesrečo. Tajnik pravi, da je bilo minulo leto “kozarec napol prazen in napol poln.” Evropska pobuda Minority

Helena Jaklitsch

Lorena Lopez de Lacalle

Safe Pack, ki jo je podprlo več kot milijon podpisov evropskih državljanov in državljank, nato še velik del evropskih poslancev, je namreč doživela nepričakovano hladno prho Evropske komisije, s katero se ne moremo in ne smemo sprizniti. Prvi cilj v novem letu je zato ta, da paket zakonskih ukrepov v korist jezikovne, kulturne in identitetne raznolikosti stare celine skupaj spravimo na pravi tir. Drugi cilj pa je gotovo italijanski volilni zakon. Tako kot je zapisan, je krivičen, pravi Gabrovec, ne le do manjših, samostojnih političnih gibanj in do raznolikosti območij, ampak tudi do manjšinskih skupnosti, ki jih italijanska ustava, državni in deželni zakoni ter mednarodni sporazumi načelno ščitijo. “Slovenska skupnost je izoblikovala predlog, ki je natančen, strokovno podkovan, politično utemeljen in hkrati dovolj prožen, da se prilagodi različnim volilnim modelom. Cilj pa je preprost in jasen: priznana in zaščitena narodno jezikovna skupnost mora imeti pravico, da sama, demokratično, svobodno in suvereno izbira svoje zastopnike v rimskem parlamentu, ne pa da je izbira prepuščena milosti ali nemilosti velikih vsedržavnih strank oz. njihovih vsedržavnih vodstev.” Napol poln kozarec pa predstavlja za tajnika nekaj pozitivnih premikov, kot

umestitev novega paritetnega odbora, ki predstavlja motor izvajanja zaščitnega zakona, postopna vrnitev Narodnega doma slovenski narodni skupnosti ter poklon predsednika obeh držav na dveh simbolnih krajih spomina in trpljenja, ki sta nakazala pot premoščanja preteklosti. Na koncu se je tajnik SSK zaustavil še pri izzivih stranke: “Dvajsetletnica postopnega, včasih res prepočasnega in

Tatjana Rojc

Angelika Mlinar

škrupavega uresničevanja zaščitnega zakona naj bo priložnost in izziv, da se zamislimo v pomen, ki ga za vse nas predstavlja ne le ohranjanje, temveč predvsem utrjevanje in razvoj kulturne, jezikovne, identitetne raznolikosti vsakega prostora. Raznolikost, ki ne deli, temveč bogati in vzajemno oplaja. Za našo deželo je ta raznolikost biser, na katerem sloni tudi naša upravopolitična avtonomija. Potrudimo se, da obletnico namenimo zarisovanju novih ukrepov, ki naj besede spremenijo v konkretna razvojna dejanja”, je sklenil Igor Gabrovec. Osrednji del srečanja, ki ga je vodil goriški pokrajinski tajnik SSK Julijan Čavdek, so obogatili pozdravi in razmišljanja (o manjšinski problematiki) uglednih visokih gostov novoletnega sprejema. Ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helena Jaklitsch je poudarila številne izzive slovenske narodne skupnosti v Italiji. “Republika Slovenija, vaša matična domovina, vam želi pri tem stati ob strani. Z velikim veseljem sem vaša sogovornica in se že cel mandat trudim, da vaša pričakovanja, želje in težave prenašam tudi drugim resornim ministrstvom, tudi za bilateralne pogovore z Italijo.” Ministrica je predstavila model varovanja manjšinskih pravic v Sloveniji, ki sistematično in ustrezno varuje položaj obeh narodnih

manjšin, ki živita v Sloveniji. “Slovenija daje dober zgled sodelovanja med večinskim narodom in manjšinami. Predvsem pa je tu dokaz, da je mogoče sodelovanje in sobivanje, ki nikogar ne ogroža.” Predsednica EFA, baskinja Lorena Lopez de Lacalle, je povedala, kako je vesela, da lahko ob tej priložnosti deli nekaj misli o manjšinskih narodnih skupnostih. Bolj kot o manjšinah, raje govori

Massimiliano Fedriga

Felice Žiža

o demokraciji, kajti steber demokracije je spoštovanje in priznavanje drugačnosti. Demokracija in drugačnost sta kot neločljiv binom. Cilj Evrope in vseh nas je zgraditi družbo, ki bi bila napredna in odprta za skupno sožitje. Ta je tudi osnova EU, njena začetna ideja. Avtonomija je tisti instrument, s katerim so ljudje in narodi bolj odgovorni, s katerim lahko drug z drugim delimo različne kulture, jezike ter vrednote in se tako obogatimo. Pri tem seveda igra neverjetno pomembno vlogo ohranjanje in gojenje narodnega jezika. Evroposlanec Herbert Dorfmann je obžaloval stanje, ki je nastalo ob zaprtju meja zaradi pandemije; prizadelo je namreč prav tiste narodne skupnosti, ki živijo na obmejnem območju. Zelo kritičen je tudi do slabega odziva komisije na državljansko pobudo Minority Safe pack. Pobudo je podpisalo čez milijon ljudi, in to je treba spoštovati. Odločitev komisije je zato nesprejemljiva in pod vsako kritiko, zato bo treba pritiskati na komisijo, da dobro premisli, kaj je odločila, in da je bolj spoštljiva do demokratičnega sistema. Podobnega kritičnega mnenja je tudi evroposlanka in podpredsednica FUEN Angelika Mlinar. FUEN je bil namreč zelo aktiven pri državljanski pobudi, jo zelo promoviral in nenazadnje tudi predstavil v Evropskem parlamentu, tako da je bilo

kar optimistično ozračje okoli pozitivnega rezultata, je povedala predstavnica organizacije. Dodala je, da se bo FUEN še naprej zavzemal za pravičnost in drugačen odziv komisije, saj gre za spoštovanje vseh organizacij, ki so se trudile, sodelovale in pristopile k tej pomembni državljanski pobudi. Poslušalce je pozdravila tudi senatorka Tatjana Rojc. Povedala je, da je leto, ki je za nami, postavilo pomemben mejnik pri zasnovi prihodnosti slovenske narodne skupnosti v Italiji. Obisk predsednikov in postopek vrnitve Narodnega doma predstavljata velik korak proti vse tesnejšemu sodelovanju med krovima organizacijama, ki skrbita za organiziranost in dobrobit naše družbe. Marsikaj se je v zadnjih letih spremenilo

Massimo Moretuzzo

in marsikaj bo treba še spremeniti in utrditi, kot na primer popolno uresničenje našega zaščitnega zakona, kar je senatorka večkrat opozorila tudi na državni ravni. Na koncu sta pozdravila še furlanski in italijanski prijatelj stranke Slovenska skupnost: deželni svetnik stranke Patto per l'Autonomia Massimo Moretuzzo in poslanec v državnem zboru RS Felice Žiža. Furlanski predstavnik je poudaril, kako se je v zadnjih letih zanimivo razvil pomen narodnostnih avtonomij. Povedal je, kako lahko druge stranke menjujejo ideje in vrednote, narodnostne stranke pa ne, ker so vezane na specifične vrednote in na območje. Dežela FJK je od nekdaj stičišče več kultur, in to mora biti naša dodana vrednost. Vesel je skupne poti, ki jo imata SSK in furlanska stranka v deželnem svetu, kjer vedno posežeta v maternem jeziku. V zadnjem letu je postalo sodelovanje s SSK še bolj tesno, saj je tudi Patto per l'Autonomia pristopil “družini” EFA. Prav tako je Felice Žiža pohvalil lepe odnose s slovensko stranko v Italiji in povedal, da ga z njenimi predstavniki veže veliko prijateljstvo, ki se v letih utrjuje. Italijanska unija v Sloveniji bo vedno priskočila na pomoč in stopila v bran pravic slovenskih prijateljev v Italiji in si prizadevala, da bi bili zakoni na istem nivoju kot za Italijane v Sloveniji.

V razmislek

Vloga ženske v Cerkvi

Ženske, ki se vzdržujejo in zhranijo z idejami enakosti in občestvenosti v skupnosti, ki se imenuje Cerkev, se vedno bolj tudi sprašujejo o naslednjem: namreč, če so moški izvoljivi in primerni za javne položaje, zakaj pa ne tudi me?

Pred kratkim izražen 'moto proprio' sedanjega papeža Frančiška, s katerim je potrdil vlogo ženske kot ministrantke in bralke beril, je mnoge presenetil. Presenetil zato, ker se nam ni zdelo omembe vredno, da je papež komentiral prakso, ki je sprejeta že leta in leta in velja za nekaj normalnega, in to skoraj v vsaki fari in vsaki državi. Vsaj v Indiji je tako. Lahko pa se glede tega tudi motimo. V katoliškem svetu namreč še obstajajo številni kraji, kjer se še nad omenjenimi, še tako majhnimi, vlogami žensk v Cerkvi zgražajo in jih tudi prepovedujejo. Čudno, pa vendar resnično! Kako naj se po vsem tem še pogovarjamo o ženskah kot duhovnicah oziroma diakonisah?

Kako so ženske videne?

Ali v katoliški Cerkvi res obstaja še toliko sovražstva do žensk – mizoginije? Žal ja, obstaja, četudi se istočasno opravljajo goreče pobožnosti v čast Mariji, na primer Brezmadežni Devici, Mariji Pomočnici, Mariji Vnebovzeti itd., kar se kaže kot protislovje. A te razpoke v katoliški psihi se lahko zelo globoko zarežejo. Morda bi bilo točneje trditi, da ta miselnost ni le katoliškega izvora, ampak verjetneje izhaja iz splošnega prepričanja o moški večvrednosti, je torej patriarhalna. Večina moških se nagiba k mnenju, da so ženske slabotne in manjvredne, da je njihovo pravo mesto doma ob štedilniku, z gospodinjskimi dolžnostmi, in da je njihova glavna naloga vzgoja otrok. Ob takšni miselnosti je samoumevno, da so moški za to, da 'skrbijo' za ženske, v zameno pa naj bi se ženske izolirale in s tem zaščitile. Saj jim naporno in divje drveče javno življenje prav gotovo ni namenjeno. Obenem pa naj bi porast njihove odsotnosti od doma bil eden od razlogov, čeprav je to vprašljivo, za današnje slabšanje etike medčloveških odnosov, kjer naj bi bil njihov vzgojni vpliv zdravljen in dobrodejen. To so zapletena dejstva, s katerimi se srečujejo mnoge današnje družbe kakor tudi razne religije, ki še naprej igrajo vodilno normativno vlogo v teh družbah. Torej, koliko prostora, posebno koliko javnega prostora, naj bi se dalo v tem današnjem, hitro spreminjajočem se svetu nam ženskam? Čeprav v bistvu neizraženo,

je to pravo vprašanje glede dostopa žensk do posvečenja v duhovniški stan v Cerkvi. **Duhovništvo in moška oblast** Pa se soočimo s pojmom duhovniško posvečenje, ki ima vlogo služenja v Cerkvi. A dejansko je to pot do oblasti, moči. Danes v hierarhiji Cerkve nihče, ki ni bil najprej posvečen v duhovnika, ne more izvrševati nobene oblike avtoritete. Ženske so to že davno spoznale in prav zaradi tega so tiste, ki so bile malo bolj samozavestne, začele izražati svoje zahteve po duhovniškem

posvečenju. Seveda vse ženske ne hrepenijo po njem. Večina sprejema svoje vloge služenja z veliko vdanostjo. Ali zaradi vzgoje, ki so jo imele? Najbrž. Ampak vedno več, še posebno mladih žensk, ki so se nasičevale z idejami o enakosti in občestvenosti, ženske, ki so samozavestno usklajene z moškimi v izobrazbi in dejavnosti, se sedaj sprašuje: če so moški izbrani za javne položaje, zakaj pa ne tudi me? Seveda patriarhalna Cerkev nima odgovora na to njihovo vprašanje. K temu bi rada dodala še en dejavnik, ki je sestavni del modernega katolicizma in ki je še otežil to zadevo: to je prakticiranje obveznega celibata. Trdila sem, da se vsaka oblast oziroma odgovornost v Cerkvi izvaja preko posvečenih duhovnikov, ki so se javno zaobljubili, da bodo živeli v trajnem celibatu. Skozi stoletja je ta praksa ustvarila poseben, izključevalen klub, 'vsemoško kliko', ki je nezaupljiva do žensk in zelo zaskrbljena, da ženska zvičajnost in manipulacije ne bi vplivale na njihove položaje in privilegije. V trdni veri, da imajo le oni dostop in pravico do napredovanja, do oblasti in lastnine, so moški naredili vse, da se nobena ženska ne bo mogla prebiti do tega ograjenega prostora. Ali je to tako zelo presenetljivo? Moški so namreč zahtevali privilegije tudi v drugačnih oblikah – na primer tako, da so tistim, ki so izhajali iz 'manjvrednih ras', nižjih družbenih razredov in drugih religij, onemogočili,

da bi imeli enakovredne možnosti izobraževanja, zaposlovanja ter dostopa do istih privilegijev. Spol je le zadnja zapreka. Gledano s tega vidika, vsi tako imenovani teološki argumenti proti sprejemanju žensk v duhovništvo preprosto razvodenijo. **Ženski prostor v 'sinodalni' Cerkvi** Pomembnejše vprašanje pa je, kako hitro bodo ženske dobile dostop do položajev izvršilne avtoritete oziroma odgovornosti v Cerkvi. Duhovništvo je pomembna

pot. Ni pa edina. Pred leti je na primer papež Frančišek prelomil tradicijo, ko je imenoval skupino kardinalov za svoje svetovalce, tako imenovani 'Koncil devetih'. Ali on lahko oziroma bo šel še korak dalje in izbral polovico svetovalcev izmed laikov? In ali bi bila polovica teh lahko ženske!? Konec koncev Bergoglio prihaja iz države, ki ji predseduje ženska in le-ta najbrž ni bila za Argentino slabša od hunte generalov, ki so deželo pahnili v umazano vojno! Pred nami je praktična aplikacija uporabe sinodalnosti oziroma kolegialnosti, ki bi pomenila vzajemno sodelovanje v vodstveni vlogi delovanja Cerkve. To je preveč kočljiva naloga, da bi jo zaupali le celibatnim moškim! Ne, spoštovani papež Frančišek: ženske nismo tu le zato, da beremo berila pri maši, da ministriramo oziroma pojemo v zboru. Ženske imamo pomembne vpogleda, dragocene za vso katoliško skupnost: ja, preroške navdihe glede odnosov, glede vladanja, financ in še posebej glede ekološke vzdržljivosti. Dobiti moramo glas, da spregovorimo, ne le spontano in individualno, temveč preko službovanja v Cerkvi. Ta izziv leži jasen tu pred nami. Ga bomo uresničili še v našem življenjskem obdobju? Čas delovanja je zdaj. Nedavna epidemija je spremenila toliko stvari v Cerkvi, o katerih si nismo upali niti misliti: bo spremenila tudi prostor, status ženske v Cerkvi?

s. Marija Sreč

Misel na 1. postno nedeljo

Post, da spet zaživimo

Vstopili smo v postni čas, v katerem smo povabljeni, da posnemamo najprej samega našega Gospoda v postu kot pripravi svojega telesa za velikonočne darove. Gospod Jezus se je štirideset dni postil, da se je pripravil na javno delovanje. Sveto pismo zelo veliko govori o postu, in sicer zlasti s tremi nameni posta: kot pripravo na poseben Božji dogodek, kot spokorno dejanje in v znak žalovanja. V postnem času imamo dejansko vse te tri namene, saj se najprej, kot smo dejali, pripravljamo na velikonočne praznike, moramo pa se tudi pokoriti za svoje grehe in pokazati Bogu in sebi, kako se kesamo pa tudi žalujemo, zlasti spet nad svojim grehom, ki je kriv vsega, kar je moral Gospod pretrpeti. Ker pa je Gospod vse to prestal in nas po tem odrešil, premišljujemo to trpljenje in smrt tudi zato, da ozavestimo, kako je Gospod gospodar zgodovine, splošne in osebne, pa v svoji modrosti in previdnosti tudi zlo obrne v dobro, v blagoslov, v milost za nas in vse, ki so nam zaupani ali za katere prosimo, za katere namenjamo svoja spokojna dejanja. Kot spoznamo iz evangelija, nas v puščavo in v duhovni spopad, kjer so tri orodja – post, molitev in miloščina – nujno potrebna, vodi sam Sv. Duh. Moramo iz t. i. "cone udobja", da zrastemo in se okrepimo. Razumemo, seveda, da Sv. Duh deluje na našo dušo, zato

sta potrebna naša privolitev, naše strinjanje z nasvetom, ki nam ga podarja (dar sveta). Mi si sicer domišljamo, da

smo najkrepkejši tedaj, ko imamo vsega ne samo dovolj, ampak v izobilju, vendar pa vidimo, da je resnica ravno nasprotna – močni smo, kadar smo slabotni, kakor nas uči tudi apostol Pavel. Zlahka pa lahko razumemo, da ne gre toliko za telesno moč, ampak gre predvsem za duhovno moč, kakor tudi za močno voljo, ki obe oslabita, če živimo preveč udobno. Telesni post je poterntakem ne samo zaželen ali potreben, na podlagi Svetega pisma lahko trdimo, da je nujen. Enako sklepamo, da se ga ne da nadomestiti, kakor bi nas danes morda radi prepričali, z nekimi drugimi odpovedmi, saj post enostavno pomeni: "Ne jej!". Seveda se mora vsakdo primerno odločiti, koliko bo tega ne jesti, kjer ne

smemo biti ne preveč zaletavi ne preveč popustljivi. Ne gre niti mešati zdržek in post. Zdržek pomeni odpoved točno določeni stvari, niti ne nujno na področju hrane, četudi je tam pogostejši, zato tudi npr. ne uživanje alkohola v postnem času še ne pomeni posta, ga pa lahko spremlja. Imamo več vrst posta. Najprej imamo cerkveni post, ko zaužijemo le en kompletan obrok v dnev, poleg njega pa do dva majhna in skromna obroka. Dobro je, da prvi obrok zaužijemo šele v času kosila. Drugi je klasični post ob kruhu in vodi – ko čutimo žejo, pijemo vodo, ko čutimo lakoto, zaužijemo grizljaj kruha in nič več, vendar pazimo, da kruha in vode ne uživamo sočasno, da kruh ne bi fermentiral. Tretja vrsta je post ob tekočini, kjer prehajamo z lažje na zahtevnejšo raven – najlažji je tovrstni post ob juhi, težji ob tem, da si zmeljemo sadje in/ali zelenjavo ter kaka semena in oreščke, še težji je post samo ob čaju, najtežji le ob vodi, ta pa je tisti pravi puščavski post. Jemo šele ko sonce zaide. Post samo ob vodi bi celo lahko šteli posebej kot najstrožjo obliko posta. Možen je tudi post ob pivu, kjer pivo čez dan srknemo vsakokrat, ko čutimo neko lakoto – srknemo, nič več kot to. Dandanes je post zapovedan sicer le še na pepelnico in veliki petek, kar pa ne brani, da bi se ga ne posluževali tudi sicer.

Andrej Vončina

Dobrodošla vest iz Kranja

Cerkev sv. Kancijana je razglašena za kulturni spomenik državnega pomena

Vlada Republike Slovenije je 28. januarja 2021 cerkev sv. Kancijana v Kranju razglasila za kulturni spomenik državnega pomena. Spomenik ima izjemen kulturni pomen za RS kot pomembna zgodovinska lokacija, mestna prostorska dominanta in izjemna poznogotska dvoranska cerkev, primerljiva s sočasnimi dvoranskimi cerkvami v srednji Evropi. Z upoštevanjem strokovnega predloga kranjske območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije in mnenja generalnega konservatorja je ministrstvo za kulturo ovrednotilo, da je cerkev kulturni spomenik izjemnega pomena za RS. Tipologija cerkve sv. Kancijana je vplivala na gradnjo podobnih dvoranskih poznosrednjeveških cerkva drugje po Sloveniji. Kot je mogoče prebrati v znanstveni monografiji Župnijska cerkev sv. Kancijana v Kranju: Njeno

obličje in pomen, ki jo je leta 2017 izdalo Slovensko konservatorsko društvo, gre z vidika zgodovine stavbarstva za najpomembnejšo

arhitekturno stvaritev srednjega veka v osrednji Sloveniji in drugo najpomembnejšo oziroma najvplivnejšo stavbo tega

obdobja na Slovenskem. Župnijska cerkev je posvečena oglejskim mučencem – sv. Kancijanu in tovarišem: Kanciju, Kancijanili in Protu. Gre za triladijsko cerkev dvoranskega tipa. Ladjo delijo osmerostrani nosilci, ki nosijo baldahinast obok, bogato okrašen z gotskimi rebri, sklepniki in poslikavami. Stoji na temeljih predslavnskega sakralnega objekta iz 6. stoletja. Prezbitenij je bil leta 1413 prizidan k starejši cerkveni ladji in je značilen primer dolgega kora. Sredi 15. stoletja so starejšo ladjo zamenjali z gotsko dvorano. Prezbitenij je brez okrasja, ima samo križni obok. Originalni krilni oltar cerkve iz leta 1500 je bil prodan na Dunaj. Sedanji glavni oltar je leta 1934 nastal po načrtih arhitekta Ivana Vurnika, na njem so farni zavetniki, ki jih je izdelal kipar France Gorše. Tabernakelj je bil prav tako izdelan po Vurnikovem načrtu.

Papež Frančišek je na avdienci sprejel člane diplomatskega zbora

Bratstvo in upanje - zdravili, ki ju potrebuje svet

Papež Frančišek je sprejel v avdienco člane diplomatskega zbora, akreditiranega pri Svetem sedežu. Izhodišče njegovega tradicionalnega govora je letos bila pandemija, na katero je navezal vrsto kriz, ki jih je sprožila in poglobila na globalni ravni, od zdravstvene, okoljsvene in politične do antropološke krize. Pokazal pa je tudi na priložnosti ter poudaril, da je leto 2021 čas, ki ga ne smemo zapraviti.

Andreja Červak – Vatikan

“Dragi veleposlaniki, 2021 je čas, ki se ga ne sme izgubiti. In ne bo zapravljen, če bomo znali sodelovati v velikodušnostjo in zavzetostjo. V tem smislu menim, da je bratstvo resnično zdravilo za pandemijo in mnoga zla, ki so nas prizadela. Bratstvo in upanje sta kakor zdravili, ki ju danes potrebuje svet, enako kot cepiva,” je zatrdil papež med današnjim tradicionalnim srečanjem z diplomatskim zborom, akreditiranim pri Svetem sedežu.

Leto, ki se je pred kratkim zaključilo, je za sabo pustilo težo strahu, pobitosti in obupanosti, skupaj z mnogimi žalovanji. Osebe je postavilo v spiralo ločitve in medsebojne sumničavosti ter države prisililo, da so postavile pregrade. Po papeževih besedah je bilo od vsega začetka očitno, “da bo pandemija znatno vplivala na življenjski slog, na katerega smo bili vajeni, s tem ko je zmanjšala našo udobnost in utrjene gotovosti”. “Postavila nas je v krizo, s tem ko nam je pokazala obraz bolnega sveta, ne samo zaradi virusa, ampak tudi v okolju, ekonomskih in političnih procesih, še bolj pa v človeških odnosih. Na svetlo je postavila nevarnosti in posledice načina življenja, ki mu gospodujeta egoizem in kultura odmetavanja ter nas postavila pred alternativo: nadaljevati dosedanje pot ali pa se podati na novo.”

Zato se je papež v nadaljevanju govora diplomatskemu zboru hotel zaustaviti pri nekaterih krizah, ki jih je povzročila ali razkrila pandemija, pri tem pa obenem pokazati na priložnosti za izgradnjo bolj človeškega, pravičnejšega, solidarnejšega in mirnejšega sveta.

Zdravstvena kriza

Na prvem mestu je sveti oče spregovoril o zdravstveni krizi. Pandemija nas je postavila pred dve neizogibni razsežnosti človeškega življenja: bolezen in smrt. Prav tako pa nas

je spomnila na pravico do zdravstvene oskrbe, ki mora biti namenjena vsaki človeški osebi. S tega vidika je Frančišek pozval k nujenju zdravstvene oskrbe in pomoči vsaki osebi, ki ju potrebuje. “Zato je nujno, da si, kdor ima politične in vodstvene odgovornosti, prizadeva predvsem za univerzalen dostop do osnovne zdravstvene oskrbe ter spodbuja ustvarjanje lokalnih zdravstvenih izdelkov in zdravstvenih struktur, ki ustrezajo realnim zahtevam prebivalstva, kot tudi razpoložljive terapije in zdravila. Ne more namreč logika profita voditi tako zelo delikatno področje, kot je zdravstvena pomoč in oskrba.” Papež je pri tem izpostavil, da morajo cepiva proti

z roko dotaknemo posledic dolge nedejavnosti,” je dejal in navedel nekatere konkretne primere, kot so na primer izginjanje malih otokov v Pacifiku, poplave na jugovzhodu Azije, predvsem v Vietnamu in na Filipinih, požari v Avstraliji in Kaliforniji, prehrabena negotovost in lakota v Burkini Faso, Maliju, Nigru in Južnem Sudanu.

Ekonomska in socialna kriza

S ciljem, da bi se omejilo širjenje koronavirusa, so države sprejele restriktivne ukrepe v zvezi s svobodo gibanja, kar je vodilo v večmesečno zaprtje trgovskih dejavnosti in na splošno upočasnilo proizvodne dejavnosti, z resnimi posledicami za podjetja, zaposlitev ter posledično družini in

za nek problem, ki pa ima sicer globalne razsežnosti. “Potrebne so skupne in deljene iniciative tudi na mednarodni ravni, predvsem kot podpora zaposlitve in

zaščita najrevnejših plasti prebivalstva. S tega vidika menim, da je pomembno prizadevanje Evropske unije in njenih držav članic, ki so ljub težavam znale pokazati,

pripomnil, da “politike in konkretni mehanizmi ne bodo funkcionirali, če jih ne bo podprla potrebna politična volja in prizadevanje vseh vpletenih strani, vključno

s civilno družbo in samimi migranti”. Kot je poudaril Frančišek, je nujno zaščititi migrante, tudi notranje migrante in vse ranljive osebe, ki so prisiljeni bežati pred preganjanji, nasiljem, konflikti in vojnami. Pri tem je izrazil zaskrbljenost Svetega sedeža zaradi razmer beguncev na različnih delih sveta, posebej pa spomnil na osrednji del Sahela, kjer se je v manj kot dveh letih število beguncev dvajsetkrat povečalo.

Politična kriza

A vse te kritičnosti, o katerih je govoril papež, postavljajo v ospredje še eno krizo, mnogo globljo, ki je po njegovem prepričanju izvor vseh ostalih, njeno dramatičnost pa je na svetlo postavila ravno pandemija. “To je politična kriza, ki že nekaj časa udarja v mnoge družbe in katere silovite posledice so prišle na površje med pandemijo.” Kot enega izmed značilnih dejavnikov te krize je papež navedel “naraščanje političnih kontrapozicij in težave, če ne celo nesposobnosti, pri iskanju skupnih in deljenih rešitev za probleme, ki zadevajo naš planet”. “Gre za tendenco, ki smo ji priča že precej časa in ki se vedno bolj širi tudi v državah z dolgotrajno demokratično tradicijo. Ohraniti žive demokratične stvarnosti je izziv tega zgodovinskega trenutka, ki se od blizu tiče vseh držav: bodisi malih ali velikih, ekonomsko naprednih ali v razvoju.”

Papež je v nadaljevanju spregovoril o demokraciji, ki sloni na vzajemnem spoštovanju, na možnosti, da vsi prispevajo k blaginji družbe, in na upoštevanju, da različna mnenja ne spodbujajo moči in varnosti držav, ampak vzajemno bogatijo in omogočajo iskanje ustrežnejših rešitev za probleme. Demokratični proces zahteva pot

vključujočega, mirnega, konstruktivnega in spoštljivega dialoga med vsemi komponentami civilne družbe v vsakem mestu in državi. Razvoj demokratične zavesti pa zahteva, da se presežejo personalizmi in prevlada spoštovanje države prava.

Žal se politična kriza in kriza demokratičnih vrednot odražata tudi na mednarodni ravni. “Pandemija je priložnost, ki se je ne sme zapraviti, za razmislek in izvršitev organskih reform, da bodo mednarodne organizacije našle svojo bistveno poklicanost v služenju človeški družini za ohranitev življenja vsake osebe in miru,” je zatrdil papež.

Antropološka kriza

Sveti oče je govor diplomatskemu zboru sklenil z razmišljanjem o še eni krizi, ki je med vsemi morda največja: to je kriza človeških odnosov, ki je izraz splošne antropološke krize in ki se nanaša na razumevanje človeške osebe in njenega transcendentnega dostojanstva.

“Pandemija, ki nas je prisilila v dolge mesece izolacije in pogosto tudi osamljenosti, je pokazala potrebo vsake osebe po človeških odnosih,” je dejal Frančišek in posebej spomnil na učence in študente, ki niso mogli redno obiskovati šole ali univerze. Naraščanje učenja na daljavo je privedlo tudi do večje odvisnosti otrok in najstnikov od interneta in na splošno od virtualnih oblik komunikacije, kar jih je obenem naredilo bolj ranljive in izpostavljene spletnemu kriminalu. “Priča smo neke vrste ‘vzgojni katastrofi’, pred katero ne moremo ostati nedejavni, zaradi dobrega prihodnjih generacij in celotne družbe,” je zatrdil in dodal, da je danes potrebno obnovljeno vzgojno prizadevanje, ki bo vključevalo vse družbene komponente. A dolga obdobja omejenega gibanja so po drugi strani omogočila, da se je več časa preživelo z družino. Za mnoge je to bil pomemben trenutek, ko so ponovno odkrili odnose z bližnjimi. Navsezadnje, “zakonska zveza in družina predstavljata eno najdragocenejših dobrin človeštva in zibelko vsake civilne družbe”. A pri tem papež Frančišek ni zaobil problema domačega nasilja ter je vse javne oblasti in civilne družbe pozval, naj podprejo žrtve nasilja v družini, kar so predvsem ženske, pogosto skupaj s svojimi otroki.

koronavirusu biti namenjena vsemu človeštvu, ter države pozval, naj “aktivno prispevajo k mednarodnim iniciativam, ki zagotavljajo pravično distribucijo cepiv, in to ne v skladu z zgolj ekonomskimi kriteriji, ampak upoštevajoč potrebe vseh, predvsem prebivalstva, ki najbolj potrebuje pomoč”. Pripomnil pa je, da pred nepredvidljivim sovražnikom, kot je covid-19, mora dostopnost do cepiv vedno spremljati odgovorno osebno obnašanje, ki preprečuje širjenje bolezni.

Okoljstvena kriza

Pandemija je prav tako pokazala, da je tudi naš planet Zemlja bolan, slaboten in potreben oskrbe, je nadaljeval ter se s tem dotaknil vprašanja okoljstvene krize, ki “zahteva skupne in dolgoročne rešitve” oziroma “zahteva mednarodno sodelovanje za skrb za naš skupen dom”. Izrazil je upanje, da bo konferenca ZN o podnebjju (COP26), ki je predvidena novembra letos v Glasgowu, pripeljala do učinkovitega sporazuma v zvezi s pristopanjem k posledicam podnebnih sprememb. “Čas je za delovanje, kajti že se lahko

celotne družbene plasti, predvsem najslabotnejše. “Ekonomska kriza, ki je temu sledila, je pokazala še eno nadlogo, ki trpinči naš čas: to je ekonomija, osnovana na izkoriščanju in odmetavanju tako oseb kot naravnih virov,” je izpostavil Frančišek. “Prepogosto se je pozabilo na solidarnost in ostale vrednote, ki ekonomiji omogočajo, da služi celostnemu človeškemu razvoju, namesto posebnim interesom, in izpred oči se je izgubila socialna vrednost ekonomske dejavnosti in univerzalna destinacija dobrin in virov.”

“Sedanja kriza je dobra priložnost za ponovni premislek o odnosu med osebo in ekonomijo. Potrebna je neke vrste ‘nova kopernikanska revolucija’, ki bo ekonomijo postavila v službo človeku in ne obratno, začevši s proučevanjem in prakticiranjem drugačne ekonomije, ki daje življenje in ne ubija, ki vključuje in ne izključuje, ki počloveči in ne razčloveči, ki skrbi za stvarstvo in ga ne pleni,” je poudaril papež ter nadaljeval, da so ob negativnih posledicah ekonomske krize mnoge države iskale delne rešitve

da se lahko zavzeto dela za dosego zadovoljivih dogovorov v korist vseh državljanov.« Tudi v zvezi z ekonomsko krizo je papež Frančišek izpostavil nekatere konkretne probleme, na primer izkoriščanje, oderuštvo in korupcija, brezposelnost, delo na črno, prostitucija in kriminalne dejavnosti, spletni kriminal in otroška pornografija ... Posebej je poudaril humanitarno krizo, ki jo je zaprtje državnih mej zaradi pandemije na nekaterih območjih še povečalo, kar je povezano tudi s problemom migracije. »Humanitarni koridorji, ki so bili vpeljeni v zadnjih letih, zagotovo prispevajo k reševanju omenjenih problematik, ko rešujejo številna življenja. Pa vendar, domet krize vedno bolj izpostavlja, da se je treba nujno soočiti z izvorom vzrokov, ki vodijo v migracijo, kakor tudi zahteva skupen trud za podporo držav prvega vstopa, ki si nalagajo moralno dolžnost za reševanje človeških življenj.” V zvezi s tem je papež spomnil na pogajanja o novem dogovoru Evropske unije o migraciji in azilu ter

POGOVOR Kristina Knez, ravnateljica Dijaškega doma Simon Gregorčič v Gorici

Okrepiti moramo strukture, ki so v oporo družinam in šoli!

Dijaški dom Simon Gregorčič – skupno z Mladinskim domom in Zavodom Sv. Družine – v Gorici opravlja pomembno vlogo v korist našim družinam in vsej narodni skupnosti: osnovnošolcem in srednješolcem v popoldanskih urah nudi pomoč pri opravljanju šolskih nalog, še pomembnejše pa je, da imajo mladi možnost se družiti ter svoje znanje okrepiti in nadgrajevati v slovenskem okolju. O tem pomembnem poslanstvu, o vpisih in delovanju v času covida smo se pogovorili z ravnateljico Dijaškega doma Kristino Knez.

Koliko otrok imate v domu?
Trenutno imamo 120 učencev. Lahko bi jih imeli precej več, a to nam žal ni uspelo zaradi kadrovskih in drugih težav.

Koliko pa je članov osebja?
Redno zaposlenih je štirinajst: sedem vzgojiteljev, ravnateljica, oseba v administraciji, dve čistilki, kuharica in njena pomočnica; v tem šolskem letu imamo tudi vzgojiteljico za določen čas.

Kako potekajo dejavnosti v času covida?

Po eni strani je naporno, po drugi pa ... redno. Na začetku smo bili zelo zaskrbljeni, kako bomo vse skupaj upravljali. Potem pa se je izkazalo, da gre bolje, kot smo pričakovali. Prilagoditi smo se morali, predvsem kar se tiče protokolov. Urediti smo morali poseben prostor za starše, ki prihajajo iskat otroke. Za to smo iz lastnih sredstev porabili 25 tisoč evrov. Da bi zagotovili varnostno razdaljo, smo morali prilagoditi učilnice; zaradi manjšega števila učencev po skupinah smo morali tudi pridobiti novo učilnico. Protokol je seveda precej strog: v začetku so bili otroci malo zbegani. Nismo namreč mogli izvajati nekaterih dejavnosti, pri katerih so prej sodelovali po želji; mešanje otrok različnih skupin ni dovoljeno. Tudi na dvorišču smo morali s trakovi določiti prostore, kjer se lahko igrajo otroci

posameznih skupin. Vse to je otroke precej neprijetno, sicer pa so polni energij, vse so sprejeli in pač igrajo nogomet v svojih skupinah. Stanje zagotovo ni idealno, kljub vsemu smo izpeljali vse projekte. Samoizolacija gotovo ni prinesla nič dobrega. Imeli smo tudi nekaj okužb: v teh primerih gredo člani skupine v samoizolacijo. Dobro sodelujemo z zdravstvenim podjetjem oz. z oddelkom za preventivo. Rekla bi, da je ... pestro.

Kako pa je z vpisi v naslednje šolsko leto?

Vsako leto smo imeli informativni dan, na katerega smo vabili starše in učence. Letos ga seveda nismo organizirali. Smo pa začeli vpisovanje v ponedeljek, že v četrtek smo preklicali oglas v dnevniku, saj smo zapolnili vsa mesta. Imamo 18 potrjenih prijav – še ne vem, kam jih bomo dali! –, poleg tega pa še 10 otrok, ki čakajo na odgovor, ali jih bomo sprejeli ali ne. Težko razumem, zakaj naša skupnost ne vlaga več sredstev in pozornosti v pošolske programe. Če želimo biti v oporo slovenski šoli, bi morali absolutno okrepiti pošolske programe, kot so Zavod Sv. Družine, Mladinski dom, Dijaški dom. Podobne strukture bi morali ustvariti tudi v Doberdobi, Števerjanu, Sovodnjah, kjerkoli. Potreba

imeti koga, ki bi poskrbel za otroke. Pred 20 leti so bili nona, dedek, sosed itd. Danes

tega ni več. Drugič: če želimo biti v oporo slovenski šoli, moramo ponuditi prostor, kjer se zbirajo otroci, ki prihajajo iz italijanskih družin; je namreč dejstvo, da se bomo "rešili", samo če v naše šole sprejmemo otroke iz italijanskih družin. Ponuditi pa jim moramo prostor, kjer slovenščino lahko uporabljajo. Če bo italijanska družina, ki izbira slovensko šolo, vedela, da lahko računa na pomoč Mladinskega doma, Dijaškega doma, Zavoda Sv. Družine itd., se bo prej odločila za to in bo ta odločitev tudi več

Domu, na glasbeno šolo itd. Postal bo del naše skupnosti. Če pa sprejmemo italijanske

otroke v slovensko šolo in jim ne ponudimo ničesar več, potem se ne moremo čuditi 50-odstotnemu upadu mladim s srednje na višjo šolo. Ti otroci ne bodo postali del naše skupnosti! Okrepiti moramo vse strukture, ki so v oporo družinam in šoli! Preko tega sistema bi morali delovati v mreži, da bi okrepili tudi naša društva, glasbene šole, gledališče, branje časopisov itd.

Ste te svoje misli iznesli tem, ki bi lahko kaj naredili?

Trenutno ne kaže, da bi šli v to smer. Žal ni posluha. Med

in na to, kako so te ustanove kljubovale epidemiji. Zdi se mi, da si nihče noče vzeti odgovornosti, da bi glede porazdelitve sredstev kaj odločil. Je pa res, da družine ne morejo čakati. Če ne bodo našle odgovorov v našem kontekstu, bodo iskale drugje. Starši, ki imajo otroke ob 13. uri na cesti, nimajo veliko izbire, šli bodo drugam. Zdi se mi nesmiselno npr. v Gorici odpirati nove jasli, ki jih ne rabimo, medtem ko pristojni ne pomislijo, da bi okrepili Dijaški in Mladinski dom. V Dijaškem domu se je v zadnjih letih število učencev skoraj podvojilo, višina prispevka pa je ostala nespremenjena. V našem primeru ne gre za velike številke, dovolj bi bilo 10 ali 20 tisoč evrov več letno. Vendar do danes tega nismo dosegli.

Je bilo pričakovati, da bo povpraševanje po teh uslugah vedno večje. Kdorkoli ima otroke, ve, kaj pomeni: otroci po šoli rabijo prevoz, kosilo, popoldanski pouk. Da ne govorim o družinah, kjer eden ali oba starša ne znata slovensko. Mislim, da polovica otrok iz italijanskih družin, ki obiskujejo slovenske šole, ob 13. uri konča svojo jezikovno "kopal" v slovenščini. Taki učenci bodo verjetno težko postali člani naše skupnosti, za marsikoga od teh otrok bi bilo verjetno celo primernejše učenje slovenščine v drugačnih kontekstih, mogoče celo na italijanski šoli. Otroci, ki so v popoldanskem času vključeni v pošolske programe ali vsaj v slovenska društva, se slovenščine nedvomno naučijo bolje in lahko tudi bolj sledijo pouku v šoli. Vse je povezano. Imeti večje učinke bi bilo dokaj lahko, če bi delovali v mreži. Pomagati slovenski šoli ne pomeni samo ponujati brezplačne tečaje na šoli, jezikovno je učinkoviteje ponuditi popoldne, izven šole, okolje, v katerem otroci lahko utrdijo in povečajo znanje slovenščine ter jo lahko uporabljajo v različnih, vsakdanjih kontekstih.

Kako gledate na prihodnost

ustanove, ki jo vodite?

Ravnateljica Dijaškega doma sem 29 let. V tem obdobju smo prehodili dolgo pot. Ko sem prišla sem, je bil tak, kakršnega sem zapustila pri 14 letih. Danes so potrebe popolnoma drugačne, sploh pa se potrebe zelo hitro spreminjajo. Covid nam je pokazal tudi to: hitro se moramo prilagoditi, biti moramo elastični. Če ta in sorodne ustanove želijo preživeti v tem času, morajo biti zanimive in prilagodljive, imeti morajo zagotovljeno finančno podporo. Ustanove, ki dajejo odgovore na konkretne potrebe, npr. po varstvu, jezikovnem utrjevanju, tudi po kosilu, ne morejo biti "projektne"! Dijaški doma ne more biti financiran "projektno"! Vsak dan nudimo storitev, s katero pokrivamo potrebo, ki je v prvi vrsti jezikovna, vendar tudi družbena. Delamo del tistega, kar bi morala delati država. In mi to ponujamo v slovenskem jeziku. Marsikaj lahko naredimo tudi pri oblikovanju identitete, ki ne more biti več 100% narodnostna, ampak je kulturna, jezikovna, večplastna. Z vidika vodilnih ni dovolj smiselno finančno podpirati domove, kot sta Mladinski in Dijaški dom, ki imata stike z otrokom oz. mladincem tudi osem let? V dom prihajajo otroci pri šestih letih, zapustijo ga pri štirinajstih. Pri nas so pet ur na dan, deset mesecev na leto. Utrjujemo njihovo jezikovno znanje, kulturno identiteto, imamo stike s starši. Vsako leto organiziramo tečaj slovenščine za starše, ker ni vseeno, ali znajo slovensko ali ne. Kar 70% italijanskih staršev, ki imajo otroke v Dijaškem domu, je slovenskega rodu. Naši ljudje so v težkih časih, ko je bila izbira šole malo bolj zapletena kot danes, za svoje otroke pač izbrali italijansko šolo; ti za svoje otroke izbirajo slovensko. Jih bomo pri tem podprli ali ne? Delati moramo "v sistemu"! Samo tako bomo lahko v oporo slovenski šoli.

Danijel Devetak

po tovrstnih programih se je zelo povečala: v večini primerov delata oba starša, ob 13. uri je vse večji problem

prinesla naši skupnosti. Otrok ne bo hodil samo v slovensko šolo; navzoč bo tudi v naši strukturi, šel bo še k Olympii,

drugim je dežela FJK letos dodelila 10% manj sredstev primarnim ustanovam, vsem enako, ne glede na delovanje

Predstavitev knjige Katje Ferletič

Stare jedi v novih loncih v Doberdobi

Sv. Valentin je bil v Doberdobi mrzel, in vendar lep in svetel, "kot iz čistega srebra ulit". V nedeljo zjutraj so se vaščani zbrali pri sv. maši, kjer jih je g. Ambrož Kodelja tokrat nagovoril o pomenu hvaležnosti. Ob koncu obreda je k oltarju povabil Katjo Ferletič, po rodu z bližnjih Poljan, po

srcu Kraševko, da bi krajevni skupnosti spregovorila o svoji knjigi *Stare jedi v novih loncih*. Predstavitev je bila kratka, a zelo prisrčna. Mlada avtorica je povedala, da je "z velikim veseljem" dobri dve leti poslušala zgodbe ljudi in si jih skrbno zapisovala. V priljubljeni istoimenski rubriki, ki je v Novem glasu izhajala od

julija 2018 do oktobra 2020, se je nabralo kar 99 zapisov, ki so decembra izšli v 400 strani debeli in lepo oblikovani knjigi. V ponos nam je, da je že skoraj pošla. Ilustracije so delo sovođenjske umetnice Janine Cotič: tudi ona je "zelo navezana na preteklost, ki je v srcih mnogih še zelo živa". Naslovnica, njeno delo, je

zelo zgovorna: na njej so roke Katjine none Natalie in hčerke Isabelle, "ki se mora še naučiti živeti". Sploh pa je delo posvečeno močnim ženskim likom s Krasa, iz Vipavske, Sovodenjske in sploh Goriške, ki so znale pripraviti tudi s skromnimi sredstvi okusne jedi. Bile so - in so še - steber naših družin, skupnosti, vasi.

Avtorica z nono, mamo, hčerko, sinom in župnikom

SREČANJA POD LIPAMI 30 let zglednega varstva manjšin

Resnično ni razloga, da ne bi bili ponosni, da smo Slovenci

Kulturni center Lojze Bratuž in Krožek Anton Gregorčič sta v četrtek, 11. februarja, organizirala spletno srečanje, na katerem je bila gostja ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helena Jaklitsch. S časnikarjem Matevžem Čotarjem se je pogovarjala o politiki zaščite narodnih in jezikovnih manjšin, ki jo udejanja Republika Slovenija.

Dr. Helena Jaklitsch je svojo vlogo na uradu prevzela lani, prav v času začetka epidemije. Spregovorila je o ovirah in omejitvah in o iskanju novih načinov dela, veselila se je lanskih poletnih obiskov pri vseh štirih zamejskih skupnostih, prvega srečanja v videmski pokrajini in potovanja v Nemčijo. Povedala je tudi, da dogajanja znotraj slovenske vlade in napadi opozicije prav gotovo niso v pomoč v tako posebnih trenutkih. "Opozicija je zelo kritična in že od prvega dne meče polena pod noge," po njenih besedah to ni državotvorna drža, ni zrel način obnašanja v tako težki situaciji. Ministrica si je lani veliko prizadevala za našo narodno skupnost in bila prisotna tudi ob dogodkih v Narodnem domu in pri srečanju dveh

predsednikov. To so bili zelo pomembni dogodki in sama pravi, da je hvaležna, ker je imela priložnost biti zraven. Lani je urad vlade, kljub težkim trenutkom, zagotovil še višje prispevke Slovincem v zamejstvu in po svetu. Med drugim želi okrepiti

Dr. Helena Jaklitsch in Matevž Čotar

dogovore na področju odprtja slovenskih jasl in sodelovanja z mladimi zamejci, ki si želijo študirati in opravljati delovno prakso v Sloveniji. Medtem ko se slovenska manjšina v Italiji trudi, da bi prišla do svojega političnega zastopnika v italijanskem parlamentu, je ministrica prepričana, da je Slovenija z varstvom in zagotavljanjem pravic italijanske in madžarske manjšine

odličen primer dobre prakse. Pravice manjšin so zagotovljene v slovenski ustavi v pričakovanju določene recipročnosti v drugih državah, kjer živi slovenska manjšina, "žal pa se pričakovanja še niso uresničila," je priznala.

Manjšine imajo v Sloveniji pravico zastopstva v političnih organih, zagotovljenega predstavnika v državnem zboru in v občinskih svetih na dvojezičnih območjih, imajo tudi dvojno volilno pravico, kar je "svetovni unicum". "Želela bi, da bi Italija pogledala, kako mi varujemo manjšinske pravice, in bi temu sledila." V narodnih skupnostih izven meja je serija dejavnikov,

ki vplivajo na preživetje in razvoj, jezik je med temi na prvem mestu. Urad spremlja in spodbuja uporabo jezika, glavno vlogo pa ima pri tem manjšina sama, ki "mora jezik suvereno in samozavestno uporabljati". Tudi kvalitetno slovensko šolstvo je bistven element, steber za ohranjanje slovenščine, in že malčki morajo imeti zagotovljeno možnost, da krepijo znanje jezika. Ministrica je pohvalila našo skupnost: "Velika pohvala slovenski manjšini za širok nabor obšolskih dejavnosti. Da imajo otroci, ko zapustijo šolo, veliko dejavnosti, kjer lahko v sproščenem vzdušju govorijo slovensko." Urad s finančno podporo in ozaveščanjem skrbi za ovrednotenje slovenskega jezika tudi pri gojenju širokega in bogatega kulturnega delovanja, podpira izhajanje medijev, ne samo papirnatih izdaj, ampak tudi sodobnih medijev na spletu. Prisotnost manjšin na določenem območju gotovo vpliva tudi na bilateralne odnose med državami - države so bolj zainteresirane za čezmejno in obmejno sodelovanje, za krepitev obmejnega prostora. Za dobre dvostranske

odnose si prizadeva tudi Tomaž Kunstelj, slovenski veleposlanik v Rimu, ki je prisotne na četrtkovem srečanju lepo pozdravil. "Interes matične domovine je, da manjšina prosperira," je še dodala ministrica, naša narodna skupnost pa mora biti enotna v bistvenih, ključnih vprašanjih za manjšino - "vse strani morajo najti nekaj, kar vsi skupaj zagovarjajo. V ključnih temah mora biti narodni interes nad vsako strankarsko in svetovnonazorsko dimenzijo. To Slovenija pričakuje. Z veseljem vidimo, da se predsednika krovnih organizacij trudita in iščeta skupne točke, rešitve." Urad želi, da se manjšina čim bolj gospodarsko razvija, v tem lahko veliko naredi sama, brez kompleksov manjvrednosti do večinskega prebivalstva, "resnično ni razloga, da ne bi bili ponosni, da smo Slovenci. Naša zgodovina je izjemna. Še vedno smo tukaj, še vedno govorimo slovenski jezik!" Manjšina mora jasno izraziti in artikulirati potrebe in zahteve, pri tem pa bi za njeno zaščito lahko naredila več tudi Evropa. Ministricu je zelo razočaralo, da pobuda Minority SafePack, ki jo je urad podpiral, čeprav je bila

civilna iniciativa, ni prinesla sadov - čez milijon podpisov ni bilo dovolj in evropska komisija je v bistvu navedla, da na področju zaščite narodnih in jezikovnih manjšin ne bo naredila ničesar več, kar je že načelno sprejeto. Po drugi strani pa je dr. Helena Jaklitsch kritično izrazila svoje razočaranje zaradi zelo nizke podpore naše skupnosti evropski državljski pobudi za kohezijska sredstva. Po njenem mnenju morajo manjšine aktivno sodelovati in pokazati zanimanje pri takih pobudah, da bo tudi Evropa bolj naklonjena upoštevanju zahtev manjšin. "Želim si, da bi naš standard pri zaščiti manjšin postal evropski standard," je še povedala ministrica, ki se veseli tudi skupnega nastopanja Nove Gorice in Gorice kot evropske prestolnice kulture za leto 2025. Tudi slovenska narodna skupnost v Italiji bo lahko pokazala svojo pestrost, "prizadevamo si, da bi se slovenski prostor ne končal na državnih mejah ... Glas o sodelovanju Slovenije in Italije bomo lahko nesli po Evropi in ga pokazali kot primer dobre prakse. Veliko imamo pokazati," je sklenila. Katja Ferletič

Predavanje predsednika pristaniškega sistema za vzhodni Jadran Zena D'Agostina

Tovorno postajališče pri Gorici lahko ima vidno vlogo v logističnem sistemu FJK

"Pred leti sem razmišljal drugače. Ker smo pa na svetu že vrsto let redno priča globalnim šokom in je marsikaj postalo in tudi bo nepredvidljivo, moramo razmišljati o alternativnih rešitvah. Pri absorbiranju šokov bo ključno vlogo imela javna uprava." Tako pravi predsednik pristaniškega sistema za vzhodni Jadran, Zeno D'Agostino, ki je bil v torek, 9. februarja, gost srečanja z naslovom *Od tržaškega pristanišča: katere razvojne perspektive za Gorico?* Spletni pogovor, ki ga je vodil Roberto Furlanut, so priredili Evropeistična akademija FJK, skupina I visionari: Comunità di Impegno Politico in Krajevna skupnost Stražice. Razpravljavec je v več kot dvournem predavanju predstavil svoj pogled na mnoge sodobne izzive deželnega in svetovnega gospodarstva ter širše družbe. Uvodoma je ugotavljal, da pri nas v ekonomiji in

drugje "ni več sanj." Na Zahodu, še predvsem v Italiji, "prevladuje kozmični pesimizem," ki ne pelje nikamor. V nerazvitem delu sveta, v Aziji, so ljudje srečni, sanjajo in hrepenijo po boljših življenjskih razmerah. Najslabše se v tem pogledu v Italiji piše mladim. Televizija jim stalno pošilja sporočila, da je izrednega pomena, če postanejo nogometaši, kuharji ali kitaristi. Nihče po njegovem ne verjame več v to, da je pomembno študirati, se izpopolnjevati, "kar je ključnega pomena, saj je svet čedalje bolj kompleksen." Mlade tudi zadnje leto prevevajo depresivna čustva, ker ne poznajo zgodovine nekdanjih kriz in vojn", torej izkušenj kljubovanja kriznim razmeram prejšnjih rodov. Za uspeh pri delu je potrebna vizija, "kaj hočemo doseči." D'Agostino ne verjame Smithovi liberistični "nevidni roki trga," ki vse ureja, "saj se danes napake, kot

je bila privatizacija javnega zdravstva, plačujejo z mrtvimi." Večji del svojega predavanja je namenil obravnavi vprašanj logistike. Kompetitivnost pristanišč je odvisna od infrastrukture v zaledju le-teh. Goričanom, ki so potožili, da mesto

nazaduje na lestvicah, je svetoval, naj razmišljajo o tem, kako začetne šibkosti spremeniti v razvojne prednosti ozemlja. Kot znano, D'Agostino vodi razvoj tržaškega in

tržiškega pristanišča v smer ovrednotenja in okrepitev obstoječe infrastrukture v zaledju: železniških povezav in območij oz. postajališč v Boljuncu, Červinjanu, Gorici in na Fernetičih. "Ker je Furlanija Julijska krajina majhna in obstaja v njej želja po sodelovanju,

mora ta kreniti v smer integriranega logističnega sistema. Brez povezovanja ne bomo nikoli konkurenčni velikim severnoevropskim pristaniščem." Tudi Gorica s tovrstnim postajališčem

pri Štandrežu naj pridobi pomembno vlogo v sklopu integriranega deželnega logističnega sistema. V nadaljevanju je gost srečanja opozoril, da se v italijanski politiki govori le o fleksibilnosti, rezih, ne pa o industrijski politiki, ki bi jo vsaka država morala imeti in zasledovati. Prevladujoča majhnost italijanskih podjetij predstavlja problem za razvoj. V tržaškem pristanišču so z rastjo pretovora blaga stopili na pot sklepanja trajnih delovnih razmerij, prihodov tujih investitorjev, od katerih imajo vsi tako ali drugače soudeleženi korist. "Zame je uspeh, če so ljudje stabilno zaposleni, saj lahko grede na banko najet posojilo za nakup stanovanja." Predavanje, v katerem je poudaril pomen socialne občutljivosti, se je sklenilo z vprašanji poslušalcev. D'Agostino se je med drugim dotaknil opisa podrobnega

poteka del v pristaniščih. Deželni integrirani logistični sistem bo v večji meri kot doslej potreboval obstoječa hlajena skladišča za sveže blago, ki iz severne Afrike in z Bližnjega vzhoda potuje v Evropo. Beseda je tekla tudi o svilni poti in spodletelem prihodu Kitajcev v Trst. "Z Nemci je iz objektivnih razlogov lažje sklepati gospodarsko sodelovanje." Sicer je D'Agostino proti širjenju panike pred Kitajci, saj je pomembno se z njimi pogovarjati kot enakovrednim partnerjem in ohraniti idejne zamisli razvoja pristanišč v svojih rokah. "Postavili smo jim pogoj za obojestransko ureditev logistične platforme za italijansko blago na Kitajskem." Trst in Tržič se odločata za uporabo infrastrukture v zaledju, vendar rast železniškega prometa bo povečala tudi promet tovrstnih tovornjakov, je objasnil.

Predstavitev Starih jedi v novih loncih na praznovanju sv. Valentina Štmavrci in prvi okus pomladi

Praznovanje sv. Valentina je v Štmavru od nekdaj najbolj občuten dogodek v letu. Zato se zagnani in iznajdljivi člani KD Sabotin niso vdali malodušju zaradi koronavirusnih prepovedi in so na predvečer praznika – preko youtube – organizirali izvirni, prisrčen in pester večer z naslovom *Sveti Valentin ti podari prvi okus pomladi*. Na posnetku so se uvodoma zvrstile sugestivne fotografije Štmavra in naravnih lepote okolice, ki jih je prispevala Tamara Mizerit, ob petju domačega moškega pevskega zbora pod taktirko Nadje Kovic, na koncu pa pisane fotografije daleč naokrog znanih štmavrskih pustnih podvigov. Kulturni spored je z dvema pesmima popestrila mlada Petra Feri ob kitarški spremljavi prof. Martine Gereon ter bas kitari in tolkalih Gabrieleja Crallija. Predsednik društva Matjaž Pintar je v pozdravnem nagovoru povedal, da je šagra sv. Valentina v več kot 30 letih obstoja društva doslej odpadla samo enkrat; tokrat jo je ustavil majhen virus, ki je spremenil "naše navade skupnega bivanja, druženja in obnašanja". Pintar je optimistično zatrdil, da se bomo gotovo znali izkupati tudi iz te krize, sicer pa ostaja odprto vprašanje, kako bodo nadoknadili leto prisilnega mirovana mladi, ki so prej hodili v šole, k športu, v društva itd. Internet ne more zamenjati človeške bližine, toplote, objema. Zato vsi pričakujemo trenutek, ko se bomo lahko spet družili in skupaj praznovali, kajti "v živo je lepše!" Glavna točka neobičajne "prireditve", ki je potekala pod pokroviteljstvom ZSKP (za tehnično izvedbo je poskrbel Jurij Lavrenčič s sodelavci), je bila – krstna! – predstavitev knjižnega prvenca naše kolegice Katje Ferletič *Stare jedi v novih loncih*, ki je izšel sredi decembra lani. V sproščenem in smotno izpeljanem

pogovoru s Slavico Radinja je avtorica povedala, da to ni samo knjiga receptov, temveč knjiga zgodb in pripovedi o ljudeh in naši polpretekli zgodovini, o poklicih in kmečkih opravilih. Knjiga, ki

so mi odprli svoja srca in so se z mano sprehajali po lastni preteklosti." Zelo rada ima zgodbe, v katerih pripoveduje o svojih ženskah, o pranonih in dveh nonah, "Vipavki in Kraševki", ki so ji posredovale

povrtninah in posodobljenih sestavinah receptov. Pa tudi o jeziku. "Vsakdanje življenje na vasi je življenje v narečju". V knjigi se zato avtorica ni izogibala narečnim izrazom. Narečje je "nekaj barvitega,

Slavica Radinja in Katja Ferletič

bo starejšim bralcem gotovo obudila spomine na otroštvo. Bogatijo jo nežne in elegantne ilustracije sovojenjske umetnice Janine Cotič: "Tudi ona ima veliko spoštovanje do prednikov in preteklosti, zanimajo jo zgodbe o kmečkih ljudeh in življenju na vasi." Njena je tudi naslovnica, ki ponazarja roke avtoričine babice Natalie in ročice hčerke Isabelle, "prehod iz preteklosti v novo". Knjigo je oblikoval Ivan Persoglia, "zelo priden in talentiran" grafični oblikovalec Novega glasa, ki ima "veliko originalnih idej". Vsak recept ima tudi svojo fotografijo: večino posnetkov je prispeval avtoričin mož, nekaj jih je naredila tudi sama. Za vsako zgodbo je bilo veliko dela in raziskovanja. "Najlepše mi je bilo intervjuvati ljudi, ki

veliko znanja. "Upam, da sem se jim s pisanjem vsaj malo oddolžila." Največ zgodb je Katja našla pri tašči Darii, s katero se veliko pogovarja in ki je prava zakladnica spominov, veliko pri sosedah, pa tudi bralci našega tednika, ki so zvesto spremljali rubriko, so Katjo vabili na dom, da bi ji zaupali svoje spomine in recepte. Pogosti so "močni ženski liki, ki so v življenju pretrpeli marsikaj hudega in so znali iz skromnih sestavin, z nežnostjo in toplino, pripraviti okusne jedi za svoje najdražje". Ženske, ki nastopajo v knjigi, so "na videz šibke in podrejene", saj je v preteklosti na domu ukazoval gospodar. In vendar je ženska podpirala tri vogale hiše ... Po drugi vojni so postale bolj samozavestne, zapustile so domače ognjišče in si našle službo. Hodile so v frizerske salone in kupovale revije. In spreminjati se je začela tudi njihova podoba. Zgodbe so vezane na Vipavsko, Sovodnje in Kras. "To so kraji mojega življenja, kraji, kjer sem odrasla in na katere sem navezana". V otroških letih je veliko zahajala v mamino rojstno vas, na Ustje na Vipavskem, kjer je preživljala poletne počitnice pri noni šivilji. V Sovodnjah živi z družino in ima odlične odnose s sosedami; spoznala je vas, njen kmečki svet, navezanost na Sočo in Vipavo. "Poljane pa so Poljane, Kras je Kras. To bo za vedno moj dom! Sem Kraševka in Kraševci smo ponosni, trmoglavci, navezani na rdečo, mastno zemljo, skale in ruj ... Ko pomislim na Poljane, pomislim na svoji noni, ki sta me veliko naučili, na dostojanstvo, ponos in tudi trmo." Prijetno je bilo poslušati Slavico in Katjo, ki sta se še razgovarjali o receptih in vaških praznikih, žlahtnih

lepega in živahnega", je "bogastvo, ki nas označuje kot narodno skupnost. Te izraze moramo ohraniti in posredovati mlajšim rodovom". Avtorica je tudi spregovorila o genezi knjige, o istoimenski rubriki, ki je v NG začela izhajati pred tremi leti, o bralcih, ki so sami začeli spraševati, kdaj bo izšla knjiga. Pa je pred dvema mesecema res izšla, tiskanih je bilo 500 izvodov, ostalo jih je še nekaj nad 50. "Nisem pričakovala, da bo požela tak uspeh, da jo bodo bralci tako dobro sprejeli." Odlično se prodaja tudi v Sloveniji. "Ponosna sem še predvsem zato, ker je nastala v našem uredništvu in je to prva knjiga, ki jo je izdal Novi glas."

Prešernov dan v vrtcu Pika Nogavička Prijetno srečanje s knjižničarko Martino

V vrtcu Pika Nogavička v Štandrežu smo, kot vsako leto, tudi letos 8. februarja obeležili Prešernov dan oz. dan slovenske kulture. V vrtcu smo povabili knjižničarko, saj se zaradi splošnih ukrepov za zavezitev širjenja nalezljivih bolezni v letošnjem šolskem

Čestitke

Skladatelju in dirigentu **Patricku Quaggiatu**, prejemniku priznanja, ki ga ob slovenskem kulturnem prazniku podeljuje organizaciji SKGZ in SSO, čestita in želi še polno uspehov in ustvarjalnih dosežkov Zveza slovenske katoliške prosvete. Dirigentu **Patricku Quaggiatu** čestitamo ob prejemu priznanja, ki ga ob slovenskem kulturnem prazniku podeljuje krovni organizaciji SSO in SKGZ. Tvoji pevci MePZ SKPD Francišek B. Sedej Profesorju **Patricku Quaggiatu** iskreno čestitamo in se veselimo ob

prejemu priznanja ob slovenskem kulturnem prazniku. Vsi Komelovci

Obvestila

PD Podgora in VZPI-ANPI vabita v četrtek, 18. februarja, od 17. ure dalje v nekdanjo osnovno šolo v Podgoro, kjer bodo zbirali podpise za predlog zakona na ljudsko pobudo za prepoved fašistične in nacistične propagande.

Darovi

Družina Mazora daruje 200,00 € za misijonarja Danila Lisjaka.

Vabimo Vas na 9. spominski večer dragemu ravnatelju

"Silvanu... z ljubĚznijo"

Koncert bomo neposredno predvajali preko
YouTube kanala SCGV Emil Komel

Nedelja, 21. februarja 2021, ob 19. uri

RADIO SPAZIO

(od 19. do 25. februarja 2021)

Radijska postaja iz Vidma oddaja na ultrakratkem valu s frekvencami za Goriško 97.5, 91.9 Mhz; za Furlanijo 103.7, 103.9 Mhz; za Kanalsko dolino 95.7, 99.5 Mhz; za spodnjo dolino Bele 98.2 Mhz; za Karnijo 97.4, 91, 103.6 Mhz; na internetu www.radiospazio103.it. Slovenske oddaje so na sporedu vsak dan od 20.00 do 21.00. Spored: **Petek, 19. februarja** (v studiu Niko Klanjšček): Zvočni zapis: posnetki z naših kulturnih prireditvev - Glasba iz studia 2. **Sobota, 20. februarja** (vodi Ezio Gosgnach): Okno v Benečijo:

oddaja v benečanskem, terskem, rezijanskem in zilljskem narečju. **Nedelja, 21. februarja** ponovitev oddaje Okno v Benečijo. **Ponedeljek, 22. februarja**: Radio Veritash. Vodita Alessandro Frandolic in Tadej Lukman. **Torek, 23. februarja** (v studiu Matjaž Pintar): Utrinki v našem prostoru - Glasbena oddaja z Matjažem **Sreda, 24. februarja** (v studiu Danilo Čotar): Samotni pastir: Franc Setničar, alpinist. - Izbor melodij. **Četrtek, 25. februarja** (v studiu Andrej Bavcon): Četrkov večer z glasbo - Zanimivosti obvestila in humor.

SREČANJA pod lipami

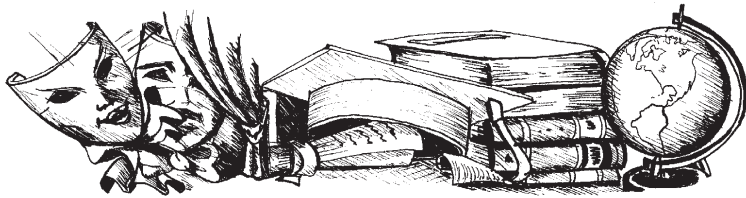
ZAČETKI IZVAJANJA ZAŠČITNEGA ZAKONA 38/2001 V GORICI

Gostje večera bodo takratni občinski odborniki **Damijan Terpin, Mara Černic in Silvan Primožič**

Pogovor bo vodil **Julijan Čavdek**

ČETRTEK, 25. FEBRUAR 2021, OB 20. URI

Srečanje bo potekalo na daljavo preko Facebook strani in YouTube kanala **Krožka Anton Gregorčič**

O dokumentarni nadaljevanki Češke televizije Prepovedani Bog

“Tudi v Cerkvi smo imeli opraviti s kolaboracijo!” Te besede niso obsodba. Tako pravi Jiřina Budíková, ena od soustvarjalk češke dokumentarne televizijske nadaljevanke o zgodovini češkoslovaške katoliške Cerkve po koncu druge svetovne vojne. Nanizanka odslikava razmere in čas, ko je režim z nasiljem zatiral krajevno Cerkev. Le manjši del katoliškega klera je klonil ali začel z režimom celo kolaborirati, oboje navadno v skritem upanju, da bo versko življenje tako vsaj deloma mogoče rešiti pred razpadom in popolnim iztrebljanjem. Dokumentarno serijo z naslovom *Prepovedani Bog* (*Zakázany Bůh*) je posnela javnopravna Češka televizija in jo od začetka januarja predvaja na ČT 2 vsak četrtek zvečer ob 21.30, z dvema ponovitvama naslednji dan. Spored ima trinajst približno polurnih delov. Do začetka februarja

je bilo predvajanih pet nadaljevanj. Videli smo lahko veliko avtentičnega gradiva,

Internirane redovnice pri delu (gradivo ČT)

dopolnjenega s pričevanji preživelih, zgodovinarjev ter drugih raziskovalcev. Spoznali smo usode preganjanih duhovnikov, umetnikov in drugih, ki niso popustili vabljenemu klicu režima. Mnogi so končali pod izmišljenimi obtožbami kot “vatikanski špijoni in antisocialistični elementi, ki rušijo državo”. Mednje sodi

recimo jezuit Adolf Kajpr (1902 – 1959), ki so ga zaradi odkritega nasprotovanja

preganjali in zapirali nacisti in komunisti, tudi umrl je v zaporu. Povojnemu prosovjetskemu pritisku ni popuščal niti kardinal Josef Beran (1888 – 1969). Beran je več let preživel v nacističnih taboriščih, kmalu po vojni pa mu režim ni več dovolil opravljati duhovniške službe, pač pa ga je že kot praškega nadškofa več kot deset let

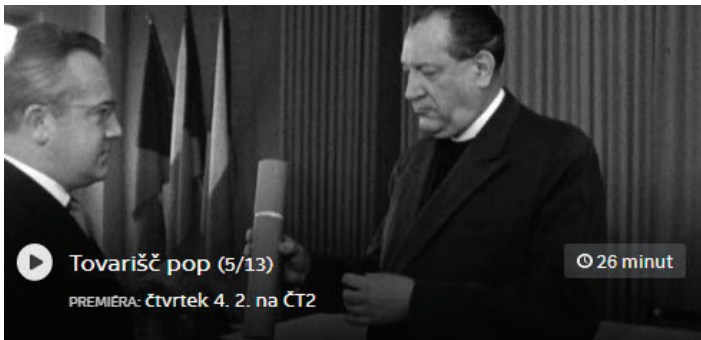
zadrževal v konfinaciji, po inavguraciji v kardinala pa se ni smel vrniti domov, tako da je umrl kot izgnanec v Vatikanu. Na drugem bregu so osebnosti, ki jih je zaradi njihovega režimu naklonjenega ravnanja

v letu 1950. Vodil ga je osebno – povrhu brez pravne podlage – Rudolf Slánský (1901 – 1952), takrat generalni tajnik komunistične stranke Češkoslovaške. (Slánský je leta 1952, samo dve leti kasneje, bil justificiran zaradi “odklona od sovjetske linije”.) Najprej

pristanka ali celo v nasprotju z mnenjem Vatikana. Prek svojega partijskega in policijskega aparata je nadzirala vse. Bodoči duhovniki legalne Cerkve so se lahko izobraževali samo na eni šoli, ki jo je nadzorovala država, vplivala je na učni program ter postavljala tudi predavatelje. Ilegalna Cerkev je živela po svoje, mimo legalne Cerkve, v skritih “celicah” in zasebnih okvirih, prav tako so v ilegali izobraževali in posvečali duhovnike. Tajna služba je te “celice” neredko odkrila, sledile pa so hude persekucije. Skratka, en del duhovščine je – z vsemi konsekvencami – nasprotoval sodelovanju z režimom, drugi del pa je bolj ali manj popuščal pritiskom, prav tako z vsemi konsekvencami. Oboji so bili nenehno izpostavljeni velikemu tveganju, ne glede na to, ali so se ali se niso včlanili v prokomunistično *Svetovno gibanje katoliške duhovščine* in kasneje ustanovljeno *Združenje katoliških duhovnikov Pacem in terris*. Duhovniki so smeli svoje delo opravljati le, če so imeli državno dovoljenje. Urad za verska vprašanja je v bistvu bil urad za preganjanje religije in vernikov.

Na Češkoslovaškem je – podobno kot v drugih državah prosovjetskega vzhodnega bloka – komunistična stranka dokončno prevzela oblast s pučem februarja leta 1948 in jo obdržala vse do žametne revolucije novembra 1989. Ves čas so bile vse Cerkve, ne le katoliška, izpostavljene nepojmljivemu terorju po sovjetskem vzoru. Žal ni treba posebej omenjati, da so podobne razmere in oblike preganjanja obstajale tudi v nekdanji Jugoslaviji. Gotovo ni odveč vsaj pričakovati, da bo podobna nanizanka kdaj nastala tudi v Sloveniji.

Peter Kuhar,
Beroun pri Pragi

Napovednik nadaljevanke Prepovedani Bog (gradivo ČT)

doletela tudi oznaka kolaborant. Žalosten primer je recimo duhovnik Josef Plojhar (1902 – 1981), “tovarišč pop”, ki je kot antinacist med okupacijo Češkoslovaške preživel šest let v gestapovskih zaporih in taboriščih, po vojni pa je podlegel komunističnemu režimu, opravljal več visokih političnih funkcij in bil celo minister v komunistični vladi. Tragičen lik je tudi škof Josef Vrana (1905 – 1987), med drugim predsednik prokomunistične duhovniške organizacije *Pacem in terris*; njegovo prorežimsko pokrajino naseljujejo njemu tako ljuba drevesa, v tem primeru mladi oreh in češnja, stavek valovi v umirjenem ritmu neizumetničene lepote: preprosto in spevno, razumljivo in melodiozno ... kot poezija otroškega čudenja svetu, kot pesem narave. To upesnjuje s preprosto besedo, elegantnim, prefinjenim slogom, umirjenim stavčnim ritmom, spevnostjo. Kot da me spominja na vizualnost Kosmačeve proze, na zvočnost njegovega pripovednega sloga! Poetična proza, ki jo zaznamujejo metaforične prvine, retorične figure: geminacija *teče, teče* se v besedilu pojavlja z rahlimi spremembami kar štirikrat kot nekakšen refren, kot členitev periode, zvokovna igra se je ujela v glasovno slikanje konzontanov (*teče, teče deček*) in vrsto aliteracij (*svoja stopala v usnjenih sandalih ali njegove gole gležnje*). Opazno je ponavljanje nekaterih glagolov (*teče, vidi, čuti*). Ob branju besedila imam vtis, da dogajanje rase živo pred mojimi očmi, kot da se piše scenarij s poudarkom na glagolih vidnega in čutnega zaznavanja (vidi, zagleda, čuti). Marko Sosič nas zna z zanesljivo roko literata, scenarista, režiserja popeljati skozi pokrajino otroškega doživljanja kot rahločutni upesnjevalec sanjskih, simboličnih in resničnih, iz zemlje in strahu zgnetenih človeških zgodb. Dogajanje otroške duše, ki živi z naravo in si želi kvišku, kvišku, vse do sadeža, do slatne češnje. Kako so pomembne otrokove oči ... in češnjeva veja je zdaj vse bližja njegovim očem!

49. literarni natečaj Mladike

Znani so letošnji prejemniki nagrad

Komisija literarnega natečaja Mladike, ki se je sestala v četrtek, 4. februarja 2021, na sedežu na ulici Donizetti 3, je obravnavala 92 prispevkov v prozi in 62 ciklusov pesmi, ki so v roku prispeli na natečaj. Komisija je po temeljiti razpravi in oceni dospelih prispevkov podelila naslednje nagrade.

PROZA:

Prvo nagrado prejme zgodba *Na Manziolijevem trgu*. Avtorica je **Ksenija Čuić Bratina** iz Ljubljane.

Drugo nagrado zgodba z naslovom *Božična zgodba*, avtorice **Manke Kremenšek Križman** iz Ljubljane.

Tretjo nagrado pa novela *Če slučajno sanjam, ne me zbuditi*, avtorice **Petre Štern** z Ravn na Koroškem.

Komisija priporoča za objavo še novele: *Ko ljubezen mine* Franja Franciča, *Steklena črepinja* Alexa Kame Devetak, *Iz kroga ni izhoda* Tadeje Krečič Scholten, *Pesek* Bojane Daneu Don, *Dr. Helen* Tine Starc, *Dotik meje* Darinke Kozinc in *Pravljica o Njej, ki ni umela*

jakati, katere avtor je Dimitrije Đuričin.

POEZIJA:

Prvo nagrado prejme cikel *Sezonske haiku kvartine*, avtorja **Vladimirja Gajška** iz Ljubljane.

Drugo nagrado cikel pesmi, ki je prispel pod psevdonimom Potonika. Avtorica je **Barbara Cerar** iz Ljubljane.

Tretjo nagrado prejme cikel pesmi, ki je prispel pod psevdonimom Osamljena poetinja '92. Avtorica je **Nika Čok** iz Trsta.

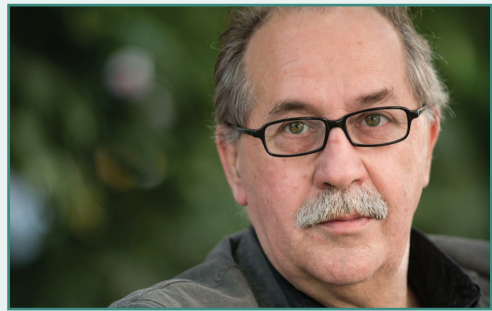
Komisija priporoča za objavo še cikel pesmi *Namesto tvojih rok* Eve Kumperger, cikel pesmi *Poslednji kralj* Andraža Poliča, cikel pesmi *Sejem kultur* Jerneja Kunsterleta, cikel pesmi Špele Pahor, cikel *Sonata preseganja* Milana Novaka in pesmi Ester Gomisel. Zaradi letošnjih posebnih razmer tradicionalne podelitve nagrad nagrajenim avtorjem na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani v Trstu ne bo. Slovesna videopodelitev s kulturnim programom bo na sporedu konec februarja. Informacije o videodogodku bom pravočasno posredovali.

PIKA NA (PESM)I

Majda Artač Sturman

Teče, teče, teče deček v soncu ob njivi, premočeni od nočnega dežja. Ob dečkovih golih nogah odkakujejo kobilice. Vidi jih, kako se njihova drobna, od trave mokra telesa ob vsakem skoku zasvetijo v soncu. Teče, teče deček ob njivi proti svojemu domu. Pred sabo zagleda sadiko mladega oreha. Preskočil jo bo, pomisli. Čuti svoja stopala, ki se še močneje odrivajo od zemlje, še par dolgih korakov in ... hooop, preskočil je mladi oreh. In že teče, teče naprej, deček ob dolgi njivi s cvetočim krompirjem. Čisto na koncu njive zagleda češnjevo drevo. Vidi vejo s češnjami, ki se nagiba proti zemlji. Teče, teče in pomisli, da bo skočil, da se bo močno odrinil od zemlje in se dotaknil tiste veje s češnjami, s konicami prstov se je bo dotaknil in potem bo z veje odtrgal češnje. Če se bo le odrinil dovolj visoko, pomisli, globoko vdihne in steče še hitreje. Čuti svoja stopala v usnjenih sandalih, kako se upogibajo v njih, čuti mokre travnate bilke, ki oplazijo njegove gole gležnje, in češnjeva veja je zdaj vse bližja njegovim očem.

Marko Sosič (1958–2021)

Prebiram odlomek iz Markove kratke zgodbe *Pastorala* (*Iz zemlje in sanj*, Založba Litera, Maribor 2011), šla sem ga poiskati v eno izmed knjig, ki so shranjene na mojih knjižnih policah ob delih drugih “naših” avtorjev. Jemljem v roke knjige z njegovim posvetilom (*Balerina, Balerina, Ki iz daljave prihajaš v mojo bližino, Kratki roman o snegu in ljubezni, Kruh, prah*) in mislim na človeškost njegovih likov, na čar njegove poetične proze, na “grozljivo lepoto” njegovega ustvarjalnega sveta. Presunjena ob njegovi prerani smrti, ob kateri so bili izrečeni in zapisani mnogi spomini, mnoge čudovite misli, mnoge osebne bolečine, bi rada v nekaj misli zgostila žlahtno dediščino in doživetje njegove literature.

Marko je bil izjemen ustvarjalec: v kratki zgodbi, noveli, romanu je v mojstrskem prepletanju lirsko-epsko-dramskega izostril smisel za detajl, podrobnost, s poudarkom na pogledu v naravo,

kot je denimo podoba dečka v soncu ob njivi s cvetočim krompirjem, dečka, ki ga dojemamo v gibanju. Pripovedni slog je dinamičen, osredinjen na glagol, a obenem liričen, prežarjen s soncem in položen v travnate bilke, še vedno vlažne od nočnega dežja. Pisateljevo literarno in duhovno pokrajino naseljujejo njemu tako ljuba drevesa, v tem primeru mladi oreh in češnja, stavek valovi v umirjenem ritmu neizumetničene lepote: preprosto in spevno, razumljivo in melodiozno ... kot poezija otroškega čudenja svetu, kot pesem narave. To upesnjuje s preprosto besedo, elegantnim, prefinjenim slogom, umirjenim stavčnim ritmom, spevnostjo. Kot da me spominja na vizualnost Kosmačeve proze, na zvočnost njegovega pripovednega sloga! Poetična proza, ki jo zaznamujejo metaforične prvine, retorične figure: geminacija *teče, teče* se v besedilu pojavlja z rahlimi spremembami kar štirikrat kot nekakšen refren, kot členitev periode, zvokovna igra se je ujela v glasovno slikanje konzontanov (*teče, teče deček*) in vrsto aliteracij (*svoja stopala v usnjenih sandalih ali njegove gole gležnje*). Opazno je ponavljanje nekaterih glagolov (*teče, vidi, čuti*). Ob branju besedila imam vtis, da dogajanje rase živo pred mojimi očmi, kot da se piše scenarij s poudarkom na glagolih vidnega in čutnega zaznavanja (vidi, zagleda, čuti). Marko Sosič nas zna z zanesljivo roko literata, scenarista, režiserja popeljati skozi pokrajino otroškega doživljanja kot rahločutni upesnjevalec sanjskih, simboličnih in resničnih, iz zemlje in strahu zgnetenih človeških zgodb. Dogajanje otroške duše, ki živi z naravo in si želi kvišku, kvišku, vse do sadeža, do slatne češnje. Kako so pomembne otrokove oči ... in češnjeva veja je zdaj vse bližja njegovim očem!

Prizori, nabiti s hrepenenjem, lirizmom, svetlobo sonca. Kadri, posneti z očmi – pokornim cankarjanskim aparatom duše, po scenariju človeka, ki je svet doživljal polno, intenzivno. Kot pevec kraške pokrajine, sočuten in human, vedno in vse bolj odprt navzven v prostor, odprt za tragiko sodobnega sveta. V svojih pripovednih delih je rad ohranjal otroško videnje, perspektivo, a vanje vnašal tudi bolečo in tragično izkušnjo obrobni, prizadetih, izrinjenih.

Hvala, Marko, za navdihujoče poetične slike iz narave, trpke prizore strahu, bolečine in vse lepe, ganljive, pretresljive zgodbe malih ljudi, ki si nam jih podaril v kratkih zgodbah in romanih, gledaliških predstavah in filmih!

Zelo pomembno odkritje v zvezi s slavnim rojakom

350. obletnica rojstva Gregorja Cotiča (1671-2021)

Že nekaj tednov nam Dimitrij Tabaj predstavlja zanimive podrobnosti iz življenja našega povsem pozabljenega rojaka Gregorja Cotiča, vojaškega poveljnika, kapitana ladje, pomembnega trgovca, lastnika ladij, zavarovalničarja na morju itd. Težko je verjeti, da se vsi drobci, ki so se iz raznih zapisov v nevezani obliki ohranili, nanašajo nanj. V prispevkih se postavlja vprašanje o njegovem rojstnem kraju, ki naj bi bil Dornberk, a ga zgodovinarja, raziskovalca Peter Stres in Miroslav Pahor, ustanovitelj Pomorskega muzeja Sergeja Mašere iz Pirana, v naših krstnih knjigah nista našla in ga tako iz Dornberka postavila na širše Goriško. Razlog za to, da ga v času iskanja nista našla, pa tiči v tem, da sta kot vir uporabila krstno knjigo z začetno letnico 1681, saj je bila predhodna takrat izgubljena. Župnik Ivan Blažič, ki je okrog leta 1990 urejal cerkveni arhiv, jo je odkril v zasebni zbirki in vrnil v župnišče. V zapisu preberemo, da je bil Gregor Cotic rojen v Dornberku, 10. marca

1671, očetu Andreju in materi Katarini. Dečka je krstil Janez Peter Milost ob prisotnosti botre Neže in žene Janeza Pedersfeka. Oče Andrej je umrl l. 1686, star 62 let, ko je bilo sinu 15 let. Gregorja v poročni in mrliški knjigi ni. Podlistki Dimitrija Tabaja tako padejo ravno v leto, ko se spominjamo 350-letnice rojstva tega nadvse zanimivega in zelo uspešnega človeka iz že zelo oddaljenega časa.

Rajko Harej

Dopis in predhodni telefonski klic Rajka Hareja sta me zelo razveselila. Prav iskreno se mu zahvaljujem. Gre za izredno pomembno odkritje v zvezi z našim slavnim kapitanom Gregorjem Coticem. Kot rečeno, zgodovinarji niso doslej našli imena Gregorja Cotiča v krstnih knjigah, a je odkritje še starejše dornberške krstne knjige v devetdesetih letih prejšnjega stoletja omogočilo Harejevo uspešno raziskavo. Kar nekaj vprašanj ostaja še odprtih: kot je razvidno iz mojega članka, naj bi bil neki kapitan Gregor Cotic še živ leta 1778 in naj bi celo potoval in preživel

ugrabitve gusarjev, kar je pravzaprav zelo malo verjetno za človeka, ki naj bi takrat – po novem odkritju – štel že čez 100 let. Leto 1671 bi se bolj ujemalo z rojstvom kapetana (ali kapitana, tega za zdaj ne vemo, saj gre za vir v italijanskem jeziku – tj. “capitano” – in ne razlikuje čina od pomorskega poklica) Gregorja Cotiča, ki je sodeloval v Morejski vojni proti koncu 17. stoletja in ga prav tako omenjam v člankih. Možnost, da gre za prednika in soimenjaka (očeta, deda?) slavnega pomorščaka, se zdi povsem verjetna, tako kot tudi možnost, da so leta 1778 gusarji ugrabili kakšnega istoimenskega potomca (sina, vnuka?). Nekaj je pa gotovo: zaradi tega odkritja razpolagamo z izredno pomembnim podatkom, ki omogoča nadaljnje raziskovanje. Po mnenju dr. Josipa Luetića, enega največjih raziskovalcev Cotičevega življenja, bo treba vložiti še nekaj časa in truda v zgodovinsko-arhivske raziskave naših in italijanskih arhivskih fondov. Zdaj lahko trdimo, da smo na dobri poti!

Dimitri Tabaj

JEZIKOVNICA (102)

Vladka Tucovič Sturman

Test PCR

Koronski čas je v naš vsakodnevni nabor besedja privedel celo kopico besed in besednih zvez, ki jih prej nismo tako pogosto rabili. Od epidemije in pandemije do samoosamitve in antigenskih testov, da neologizmov, kot je koronačas, sploh ne omenjam. Seveda je velika večina med njimi prevzetih, že če pomislimo zgolj na covid,

za katerega pa se že rabi tudi podomačena različica kovid. Ker mi v zadnjem času vir informacij predstavljajo predvsem govorne vsebine na radiu, sem postala pozorna na izgovor termina, ki ga nenehno slišimo, in to je test PCR oz. PCR-test. Preden sem začela pisati tokratno Jezikovnico, sem se poigravala z mislijo, da bi jo naslovila Pisiar. Verjetno bi s takim zagonetnim naslovom pri marsikom vzbudila radovednost ali vsaj začudenje, ki bi bilo upravičeno. Kar se izgovori, namreč pogosto ni berljivo, če je napisano. Kam tokrat pes moli taco oz. v katerem grmu tiči zajec? Opozoriti želim na to, da vse prepogosto pri angleških kraticah v slovenskem jeziku namesto slovenskega izgovora slišimo angleški izgovor. Pri kratici, ki sem jo tokrat vzela za iztočnico, namreč PCR (polymerase chain reaction 'verižna reakcija s polimerazo), gre za to, da je v slovenščini ne izgovarjamo kot v angleščini [pisiar], temveč kot [pəcər], pri čemer narobe obrnjeni e

označuje izgovor polglasnika. Izgovor po angleškem modelu je zelo prikladen, saj nas napisana in govorjena angleščina obdaja na vsakem koraku, od nas pa zahteva malo napora, če preprosto prevzamemo angleški izgovor. Podobno se je v žargonu zgodilo pri kratiki PC (personal computer), pri čemer smo nenehno poslušali o [pisiijh]. Danes pač o [pisiarjih], kar je skrajšan in žargonski izraz za test PCR oz. PCR-test. Izvirni angleški izgovor se je v pogovorno slovenščino prikradel pri še marsikateri drugi, pogosto rabljeni besedi, spomnimo se samo na gmail, ki ga marsikdo še izgovarja [džimej] namesto, kot je zapisano [gmail]. Nisem še pozabila časa, ko so namesto izraza mobilni telefon, mobi ali mobilnik rabili izraz GSM, seveda kot [džiesem], kar je takrat marsikomu zvenelo “frajersko”, čeprav je bilo bizarno. Še danes se kdaj še govori o signalu GPS [džipies], čeprav gre seveda za signal GPS [gepees]. Pri prevzetih besedah, ki jih vključujemo v sistem slovenskega knjižnega oz. standardnega jezika, se je treba zavedati, da jih v izgovoru podomačujemo, še zlasti tiste glasove, ki v slovenski knjižni sistem ne sodijo – tako npr. München knjižno izgovarjamo kot [minhen] ali Köln kot [keln]; o izgovoru obeh se lahko prepričamo v slovarskem delu Slovenskega pravopisa, ne pa, da se “pačimo” z izgovorom glasov, ki jih v slovenskem knjižnem jeziku ni; pa če še tako želimo pokazati, da vemo, kako se kaj izgovarja v nemškem izvirniku. Nemški in angleški izgovor v slovenščini raje vrnimo v nemščino in angleščino, kamor sodita.

Doc. dr. Vladka Tucovič Sturman na Oddelku za slovenistiko Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem (Koper) izvaja pravopisne in lektorske vaje. Jezikovna vprašanja, o katerih bi radi brali v Jezikovnici, ji lahko pošljete na e-naslov: vladka.tucovic@fhs.upr.si ali na uredništvo Novega glasu.

DROBCI DOMAČE ZGODOVINE (145)

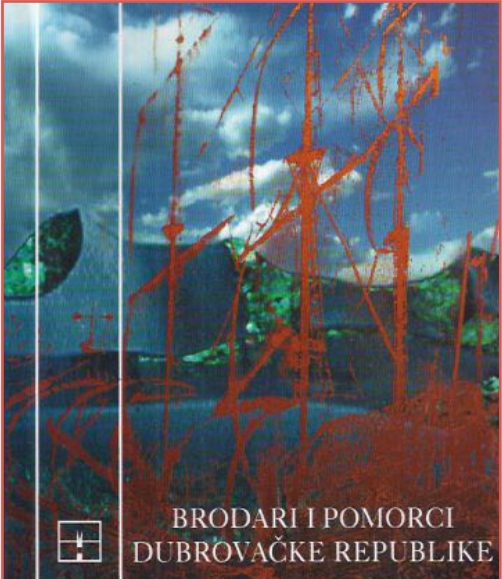
Dimitri Tabaj

ČETRTI DEL

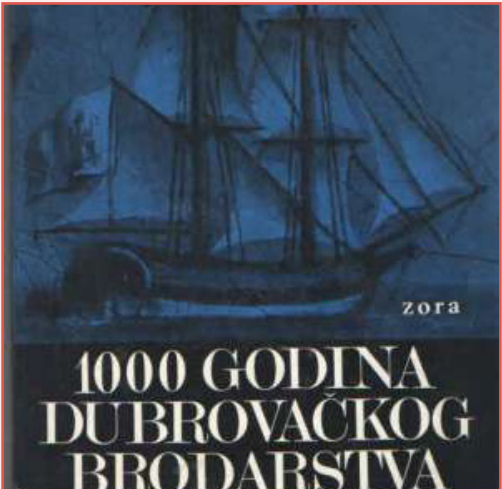
V že omenjeni prilogi (nem. Beitrag) k časopisu Reichspostreuter iz leta 1778 (38. teden) najdemo tudi omembo neprijetnega dogodka, ki se je k sreči dobro končal: “/.../ kapitan po imenu Gregor Zottich, po rodu iz Trsta, pa je bil po nekaj dnevih s svojo ladjo, ki je imela avstrijsko zastavo, v vodah okoli Kandije (Krete, op. p.) od barbarskih gusarjev ujet kot suženj in odveden v Tripolis ter nato od tamkajšnjega beja osvobojen in izpuščen brez najmanjšega trpinčenja. Pričakuje se, da se bo vrnil v kratkem”. Po dolgih potovanjih po celem Sredozemlju in po Atlantiku je Gregor Cotic zapustil pomorstvo in se od takrat pretežno ukvarjal s trgovino - predvsem prekomorsko - in s posli, ki so bili tesno vezani na dostavo in plovbo. Ukvarjal se je tudi z ladjarstvom in ladjedelništvom in sodeloval v gradnji slovenskih ladij (ki so takrat plule z avstrijsko zastavo) in tržaških ladjedelnicah. Dr. Luetić še poroča, da je kupil tudi dve ladij izven Trsta. Imel je velikanski poslovni uspeh in je celo najemal tuje trgovske ladje in ladje Dubrovniške republike ter imel svoje deleže lastništva (imenovali so jih “karati”) v raznih družbah. Dr. Luetić piše, da je bilo ravno zaradi teh dejavnosti (nekatero so zabeležene v arhivskih knjigah zgodovinskega arhiva v Dubrovniku) mogoče sestaviti dovršen del Cotičevega življenjepisa. Uradu konzulata Dubrovniške republike je npr. prijavil neko nezgodo. Ni pa to vse, saj je Cotic - nadaljuje dr. Luetić - izvrševal razne denarne transakcije, pomorska zavarovanja (to v res pionirskih časih) in izdajal pomorska kreditna pisma. Kot rečeno, je veliko vlagal v ladjedelniško dejavnost. Razvevil je posredniško trgovino

z lesom in z lesnim materialom, ampak tudi z železnino, kožami, volno, tobakom. Ugled kapitana Gregorja Cotiča na evropski ravni je bil izjemen.

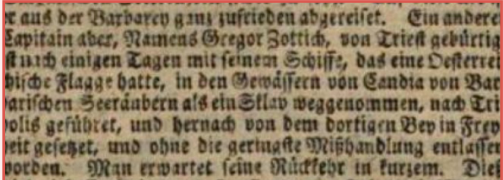
Menim, da moram še nekaj povedati o dr. Josipu Luetiću, saj sem iz njegovega krasnega članka črpal veliko podatkov. Kar nekaj gradiva o njem sem našel v zapisu z naslovom In memoriam dr. sc. Josip Luetić (1920. - 2005.), ki ga je objavila revija Naše more- znanstveni časopis za more in pomorstvo (Vol. 52(1-2) / 2005). Josip (Jozo) Luetić se je rodil v naselju Ošlje pri Dubrovniku leta 1920. Pomorsko-trgovsko akademijo je končal v Dubrovniku leta 1938. V Zagrebu je študiral ekonomijo, a je leta 1942 prekinil študij in se pridružil osvobodilnemu gibanju. Italijanski okupatorji so ga aretirali, zaprt je bil v Trstu, Benetkah, Pisi in Volterri. Takoj po vojni je začel z reorganizacijo dubrovniške pomorske zbirke in leta 1949 je postal direktor novoustanovljenega Pomorskega muzeja jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Dubrovniku. Diplomiral je leta 1956 na visoki pomorski šoli na Reki, potem pa je končal študij zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Zagrebu, doktorsko disertacijo je pa obranil leta 1975 v Zadru. Ogromen je njegov doprinos k zgodovinopisju in muzeologiji (bil je član najprestižnejših državnih in mednarodnih znanstvenih društev, oddelkov in komisij), predvsem o položaju in pomenu Dubrovniške republike od 1603 do 1803 in o dubrovniški brodarški dejavnosti v 13. in 14. stoletju. Poročal je, da so bili v sestavi posadk trgovskih ladij Dubrovniške republike tudi mnogi Slovenci.

Knjiga dr. Josipa Luetića Brodari i pomorci Dubrovačke republike

Knjiga dr. Josipa Luetića 1000 godina dubrovačkog brodarstva

Prispevek (nem. Beitrag) k časopisu Reichspostreuter (september 1778) omenja tudi kapitana Gregorja Cotiča (Zottich-a): “/.../ kapitan po imenu Gregor Zottich, po rodu iz Trsta, pa je bil po nekaj dnevih s svojo ladjo, ki je imela avstrijsko zastavo, v vodah okoli Kandije (Krete, op. p.) od barbarskih gusarjev ujet kot suženj in odveden v Tripolis ter nato od tamkajšnjega beja osvobojen in izpuščen brez najmanjšega trpinčenja. Pričakuje se, da se bo vrnil v kratkem”.

Zastava starodavne Dubrovniške republike (1358-1808) s podobo sv. Blaža. Dr. Luetić se je veliko ukvarjal z zgodovino te republike, med drugim s pojavom dubrovniških konzulatov, ki so delovali kot neke pomorske agencije v tujini (na primer v Trstu). V sestavi posadk trgovskih ladij Dubrovniške republike so bili tudi Slovenci. Celo kapitan Gregor Cotic je najemal ladje Dubrovniške republike.

Dr. Josip Luetić. Vir slike: cro-eu.com

Ob svečani podelitvi letošnjih Prešernovih nagrad Ura dobrih časov

V celoti objavljamo nagovor, ki ga je imel prof. Jožef Muhovič, slikar, grafik, likovni teoretik in publicist, predsednik Upravnega odbora Prešernovega sklada, na letošnji Prešernovi proslavi na predvečer praznika slovenske kulture, 7. februarja, v Narodni galeriji v Ljubljani, ko so bile tudi podeljene Prešernove nagrade.

“Spoštovani rojaki, ljubitelji slovenske kulture in umetnosti, dragi Prešernovi nagrajenci, so dnevi in ure, ko je beseda težka in okorna, saj se nekaterih ran, otrdelih od samote, žalosti in bolečine lahko dotakne le luč in toplota človeške bližine. To predobro vemo iz naše covid–preizkušnje. Toda danes ni takšen dan, ne takšna ura. Danes je ura, ko so besede lahke, ura hvaležnosti in ponosa duše, ura dobrih časov. Ne frivolnih in utopičnih

“zlatih”, ki v njih “klasik bil bi vsak pisar, kdor nam kaj kvasi”, kot nas iz davnine dohitevajo preroške besede nacionalnega poeta. Ta ura je čas iz čisto drugačnega testa. Čas, kot pravi drugi pesnik, “ko se nam slutnje omedijo in ena misel se pretoči v drugo in voda spet napolni suho strugo in spet poiščeš staro domačijo.

Iz gospodarja si napravil slugo, ki poskrbi in vabi na gostijo, kjer se izbrane duše veselijo, ko zima jim prinesla je odjugo.

Je méd, ki v tvoji misli se nabira, in je bolezen, ki ne pelje k smrti, in radost, ki te dvigne iz nemira,

ko greš po stezi, vekomaj utrti, zazrt v svetlobo, ki v temi izvira, zrel kot jagoda na vinski trti”.

Ta, z znamenji bogati čas je kvas življenja. Kvas je aktivno vrenje, ki mora prežeti brezbrizno in težko testo ter iz njega napraviti kruh, hranljiv za telo in dušo. Umetnosti ni namenjeno, da bi v svetu prevladovala. Ima nalogo in dolžnost kvasa. Z njo se v svetu uveljavlja vekovečna potreba po ritmu, redu in obliki, teh treh stvarnostih, ki se zoperstavljajo kaosu in niču v naših življenjih. Če povem v parafrazi, je umetnost v svetu sicer brez moči, ima pa to moč, da je nič ne more nadomestiti, čeprav so poizkusi v tej smeri nenehni. In prav za umetnost danes gre. Za tisto diamantno konico kulture, ki odrija na globoko, ki 'dviga um in bitje ti razmika', ki nemirni duši, ki se rada moti, kot 'svetla senca kaže tja, od koder luč izvira'. In se nikoli ne rima na 'boniteto', ampak vselej le na nezastarljivost in na 'kvaliteto'. V mislih imam seveda dela, ki so med občutljivimi ljudmi vzpostavila kontinuiteto z vrhunskimi referencami, kriteriji in prispodobami, v katerih lahko človek znova in znova motri sebe in določa optimirano vizijo svojega sveta. Gre za dela, ki kot naravno

nadaljevanje vstopajo v *kanon* kulturne tradicije, ga krepijo, gojijo in omogočajo, da v njem – tudi iz razdalje in napetosti do starih norm in ortodoksij – klije čvrsto mlado žito. Z eno besedo, gre za korpus vsega tistega, na kar od nekdaj mislimo, ko pravimo, da je kultura temelj slovenskega naroda in posledično slovenske nacije, katere trideseto obletnico z vso hvaležnostjo in ponosom slavimo letos. Pred časom sem slišal kitajski pregovor, ki pravi: 'V gozdu ena drevesa glasno padajo, druga pa tiho in vztrajno rastejo'. V metafori bi lahko enako rekel za gozd slovenske kulture in kulture nasploh. Tudi v kulturi se nova dela stalno dodajajo tradiciji, da bi ta v sebi ne pretrgala zlate niti. Obstaja pa razlika med tistimi, ki tiho in vztrajno rastejo v 'kanon' ter ga gojijo, in tistimi, ki ostajajo na obrobju, ker se v njihovi penini um ne nasiti. Vsako kulturo zaznamuje središčna struja tradicije, sestoječe iz del, ki niso samo prestala 'testa časa', ampak so za nas še vedno vir navdiha. Proces, preko katerega se umetniška tradicija razvije in učvrsti, je očarljiv. Teorije tradicije so neogibno kontroverzne, saj se v njih kritiki trudijo, da bi uveljavili lastne favorite in izrinili favorite drugih. Toda ta bitka o kanonu je sama del kanona, pravijo raziskovalci. Tradicija je usedlina mnogih vrednotenj in kritičnih konfliktov. To, kar preostane, ko se krik in bes tekmovalnosti skozi prizmo generacijskega izkustva izkristalizira v trezno presojo, ki nagraduje najboljše, ne pa najbolj naše. Predvsem pa briše čas in omogoča, da si nezastarljivost sama navija uro. V tem pogledu je Upravni odbor Prešernovega sklada s svojimi področnimi komisijami v prejetih predlogih za nagrade skušal prepoznati opuse in dela, ki v naši kulturi podaljšujejo in utrjujejo njen arhetipski kanon. Ki tej kulturi dodajajo, ker svetu odvzemajo jarem predmetne golote in nepozornosti, v kreaciji brišejo sled prigodnosti in kratkovidnosti, ter tkejo to, kar človeka potolaži, 'ko skozi drugega pogleda vase in najde tretje, ki rahlja okove', kakor pravi pesnik. In našli smo, kar je trajnega obstoja vredno v slovenski poeziji in prozi, v arhitekturi pragmatiki in invenciji, v suvereni poetiki glasbene poustvarjalnosti, v raziskujoči in katarzični gledališki in filmski režiji ter v asketskem slikarstvu z globoko semantiko. Dela, o katerih govorim, svet iz težko razumljive govorice neposrednega dogajanja – še posebej tistega, v katerem živimo, in ga zato težko opazimo – sprti prevajajo v za nas bolj obstojni in lažje razumljivi, čeprav še vedno izzivalni jezik podob, prispodob, oblik, glasov, slik in prostorov. S tem nam omogočajo, da vidimo svet tudi za fiziko naključij in entropije, lepoto pod prahom vsakdanjosti in svetlobo tudi tedaj, ko so oblaki nizki in težki. Umetnost, kot pravijo modre glave, nam ponuja 'čisto veselje nad neodvisnim obstojem nečesa, kar je odlično'. To pa ji uspeva zaradi popolnosti oblike. To 'čisto veselje' in 'popolnost oblike' današnji nagrajenci v svojih delih delijo z nami vsemi. In to s svetovljansko gesto, z arhetipičnimi scenariji in univerzalno vsebino, ki, kot pravi pesnik, pluje 'prosta vsake teže, čez vse rodove, skozi vse jezike, vse dokler v sleherno srce ne seže'. Pred kratkim sem slišal za gospo, ki že desetletja živi in dela v tujini, in svoji prijateljici nobeno leto ne pozabi poslati čestitke ob slovenskem kulturnem prazniku. Gesta me je navdušila in okrepila v meni zavest hvaležnosti, da smo tudi Slovenci blagoslovljeni z vrhunsko umetnostjo, ki raste iz naših tal in naših korenin, in da si lahko v tem avtohtonem umetnostnem vrelcu duha prosto prečiščujemo moč, plemenitimo srce in zračimo razum. Čestitam vsem današnjim nagrajencem in vsem nam voščim prešeren praznik slovenstva in duhovne osvežitve. ”

Izšel je zbornik prispevkov zgodovinskega posveta v Vipolžah I. 2018

Primorski duhovnik Edvard Ferjančič – Taras (1898-1957)

Brici so pred dobrima dvema letoma počastili 120–letnico rojstva duhovnika Edvarda Ferjančiča (1898–1957). Ob tisti priložnosti je v Vipolžah potekal zgodovinski posvet, na katerem so osvetlili delo župnika, ki se je v zgodovino skupnosti, znotraj katerih je deloval, zapisal z zlatimi črkami. Prireditelji spominskega srečanja (Občina Brda, krajevne organizacije ZB za vrednote NOB in Zavod za turizem, kulturo, mladino in šport) so se odločili za objavo predavanj v posebni publikaciji, ki je pred nedavnim prišla med bralce.

V knjižici zbrano gradivo predstavlja prelomni čas dogajanja na Primorskem, ki gre od zadnjih desetletij 19. do srede 20. stoletja, in vlogo duhovščine, zlasti Edvarda Ferjančiča, v njem. Zgodovinar Egon Pelikan je prispeval zgodovinski okvir. Po fašističnem zatrtju slovenske laične inteligence na Primorskem ostanejo skoraj edini slovenski intelektualci samo še duhovniki. Združeni v Zboru svečnikov sv. Pavla in v Tajni krščanskosocialni organizaciji pričnejo skrivaj delovati proti fašistični državi in odločno nasprotovati raznarodovalnim ukrepom. Vatikan je po konkordatu leta 1929 “po željah fašističnega režima (in mnogokrat celo v dogovoru z njim) nastopal proti slovenski manjšini znotraj Katoliške cerkve.” V nadaljevanju avtor jemlje v pretres dogajanje med drugo svetovno vojno na Slovenskem. Državljske

vojne med Slovenci na Primorskem ni bilo. “Če je na Kranjskem šlo tudi za

vzdrževanje oziroma izgubo 'oblasti', je na Primorskem šlo predvsem za 'osvoboditev in priključitev' k matici naroda.” Mnogi primorski duhovniki so se odkrito postavili na stran OF in svoje privržence pozvali k vstopu vanjo. Tisti, ki se niso odkrito postavili na stran OF, pa so – v luči združitve z Jugoslavijo in vrnitve Primorske Sloveniji – vzeli v zakup novo socialistično oblast kot 'manjše zlo'. Večina slovenskih primorskih duhovnikov se je izrekla za priključitev Jugoslaviji v prepričanju, da se bo režim spremenil, državne meje pa bodo ostale. Ferjančič je bil ljudski duhovnik, ki je med ljudmi užival neizmerno zaupanje in spoštovanje. Bil je aktivist OF in ustvarjalec med vojno in po vojni razumevajočih odnosov med Cerkvijo in civilno oblastjo. Kot izvemo iz zapisa

zgodovinarja Branka Marušiča, je Ferjančič najprej služboval v Solkanu, nato v Tolminu in od leta 1934 do smrti v Brdih. Med službovanjem v Štjaku so ga fašisti pretepli. Prek stikov z aktivisti OF in znanci je med vojno organiziral pomoč internirancem v Gonarsu. Marca leta 1943 je prišel z ilegalnim imenom Taras sodelovati z OF, jeseni istega leta je postal tajnik Okrožnega odbora OF za Brda in Beneško Slovenijo. Živel in delal je v Šlovrencu in Kojskem, to je na področju, kjer je bilo več kot 70 % kolonov, ki so obdelovali grofovo ali veleposestnikovo zemljo. S krajevnimi ljudskimi odbori je pripravil predlog o novi delitvi med gospodarjem in kolonom. Prvotno dajatev 50 % so spremenili v predlog 25 % za gospodarja, 75 % za kolona. To je veljalo do konca kolonskih odnosov (leta 1947) in je bilo v veliko zadovoljstvo kolonov. Ferjančičev odnos do kolonata je v delu predstavila Tanja Gomiršek, Milena Beguš pa je zbrala pričevanja o duhovniku, ki je bil politično aktiven tudi v času boja za novo zahodno mejo Slovenije in Jugoslavije. Zaradi nastopov na javnih mitingih si je prislužil nadškofov ukor. Kot duhovnik je bil zvest svojemu škofu (Margottiju) in katoliški Cerkvi, kot Slovenec pa svojemu ljudstvu. Po vojni ga srečamo pri ustanavljanju odbora duhovnikov OF za Slovensko Primorje oziroma Cirilmetodijskega društva za Slovensko Primorje.

Mch

Poslovila se je dramska igralka Nika Juvan - Kalan

Lanskega decembra se je v 91. letu poslovila dramska in filmska igralka Nika Juvan - Kalan, dolgoletna članica Mestnega gledališča ljubljanskega (MGL), s katerim je sodelovala vse do upokojitve. Nastopala je tako v klasičnih kot v sodobnih dramah in ustvarila več kot 90 vlog. Za svoje delo v gledališču je bila nagrajena s Severjevo in Župančičevo nagrado. Nika Juvan - Kalan se je rodila 2. novembra 1930 v Ljubljani. Po diplomii na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo (AGRFT) Univerze v Ljubljani se je leta 1952 najprej zaposlila v Prešernovem gledališču v Kranju, potem pa se je še istega leta pridružila igralskemu ansamblu MGL in mu ostala zvesta do upokojitve leta 1991. Kot so zapisali pri MGL, je bil prav tako zvest član gledališča njen življenjski sopotnik, igralec Milan Kalan. Na odru MGL je prvič nastopila leta 1952 kot Juliette v Popotniku brez prtljage Jeana Anouilha v režiji Jožeta Tirana. Po navedbah gledališča je blestela v naslovni vlogi v Aristofanovi Lizistrati, med drugim je bila tudi Agafja Tihonova v Gogoljevi Ženitvi, Jelena Andrejevna v Stričku Vanji A. P. Čehova, Betka v Dobrniku in požigalcih Maxa Frischa, Helena v Cankarjevi igri Za narodov blagor, Christine v O'Neillovi Elektri v črnini, Olympe Ferrailon v Feydeaujevi Bolhi v ušesu in Sonja v Hadžičevi Naročeni komediji. Za vlogo Gospe Orbanove v Orkenyjevi Mačji igri je

leta 1975 prejela Severjevo nagrado. Pomembna je tudi njena vloga Gospe Higginsove v Shawovem Pigmalionu, vrh njenih umetniških sposobnosti pa izpričuje vloga kraljice Gertrude v Shakespearovem Hamletu, saj je po navedbah MGL ta tragični lik podala s presenetljivo novimi in svežimi igralskimi sredstvi. Za vlogi v Pigmalionu in Hamletu je leta 1984 prejela Župančičevo nagrado. Sodelovala je tudi s Koreodramo Ljubljana v uprizoritvah De Profundis Slavka Gruma (1988) in Solzna Marija Sirakuška Damirja Zlatarja Freyja (1994). Nastopila je v več televizijskih dramah in zaigrala v filmih Tri zgodbe (1955), Veselica (1960), Naš avto (1962), Nevidni bataljon (1967) in Pomladni veter (1974). Ustvarjala je z mnogimi režiserji, v najlepšem spominu pa so ji ostala sodelovanja z Igorjem Pretnarjem, Miletom Korunom in Dušanom Mlakarjem. Zadnja njena vloga v MGL je bila vloga Starke v Zajčevem Potohodcu.

Knjiga je izšla v zbirki Goriške Mohorjeve družbe za l. 2021

Franc Setničar, kancler, glasbenik in alpinist

Goriška Mohorjeva družba je v svoji zbirki knjig za leto 2021 izdala lično knjižico *Franc Setničar (1875–1945) kancler in alpinist* (135 strani, obogatena s številnimi fotografijami) v spomin na sicer manj poznano, a vseeno izredno osebnost naše primorske duhovščine, ki je občutno zaznamovala našo goriško stvarnost na prehodu iz 19. v 20. stoletje. Navzven manj prepoznaven, nemara zaradi svojih značajskih potez (bil je skromen in introvertiran), sicer pa je kot duhovnik (posvečen leta 1898) opravljal številne izredno pomembne funkcije v okviru Goriške nadškofije (kancler, kancler), poleg tega pa je bil še prefekt v Malem semenišču, rektor Alojzijevejšča, organist v stolnici in profesor petja. Glasbeno zelo talentiran (opravi je konservatorij v Regensburgu), suvereno je obvladal igranje na vsaj tri instrumente, poučeval petje, organiziral nastope in gledališke predstave, pa tudi izlete v hribe, saj je bil tudi navdušen alpinist in ljubitelj gora.

Knjižica o Setničarju (uredil jo je Peter Černic) je sestavljena zelo pragmatično in strukturalno privlačno: razporeditev posameznih prispevkov sledi običajni konceptualni logiki, zato so na začetku biografski podatki, za katere je poskrbel zgodovinar Ivan Portelli. Sintetičen prikaz Setničarjeve življenjske poti je že zadosten razlog, da nadaljujemo branje, saj nam je takoj jasno, da imamo opravka z

izredno osebnostjo, katere vsestransko delovanje in strokovna podlaga presegata okvire še tako angažirane dušnopastirske službe. Sledi daljši zapis zgodovinarja Renata Podbersiča, ki v njemu značilnem metodološkem

pristopu in jedrnatem slogu vplete Setničarjevo delovanje v morda najbolj travmatičen zgodovinski čas prve svetovne vojne. Po odhodu nadškofa Sedeja iz Gorice zaradi neposredne vpletenosti našega mesta v vojno dogajanje se je kaj kmalu izkazala nenadomestljiva vloga Franca Setničarja pri pisarniškem poslovanju goriške nadškofije in poročanju škofu o finančni situaciji, o stanju goriške duhovščine in še o marsičem, vse do italijanske okupacije Gorice, ki nato Setničarja za dobro leto prisili v begunstvo, iz katerega se vrne po prodoru pri Kobaridu jeseni leta 1917. Tretji in najdaljši sestavek o Setničarju in goriškem katoliškem svetu (na podlagi časopisnih virov)

je nastal izpod veččega peresa zgodovinarja Petra Černica, čigar večplasten prikaz osvetli značaj in delovanje Franca Setničarja na malodane vseh področjih, od dušnopastirskega do glasbenega in alpinističnega. Černičev zapis je najbolj celosten, saj zaobjame ves Setničarjev ustvarjalni razpon, pri čemer se osredotoči predvsem na njegovo glasbeno izobrazbo, poustvarjalno delovanje in pedagoško delo na glasbenem in vzgojiteljskem področju (Alojzijevejšče). Krajše poglavje je namenjeno sodelovanju med Setničarjem in duhovnikom Janezom Wolfom, izvedencem na področju finančnega poslovanja. Ta je Setničarja uvedel v računsko upravljanje, in to tako dobro, da ga je nadškof Sedej vzel k sebi v službo kot kanclista in revizorja. Nemara je prav Wolf, po mnenju zgodovinarja Černica, navdušil Setničarja za planinarjenje in alpinizem, saj je le-ta začel zahajati v visokogorje šele po letu 1905, torej ko je imel že trideset let. Posebno poglavje je namenjeno Setničarjevemu 27-letnemu obdobju kaclerstva v nadškofijski kuriji. Verjetno je ta zapis z zgodovinskega vidika še najbolj pomemben, saj se je ta Setničarjeva funkcija začela z obdobjem velikih administrativnih sprememb, ki jih je predstavljal prehod iz avstrijskega državnega aparata, v katerem je delovala naša Cerkev do Rapalske pogodbe, v italijanski administrativni sistem, ki je

poleg težav s prilagajanjem italijanskemu upravnemu sistemu prinašal tudi nove možnosti za politično nastopanje po papeževem (Benedikt XV.) preklicu znanega Non expedit iz leta 1870. Iz kakšnega testa je bil Setničar, priča dejstvo, da je bil potrjen za kanclerja, tudi ko je vodstvo goriške nadškofije prevzel nadškof Margotti. V drugem delu knjige so zbrana nekatera osebna pričevanja o Setničarju: spominom Lucie Fantuzzi, Setničarjeve nečakinje, sledi daljši zapis Karla Bonuttija, ki predstavi Setničarja

v različnih življenjskih situacijah. Posebna pozornost je namenjena alpinizmu in izletom v gore: ta tiha ljubezen do gorstva predstavlja poleg duhovništva in glasbe tisto dimenzijo življenja, v kateri se je Setničar poistovetil in celostno udeležil. Gornišvo je sploh vezni člen, ki se pojavlja v vseh prispevkih kot tista dejavnost, kateri je v prostem času Setničar namenil največ pozornosti. Še najbolj izstopa v zapisu Ludvika Zorzuta – *Franc Setničar in njegov Triglav* in v filozofsko – poetičnem razmišljanju Jerneja

Ščeka – *Zvezda danica slovenske zimske alpinistike in samohodstva*. Jernej Šček upravičeno umešča Setničarja v slovensko planinsko tradicijo kot pionirja in pričevalca našega alpinizma. Publikacijo zaokroži še Setničarjev članek, objavljen v Planinskem vestniku, v katerem na svojstven način opiše svoj zimski vzpon na Triglav. Knjižica, s katero se je Mohorjeva družba želela pokloniti temu velikemu človeku, je zaradi strokovne obdelave virov, zanimivega podajanja in jasnega izražanja res vredna branja.

Adrijan Pahor

Izšla je mladika 1-2 / 2021

S prvo številko 2021 Mladika začena 65. letnik neprekinjenega izhajanja. Ne gre za okroglo številko, vsekakor pa za pomemben podatek, ki potrjuje, da je Mladika najstarejša revija na Tržaškem. Če ji je to uspelo, pomeni, da je nastala na zdravih temeljih in s pravimi nameni. Na to opozarja avtor uvodnika Sergij Pahor, ki je k uredništvu revije pristopil nekoliko kasneje, se pa spominja vseh sodelavcev revije, ki so se nesebično trudili zanjo. V tej številki ravnateljica Elisabetta Kovic razmišlja o šolskih vprašanjih, profesor na Teološki fakulteti v Ljubljani Roman Globokar piše o krščanskem pogledu na družbena in moralna vprašanja. V rubriki Fokus se predstavljata življenje in delovanje Slovencev v Argentini trideset let po demokratizaciji Slovenije v težkem času preizkušnje zaradi pandemije. V rubriki

Gospodarstvo je analizirano zamejsko družbeno gospodarstvo v zdajšnji preobleki, v rubriki Pričevanja Erika Jazbar raziskuje življenje in smrt žrtve slovenske revolucionarne roke, Benečana

Alojzija Obida (1900–1944). Spominu tržaškega slikarja Deziderija Švare se klanja Magda Jevnikar z zapisom o njegovem življenju in delu. Božo

Cerar govori o slovenskem domoljubu, Ivica Švab pa se v svojem zapisu spominja na nedavno preminulega profesorja in ravnatelja, člana in tudi podpredsednika slovenske Vincencije konference, Alda Stefančiča. Rubrika Ekologija ponuja v razmislek pereča vprašanja, s katerimi se spopada naš sodobni svet. V rubriki Literatura je objavljenih nekaj priporočenih del na 48. literarnem natečaju revije Mladika. V rubriki Prebrali so za vas Martin Breclj predstavlja knjigo Sandra Oblaka Z udamo pestjo. Magda Jevnikar piše o razstavi Grafika Slovencev v Italiji, Ivan Žerjal pa o razstavi ob osemdesetletnici umetnika Klavdija Palčiča. V rubriki Primorski glasbeniki skozi čas je zapis o violinisti in operni pevki Katji Kralj, v rubriki Umetnost pa o kiparju Zmagu Posegi. Tudi tokrat je bogata mladinska priloga Rast.

Po Nebeški poti - Peš od Ogleja do Svetih Višarij (25)

Proti toku v svetu kolesarjev

Takoj ko sem z mosta v Klužah (Chiusaforte) spet stopil na trdna tla, sem se tako rekoč zaletel v trgovino, majhno špecerijo, kjer sem nabavil vse potrebno za malico, pa tudi za večerjo v Dunji (Dogna) in zajtrk dan kasneje. Panin sem pojedel na klopi tik ob občinski stavbi. Pred sosednjo gostilno se je na zunanjih klopcih martinčkalo kar nekaj motoristov, saj je sonce radodarno grelo dol z neba, ura pa je bila ravno prava za opoldansko pavzico od manevriranja z motorističnim krmilom in kosilce. Na nahrbtniku je bilo treba spet, podobno kot pred dnevi v Čedadu, vrvice sprostiti do konca, da sem ga lahko zaprl, saj sem za večerjo nabavil prostorsko potratne izdelke - štiri večje paradižnike, dve mozzarelli, hlebeček kruha in konzervo fižola, za naslednje jutro pa zavojček piškotov, dve jabolki in banani. Tudi temu primerno težji je bil, ko sem si ga spet namontiral gor na hrbet in se odpravil dalje, a se dodatne teže nisem ustrašil, saj me je do konca dnevne etape po predvidevanjih čakala le še dobra ura hoje.

Modra ribica me je usmerila do nekdanje železniške postaje, zdaj vstopne točke na kolesarsko pot Alpe Adria, ki je vse bolj popularna. Vedel sem, da me čaka do Dunje hoja po trasi nekdanje železnice, ki je namenjena kolesarjem, vseeno pa s tem v zvezi nisem pričakoval nič posebnega, sploh pa ne kakšne gneče. Nič hudega sluteč sem zavil okrog stavbe proti nekdanjim tirom, kjer me je na travniku onkraj steze presenetila kopica s kolesarsko opravljenimi gosti dobro zasadenih miz okrepčevalnice in

ležalnikov, na katerih so se od pedaliranja utrujeni osebkli nastavliali soncu. V poslopju, ki ga je kolesarska pot več kot očitno oživila, so bile poleg lokala tudi sobe za goste, organizirana je bila izposoja koles in verjetno še kaj. Ta množica ljudi, vključno z nenehnim prometom po kolesarski poti, me je na splošno začudila v pozitivnem smislu, češ, lepo, da toliko

ljudi kolesari, da se je pot tako dobro prijela. Kot ljubitelj samotnih poti in bolj osamljene hoje oziroma pedaliranja pa sem bil tudi negativno presenečen, saj je bila kolesarska pot Alpe Adria eden od izzivov na seznamu tistih, ki naj bi jih obkljukal v bližnji prihodnosti, ob taki gneči pa me je minila želja, da bi nekaj več kot 400 kilometrov dolgo pot, ki vodi od Salzburga do Gradeža, prekosaril. „V taki gužvi res ne bi užival. Hvala lepa,“ sem

pomisli, pritisnil nekaj fotografij s telefonom, da sem ovekovečil ta svojevrsten fenomen, ta kolesarski džumbus, potem pa kar naprej. Konec koncev sem ravno počival in se okrepčal, tako da ni bilo nobene potrebe po ponovnem ustavljanju. Nekateri kolesarji so šibali samo mimo, drugi so zavirali in se ustavljali, tretji ravno odpravljali dalje, tako da je bilo res živahno. In za oči živopisano zaradi barvno

raznolikih kolesarskih oblačil, čelad in koles. Tudi ko sem nadaljeval s hojo, so se še kar usuvali in usuvali, posamezni biciklisti, pari, pa tudi skupine. Trasa nekdanje železnice, zdaj „pista ciclabile“ je zanimiva, ker je speljana čez mostove in skozi predore, preko reke in ob v višino povzdigajočih se stenah. Kolesarji so se ves čas spuščali, sam pa sem v nasprotno smer hodil navkreber. Naklon ni bil hud, a vseeno sem počasi pridobival višince.

Nace Novak

Tudi čudovit, nekaj deset metrov visok slap me je čakal ob poti, mimo katerega so biciklisti kar pičili, kot konji s pogledi usmerjenimi le naprej, predse. Eno skupinico sem pa vendarle ustavil, takoj po tem, ko sem se po kratkem postanku za občudovanje tega naravnega pojava odpravil dalje. Z roko sem jim pomahal, nakazal naj se ustavijo in so se. Mlajši par z nekajletno hčerko na kolesarski prikolici. Ko so začudeno obstali, sem jih s prstom usmeril k naravni čudovitosti. „You are so kind!“ (zelo si prijazen!), je z očitno ameriškim naglasom rekla punca, ženska, mati. Pokimal sem jim in se odpravil dalje, oni pa so, tako kot sam še malo pred tem, tam postali in malo nahranili duše s čudovitim prizorom, ostali kolesarji plašničarji pa so le slepo gonili naprej, heh. Malo pred Dunjo me je modra ribica usmerila levo s kolesarske poti na betonske stopnice po katerih sem se začel spuščati in vzdolž katerih so bile postavljene umetniške inštalacije, plod nedavno zaključene umetniške kolonije v kraju. Ob zaključku stopnic me je čakal še prehod visečega mosta, katerega lesene deske so bile pobarvane belo-črno v stilu klaviature. Lepo. Zanimivo. Dobro je izpadlo. Potem sem čez večji cestni most še enkrat prečkal reko Belo (Fella) in se znašel v Dunji. Sledeč modri ribici sem se kmalu ustavil pred lično urejenim pročeljem hiše, kjer je nad vhodnimi vrati pisalo Casa dei Peregrini.

POGOVOR Matej Sancin, mlad glasbenik

“Upam, da bodo ljudje ob moji glasbi uživali toliko, kot sam uživam v pisanju”

Za uspešno glasbeno kariero je treba veliko truda. Veliko kilometrino, vaj, izobraževanja ... Tega se zaveda tudi Matej Sancin, 23-letnik z Opčin, ki se je odločil, da bo svoje življenje namenil glasbi. Prejšnji teden je z umetniškim imenom Mathei izdal svoj prvi singel *Cult*. Ob začetku njegove samostojne glasbene poti smo se odločili, da se z njim pogovorimo o njegovih glasbenih izbirah, novi pesmi in konjičkih. Pesmi *Cult* glasbenika Mathei lahko prisluhnete na Spotifyju in Youtubu, ta teden pa bo ugledal luč sveta tudi njen videospot.

Kdaj se je začela tvoja glasbena pot?
Ko sem bil star deset let. Vpisal sem se h godbi v Trebče, kjer sem študiral bobne. Potem sem zamenjal profesorja in se vpisal na Glasbeno matico v Trstu, nato pa še na konservatorij Tartini v Trstu, kjer sem veliko let študiral klasična tolkala. Igral sem tudi v več glasbenih skupinah. Prvi bend sem imel na srednji šoli. To je bila Uopenska mularija, kjer sem igral dve leti. Po tej prvi izkušnji sem igral v več bendih, malo tu, malo tam. Moja glavna

skupina pa je bila Réver, ki sem jo ustanovil skupaj s prijateljem Francescom, z njimi smo igrali kar šest let. Nastopili smo na veliko koncertih, izdajali smo svoje pesmi in spoznali res veliko osebnosti, tudi nekatere znane, kot Robyja Fachinettija, nekdanjega pevcu benda Pooh, in Francesca Gabbanija, ki je tisto leto zmagal Sanremo. Bili smo res navdušeni, da smo spoznali pevce takega nivoja.

Kdaj si se odločil za solo kariero?
Z bendom smo se razšli pred dvema letoma. Ostal sem sam in veliko časa sem premišljeval, kaj naj naredim s svojo glasbo, saj besedila in pesmi pišem sam. Imel sem kar veliko pesmi in projektov v glavi. Toliko sem razmišljal, koga bi lahko poklical v novi bend, da sem se odločil, da ne bom več izgubljal časa in bom začel sam. Zanimivo je, da čeprav sem toliko let igral bobne, sedaj pojem.

Si se učil tudi petja?
Že od mladih let rad prepevam, vendar sem se pred dvema letoma odločil, da se bom resno ukvarjal tudi s petjem in študiral kar s tremi različnimi profesorji.

Kaj pričakuješ od svoje

glasbene poti?

Moja glasba mi daje zelo veliko veselja in tudi navdih v vsakdanjem življenju. Upam, da jo bo slišalo čim več ljudi in da se bodo poslušalci lahko v mojih pesmih in

angleščini?

Petje v angleščini ni bila izbira, prišlo mi je kar spontano. Že veliko let berem, pišem in gledam filme in dokumentarce v angleščini, tako da mi je

glasbi prepoznali in uživali toliko, kot sam uživam v pisanju. Moje sanje so igrati na čim več koncertih pred občinstvom, in da bi se s svojo glasbo zmogel preživljati. To bi bile res sanje mojega življenja.

Kako to, da si se odločil, da boš glasbo ustvarjal v

angleški jezik zelo blizu. Glede na to, da bi se glasbeno rad ukvarjal v tujini, mislim, da mi je petje v angleščini v pomoč tudi pri tem. **V katerem žanru je napisana komaj izdana pesem?** Ker je pesem zeloosebna, rad pustim poslušalcu samemu, da pove, kateri žanr je, ker je skupek več

žanrov. Če moram povedati svoje mnenje, bi rekel, da je skupek alternativnega rocka in elektroničnega stila.

Katero je sporočilo pesmi? Sporočilo je lahko res raznoliko: oseba, ki to pesem posluša in bere tekst, si lahko sama razlaga besedilo na več načinov. Čeprav nekatere osebnosti lahko na videz izgledajo prazne ali monotone, je v njih veliko bogastvo. Vendar je potrebno nekaj, da sprožimo to bogastvo, kar je lahko dogodek, spomin, emocija ali druga oseba.

Kljub temu da si za besedilo in melodijo pesmi poskrbel sam, si vseeno še s kom sodeloval pri njej?

S prijateljem Jacopom Durisottijem, na koncu faze produkcije, čeprav tudi za produkcijo poskrbim sam, saj na konservatoriju študiram elektronsko glasbo in nove tehnologije. Učim se tudi glasbeno produkcijo, ki jo delam sam na svojem računalniku.

Kaj se učite pri študiju elektronske glasbe in novih tehnologij?

Študij je zelo raznolik, saj se ukvarja z raznimi panogami, kar so snemanje, glasbena režija, glasbena produkcija itd. Veliko predmetov sproža

tudi kreativnost pri študentu, kot na primer Sound Design, kjer se učimo, kako na fantazijske načine ustvariti vse tipe zvokov (kot so zvoki, ki jih slišimo v filmih, npr. laserjev in svetlobnih mečev v filmih Star Wars).

Kje črpaš navdih za svoje ustvarjanje?

Navdih za ustvarjanje pesmi dobim res povsod, saj včasih začnem s tekstom, drugič pa z glasbo. Navdih dobim lahko na primer iz kateregakoli zvoka, osebnega dogodka ali drugih pesmi, ki jih poslušam.

Za konec: s čim se rad ukvarjaš v prostem času?

Obiskujem glasbeno akademijo elektronske glasbe in novih tehnologij na konservatoriju v Trstu in sem res navdušen nad svojo izbiro. Po končanem tukajšnjem študiju bi zelo rad odpotoval v tujino in tam nadaljeval študij in izobraževanje. Če ne študiram, pa pišem melodije, tako da mi glasba vzame velik del dneva, vendar sem zato vesel, ker sem na ta način produktiven s tem, kar je tudi moja največja ambicija. Razen z glasbo pa se zelo rad ukvarjam s športom, rade volje treniram in hodim na pohode ter zelo rad berem.

Urška Petaros

Licej Prešeren na dan slovenske kulture

Nagrajeni so bili tudi najboljši prispevki natečaja Na krilih domišljije

Znanstveni licej Franceta Prešerna nosi ime po največjem slovenskem pesniku, na čigar dan smrti Slovenci praznujemo tudi dan kulture. Na tržaškem liceju se zato vsako leto

gledališko predstavo (v goste so povabili gimnazijo Celje – Center), letos pa to seveda ni bilo mogoče. Ravnateljica je med drugim poudarila, da dijaki in tudi profesorji preživljajo veliko

tudi postajajo zasvojeni s tem. Med dijakinjami pa opaža več primerov tesnobe in občutka nemoči. Dijaki in dijakinje v tem času ne vidijo luči na koncu predora. Dijake je tako ravnateljica

za šolo, pač pa tudi za lastno veselje. Na spletni proslavi so se tudi spomnili nedavno preminulega Marka Sosiča. Spomnili so se, da je bil na šoli zadnjič gost pred tremi leti, ko je bila njegova knjiga izbrana za Cankarjevo priznanje. Prešernova proslava pa je bila tudi priložnost, da so nagradili najboljše dijake, ki so se izkazali na literarnem natečaju *Na krilih domišljije*, ki so si ga zamislili profesorji slovenščine na liceju. Dijaki so pisali kratke zgodbe oz. cikle vsaj treh pesmi. Za navdih so morali sami izbrati misel iz knjige, ki jih je prevzela. Ker je kultura v pandemičnih časih močno okrnjena, se jim je zdelo prav, da jo počastijo na tak način. Na proslavi so tako razglasili zmagovalce literarnega natečaja. Pred leti je ta natečaj že obstajal, za finančno podporo je poskrbel Sklad Nade Pertot, na liceju

pa si nadejajo, da bi obudili natečaj in tudi sam sklad. V kategoriji bienija je zmagala Martina Cavotta s kratko zgodbo *In če boš pobegnil? Kdaj se bova spet videla*. Za poezijo pa je zmagala Julija Kante s pesmijo *Ko si žalosten*. V kategoriji trienija je zmagala Asja Rapotec s kratko zgodbo *Na nagrobniku ni slike*, Nika Starec pa je slavila v kategoriji poezije za trienij s pesmijo *Solze so mu zalile obraz*.

Med proslavo so nekateri dijaki tudi prebrali svoje misli o Prešernu in kulturi nasploh, drugi pa so prebrali odlomke iz nagrajenih del literarnega natečaja. Za glasbeni točki je poskrbela dijakinja Mateja Martini s kitaro. Za tehnično izvedbo prireditve je poskrbel Mitja Cernich. Proslavo si je še vedno mogoče ogledati na Youtube kanalu Liceja Prešeren.

UP

Nagrajevanja v živo letos ne bo

46. Priznanja Mladi oder

Slovenska prosveta vsako leto podeljuje priznanja Mladi oder skupinam, ki so v prejšnjem letu priredile gledališko predstavo. Letos je bilo delovanje gledaliških skupin oteženo in temu primerno je tudi število nagrajencev. Dobitniki 46. Mladega odra so: Mala gledališka šola Matejke Peterlin s predstavo *Zavozlani konci*, Otroški zbor Ladjica iz Devina z lutkovno predstavo *Prisluhnimo školjki* in Otroška gledališka skupina Tamara Petaros, ki je ob Miklavževem prazniku pripravila igro *Angelski telefon*. Žal ne bo nagrajevanja v živo, kot je bilo v preteklih letih, a si ga bo mogoče ogledati po Youtube kanalu Slovenske prosvete v sklopu Prešernove proslave.

odločijo, da bodo proslavili ta slovenski praznik. Kot je že celo leto v navadi, je tudi letošnja Prešernova proslava potekala na daljavo, preko spleta. Ravnateljica Loredana Guštin je v uvodnem nagovoru dijake spomnila, da so pred enim letom Prešernov dan praznovali z

časa pred računalnikom, saj ni športnih in kulturnih dejavnosti, ravno tako je prepovedano oz. močno odsvetovano druženje z vrstniki. Zato fantje po ravnateljicinih besedah večkrat pozno v noč igrajo računalniške in spletne igre. Boji se, da posamezniki

spodbudila, naj postanejo ustvarjalni, naj hodijo na sprehode, telovadijo, se preizkusijo z ročnimi spretnostmi. Poleg tega pa jih je skušala motivirati tudi za branje, saj branje pripomore k boljšemu duševnemu zdravju. Želi si, da bi dijaki več brali, ne samo

POGOVOR Metka Kuk, študentka in umetnostna kotalkarica

“Zmeraj mi je uspelo uskladiti študij in šport!”

Metka Kuk je mlado dekle iz Slivnega. Stara je 23 let, študira na pedagoški fakulteti v Ljubljani in v prostem času kotalka, drsa, fotografira ter igra harmoniko in kitaro. Metka je v svoji športni karieri osvojila kar nekaj kolajn. Z njo smo se pogovorili o njenem univerzitetnem študiju in seveda tudi o umetnostnem kotalkanju.

Metka, katero višjo šolo si obiskovala in za katero univerzo si se odločila?
Obiskovala sem višjo šolo Antona Martina Slomška v Trstu, in sicer humanistično smer. Ob koncu višje šole sem se odločila, da bom šla v Ljubljano. Izbrala sem pedagoško fakulteto, smer razredni pouk. Med izbire sem dala tudi pedagoško šolsko vzgojo in športno fakulteto, a so me hitro sprejeli na smer razredni pouk. V teh letih se je izteklo vse v redu, kot sem načrtovala. Lansko leto sem po štirih letih diplomirala, zdaj pa končujem magistrski študijski program.

Zakaj si izbrala to univerzo?
Od otroških let me je zanimalo učenje. Mislim, da učenje prispeva k pozitivnemu razvoju osebe. Učenje seveda vpliva na družbo in pomembno je, da se vzgajajo že otroci. Ljubljano sem izbrala, ker mi je bila od nekdaj všeč. Na višji šoli sem vedno nestrpno čakala, da bomo šli na izlet v slovensko prestolnico, navadno ob knjižnem sejmu. Po pravici povedano, sem se želela tudi oddaljiti od doma, saj mi je zelo všeč potovati. Kljub temu pa sem hotela naprej drsati, in ker ima Ljubljana drsališče, je bila ta najprimernejša izbira.

Zdaj si še vedno v Ljubljani? Kako poteka študij?

Ja, ja, zdaj sem še v Ljubljani, ker končujem zadnje leto magisterija, pravzaprav sem zdaj doma, ker imamo lekcije na daljavo. Ko sem obiskovala tretji letnik fakultete, sem bila

jih danes učijo otroci, to so osnovnošolski predmeti. Med te spadajo seveda matematika, zgodovina, slovenščina, zemljepis ... V višjih letnikih, to se pravi v tretjem in četrtem letniku fakultete, imamo med predmeti tudi psihologijo,

zahteven ...

Ja, točno tako, kotalkanje je naporen in zahteven šport. Ko sem komaj začela, to se pravi pri šestih letih, sem trenirala približno trikrat na teden. Ko sem dopolnila osem let, sem začela agonistično kotalkanje in

kaj ne bo. Mislim, da ko si majhen, ne daš toliko teže prihodnosti in uspehom. Skušaj se predvsem čim bolj zabavati.

Si kdaj imela kako hujšo poškodbo, zaradi katere si morala mirovati?
Ne, na srečo ne. Nikoli

srebrno kolajno.

Ali si imela možnost kotalkati, tudi ko si bila v Linzu in Ljubljani?

Pozimi sem v Ljubljani drsala na drsališču v parku Tivoli. Poleti pa sem kotalkala na košarkarskem igrišču. V Linzu sem kotalkala samo na košarkarskem igrišču, včasih tudi po cesti, samo da sem trenirala.

Ali ti je vedno uspelo uskladiti študij in šport?

Ja, do zdaj ja. Dovolj je se organizirati in gre. Poleg tega mi je fakulteta v Ljubljani dala status športnika, to se pravi, da imam nekaj olajšav pri študiju. Seveda tudi to pomaga.

Ti je zadnje leto, kljub pandemiji in vsem določilom za zajezitev širjenja koronavirusa, uspelo trenirati in tudi tekmovati?

Ne, tekmovati ne, saj ni bilo tekem. Trenirala pa sem veliko “na suho”, to se pravi brez kotalk. Med prvim valom se ni smelo trenirati, začeli smo komaj poleti. Od septembra dalje pa smo lahko trenirali redno brez problema, saj lahko dela vsak individualno delo in prostor za vadbo je res velik.

Zdaj tudi treniraš?
Ja, zdaj ja, treniram na Opčinah in marca bomo imeli prve tekme. Prva tekma bo v Pierisu, kjer se bom pomerila na meddeželni ravni. Zadnja tekma, ki sem se je udeležila, je bilo svetovno prvenstvo v Barceloni.

Kaj pa te čaka v naslednjih mesecih?

Zagotovo me čakajo tekme, treningi in veliko dela. Poleg tega, kot sem povedala, končujem univerzo, tako da moram dokončati magistrski študij in tudi opraviti prakso.

Anastazija Pertot

©Metka Kuk

od takrat treniram vsak dan po dve uri, včasih tudi dvakrat na dan. Svojo športno pot sem začela pri društvu Aquile Biancorosse v Štarancanu. Tu sem ostala do začetka višje šole, ko sem se kasneje vpisala v društvo Polet na Opčinah. V tistih letih sem začela tudi drsati. Najprej sem se odpravljala v Trst, na drsališča v centru mesta. Kasneje pa sem začela drsati bolj redno in hodila enkrat oziroma dvakrat na teden v Tabljo. Kar se tiče tekem, te so večinoma v poletnem času, prva je navadno v marcu; je približno ena na mesec. Zadnja leta se udeležujem tekem po vsej Italiji, ko pa sem bila mlajša, sem tekmovala le v naši deželi.

Ko si bila mlajša, si si kdaj mislila, da boš tako napredovala?

Ne, sploh ne. Po pravici nisem razmišljala, kaj bo in

nisem doživela kake hujše poškodbe, morda samo kako lažjo bolečino, nekaj povsem normalnega.

Povej nam kaj o svojih največjih športnih uspehih in tudi zadoščenjih!

Moje največje zadoščenje je to, da sem se udeležila svetovnega prvenstva. Ko sem bila mlajša, je bila to moja velika želja. Toda ko zrasteš, razumeš, da to ni tako lahko. Sedaj pa, ko pomislim na to, sem zelo vesela, in če mi bi kdaj rekli, da se bom udeležila svetovnega prvenstva, ne bi jim verjela. Kar pa se tiče dosežkov, mislim, da sta najpomembnejši dve tretji mesti prav na svetovnem prvenstvu. Prvo kolajno sem zmagala v mestu Nanjing, na Kitajskem, leta 2017, drugo pa leta 2019 v Barceloni. Italijanski olimpijski komite CONI mi bo zaradi zmage v Barceloni letos podelil

na Erasmusu v Linzu, v Avstriji, in sicer na fakulteti Pädagogische Hochschule Oberösterreich. Kar se tiče študija pa, kot sem povedala, zdaj dokončujem magistrski študijski program. Pred kratkim sem končala zimsko izpitno obdobje in ta teden sem spet pričela lekcije po spletu.

Katere predmete se pravzaprav учиš?

Učim se vse predmete, ki bi jih lahko poučevala, to se pravi vse predmete, ki se

didaktiko predmetov ter didaktiko kot tako. Sedaj pa, v zadnjem letniku, imamo še filozofijo, sociologijo ...

Kaj pa umetnostno kotalkanje, kdaj si začela ta šport?

Uradno sem ta šport začela, ko sem bila stara šest let. Mama mi je sicer že pri dveh letih kupila “enostavnejše” kotalke. Poleg tega pa sem takrat vadila tudi balet in ritmično gimnastiko.

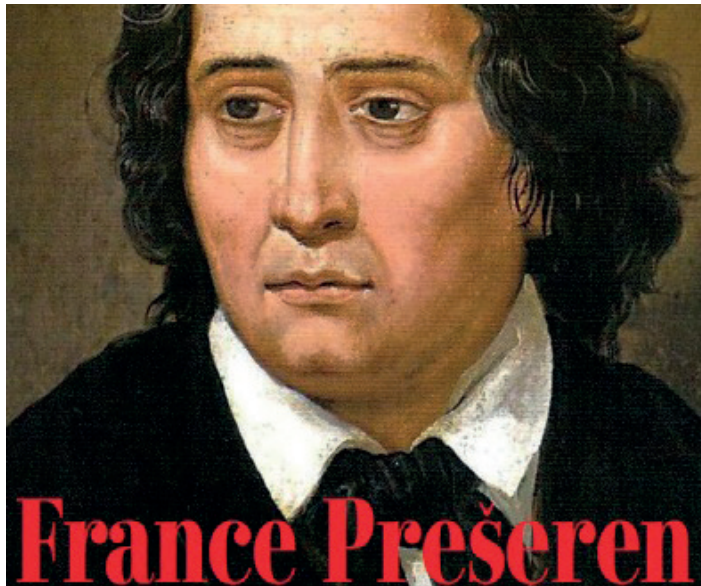
Povej nam, kako je bilo na začetku. Mislim, da je ta šport še precej naporen in

Italijanski prevod Prešernovih pesmi prof. Mirana Košute

Berimo Prešerna – Leggiamo Prešeren

Italijansko žensko središče (Centro Italiano Femminile) in Italijansko katoliško združenje učnega osebja srednjih šol prirejata v sodelovanju s svetoivansko rajonsko knjižnico Fabio Saffi v petek, 26. februarja, ob 17.30 kulturno prireditev z naslovom *Berimo Prešerna (Leggiamo Prešeren)*, ki bo posvečena poeziji Franceta Prešerna. Kulturna prireditev bo preko Zooma. Na srečanju nameravajo ovrednotiti vrhunski prevod Prešernovih poezij v italijanščino profesorja Mirana Košute. Prevajalec

Miran Košuta, univerzitetni profesor, predstojnik stolice Slovenskega jezika in književnosti na Oddelku za humanistične študije Univerze v Trstu, pisatelj, esejist in glasbenik, je mojstrsko prevedel Prešernove poezije v italijanščino do take mere, da je v italijanskem prevodu Prešernovega *Sonetnega venca* upošteval akrostih Primitivi Jul'ji – A Giulia Primitz, kar je stilistično izredno zahtevno. V svojem prevodu je skrbno upošteval tako zven kot pomen Prešernovih poezij. Na kulturni prireditvi bo

France Prešeren

profesor Miran Košuta v italijanščini spregovoril o temi *France Prešeren, oče sodobne slovenske književnosti*. Košutov prevod Prešernovih poezij z naslovom *Poesie* je izšel pri Založništvu tržaškega tiska oktobra 2020 v Trstu. Na srečanje vabijo bralke in bralce Prešernovih poezij, ki bi Prešernove poezije v italijanskem prevodu Mirana Košute komentirali. Srečanje bo tudi priložnost, da se poudari pomen drugih prevajalcev, ki so se do danes posvetili prevajanju Prešernovih poezij v italijanščino, kot sta Franc

Husu in Giorgio Depangher. Kulturno prireditev podpirajo občinske mestne knjižnice v Trstu, državna knjižnica Stelio Crise, državna posoška knjižnica iz Gorice in knjižnica deželnege sveta Furlanije Julijske krajine Livio Paladin. Inicativo so organizirali s pokroviteljstvom AIB Sezione FVG (Združenje italijanskih knjižnic – sekcija FJK). Za pridobitev ustreznih spletnih povezav je treba pisati na spletni naslov Italijanskega ženskega središča – Centro Italiano Femminile: ciftrieste@gmail.com

Izjava Kozulte laičkih združenj Tržaške škofije

Ne odtegujmo roke bližnjemu!

Objavljamo izjavo, namenjeno javnosti, ki jo je v zvezi s situacijo migrantov na t. i. “balkanski poti” na svoji seji dne 9. februarja 2021 sprejela Konzulta laičkih združenj Tržaške škofije in nam jo je posredoval njen podpredsednik Tomaž Simčič.

Pripadniki različnih krajevnih in mednarodnih katoliških organizacij, ki so včlanjene v Konzulto laičkih združenj Tržaške škofije, smo se v tem času poglobili v encikliko papeža Frančiška *Fratelli tutti* – *Vsi bratje*. Danes smo se zaustavili pri njegovem vprašanju v zvezi s priliko o dobrem Samaritanu (Lk 10, 25–37): “*S kom se istovetiš?*” piše papež Frančišek. “*To vprašanje je trdo, neposredno, odločilno. Komu od teh si podoben?*” Vprašajmo se torej: sem podoben tistim, ki so videli človeka napol mrtvega in šli dalje? Ali sem podoben tujcu, popotnemu Samaritanu, ki se mu je ubogi človek zasmilil?

Ne moremo torej spregledati, kako so v Bosni, sredi ostrega mraza, mnogi ubogi ljudje blokirani in izpostavljeni brezbriznosti, večkrat pa tudi nedopovedljivemu maltretiranju. Pekel migrantov trka na vrata

svojo domovino, je vedno na desetine otrok in mladostnikov brez družine, ki so izpostavljeni številnim nevarnostim. V teh dneh so mi predočili dramatični položaj tistih, ki so na t. i. “balkanski poti”. Ampak isto se dogaja tudi na drugih “poteh”.

Evrope in Evropa je podobna ledenemu, negibnemu velikanu. Evropa, ki “vidi in gre dalje”, je nesprejemljiv škandal. Posebno nas skrbi veliko število mladoletnih brez spemstva. O njih je med Angelovim češčenjem v nedeljo, 7. februarja, spregovoril papež Frančišek: “*Apeliram na javnost v korist mladoletnih brez spemstva. Veliko jih je! Med temi, ki morajo iz različnih razlogov zapustiti*

Tem krhkim in nezaščitenim bitjem priskrbimo primerno oskrbo ter humanitarne koridorje.” Naša identiteta je obmejna, želimo obrniti naše srce in našo pozornost k temu, kar se dogaja nedaleč od naše meje. Obračamo se na brate in sestre kristjane tistih držav in nanje apeliramo, naj naredijo vse, kar je v njihovi moči, da v središču medijske pozornosti ne ostane kruta in zavajajoča

manjšina, ampak da pride do izraza srce Božjega ljudstva, ki je zvesto evangelijskemu sporočilu in ki ne more mimo ljubezni in sočutja. Apeliramo na institucije, naj bodo budne. Naj epidemija covida-19 ne bo maska, za katero se skrivamo, ampak naj bo nasprotno še en razlog več, da priskočimo na pomoč družinam, ženskam, otrokom, mladim, starejšim in bolnim, ki v Evropi iščejo možnosti za svoje življenje, pa tudi da jim uspemo zagotoviti stvarno možnost družbene integracije. Še enkrat želimo poudariti, da so migranti ljudje, da imajo neodtujljivo pravico do dostojnega življenja in do psihofizične integritete, do tega, da ne živijo stlačeni v zasilnih taboriščih. Tržaška Cerkev si preko svojih ustanov in združenj že zelo prizadeva, da bi pomagala migrantom in mladoletnim. Na koncu prosimo vse poštene ljudi, naj ne odtegujejo svoje roke tistim, ki prosijo za prijateljsko bližino.

Tradicionalni nastop učencev Glasbene matice tokrat na spletu

Dan slovenske kulture s slovenskimi skladatelji

Glasbena matica že vrsto let organizira Prešernovo proslavo z naslovom *Glasbeniki ob dnevu slovenske kulture*. Kljub letošnji izredni situaciji so se odločili, da bodo priredili tradicionalni koncert, letos seveda, kot smo že vajeni, po spletu. Kot je uvodoma povedal ravnatelj Glasbene matice Bogdan Kralj, se na dan slovenske kulture gojenci Glasbene matice predstavijo s skladbami izključno slovenskih ustvarjalcev oz. s slovenskimi ljudskimi pesmimi v priredbi slovenskih skladateljev. Med drugim so se letos učenci

predstavili s skladbami Marija Kogoja (po katerem se je poimenovala glasbena šola), obeležili pa so tudi stoletnico rojstva Zvonimirja

Cigliča. Posebej za to priložnost so profesorji Paola Chiabudini, Fulvio Jurinčič in Kristjan Stopar napisali izvirne skladbe oziroma

priredili katero slovensko ljudsko pesem, za kar se jim je ravnatelj zahvalil. Letošnji koncert so na Glasbeni matici razdelili

na dva dela: v prvem so nastopili učenci letnika 2007 in mlajši, v drugem pa so se predstavili starejši gojenci. Instrumentalisti in

pevci so nas v približno eno uro trajajočem koncertu popeljali v svet slovenske ljudske in umetne glasbe. Poslušali smo lahko veliko število inštrumentov: klavir, kitaro, flavto, harmoniko, violino, pa tudi več glasov, od sopranov do basov. Nekateri so se za koncertno točko posneli kar sami, na domu, drugi so svoj nastop posneli v šoli. Kljub epidemiji so tako mladi glasbeniki obeležili dan slovenske kulture. Koncert si je še vedno mogoče ogledati na Facebook strani in Youtube kanalu Glasbene matice.

UP

Darovi

V spomin na dr. Alda Stefančiča darujejo za Slovensko Vincencijevo konferenco: Ladi in Jožka Vodopivec 50 €, Gracijela in Marjan Nadlišek 50 €, Anica Trento 25 €, Tatjana Šlosar 20 €, Aleksander Rustja 150 €.

V spomin na Ezia Declevo darujejo družine Žerjal – De Luisa 130 € za Vincencijevo konferenco pri Sv. Ivanu.

V spomin na Humberta Mamola darujeta priložnostni moški kvartet 100 € za rojanski cerkveni pevski zbor in Društvo Rojanski Marijin dom 100 € za slovenske misijonarje.

Misijonski krožek Rojan je prejel:

Za slovenske misijonarje: Franc Saksida 50,00 €, Tereza Tsonaki – Grčija 20,00 €, v spomin na prof. Humberta Mamola Društvo Rojanski Marijin Dom 100,00 €. Za misijonarko Zvonko Mikec – Mozambik: Č. M. 50,00 €. Za misijonarja Janeza Meseca – Madagaskar: Č. M. 50,00 €.

Kratke

Solidarnost s pisateljem Borisom Pahorjem

Občinska svetnika Valentina Repini (DS) in Igor Svab (SSk) izražata zadovoljstvo zaradi bolj umirjenih tonov in spravljivejših besed, s katerimi so najvišji predstavniki države obeležili letošnji dan spomina na žrtve fojb in eksodus. Predsedniku Mattarelli gre zahvala, da je svoj govor oblikoval v duhu slovesnosti ob lanskem 13. juliju. Obžalujemo pa dejstvo, da je župan Dipiazza zelo hitro pozabil na zgodovinsko dejanje predsednikov Mattarelli in Pahorja, ki sta julija v evropskem duhu in ob medsebojnem spoštovanju zapisala novo stran skupne prihodnosti obeh narodov. Žal, prav tega duha ni bilo prepoznati v županovem govoru na bazovskem šohtu. V svojem govoru je župan Dipiazza, med drugim, ostro napadel pisatelja Borisa Pahorja, ki je ravno 13. julija prejel slovensko in italijansko odlikovanje za izredne zasluge za življenjski prispevek k razumevanju in povezovanju narodov Evrope in za nepopustljivo zavzemanje za slovenstvo in demokracijo. Občinska svetnika Repini in Švab izražata podporo in bližino pisatelju Borisu Pahorju, ki je bil deležen ostrega napada.

Podpisi v podporo zakonu proti fašistični in nacistični propagandi

Tudi stranka Slovenska skupnost se je odzvala na poziv pobudnikov zakona, da pride do jasne in zakonsko zapovedane prepovedi vsakršne oblike propagande gesel, simbolov in sporočil fašizma in nacizma. Zbrati je treba vsaj petdeset tisoč podpisov do konca marca. V zbiranje podpisov so se vključili izvoljeni strankini občinski svetniki in deželni svetnik SSK Igor Gabrovec. Občani Trsta lahko svoj podpis oddajo občinskemu svetniku Igorju Švabu na sedežu SSK v Trstu (ul. Gallina 5, 3. nadstropje) vsak dan od ponedeljka do petka, od 9. do 12. ure. Občinski svetnik v Zgoniku Dimitrij Žbogar zbira podpise v prostorih domačega kmečkega turizma v Samatorci. Občinski svetniki in svetnice SSK tržaške in goriške pokrajine so na voljo tudi za obisk na dom vseh, ki ne morejo do zbirnih mest.

Izšel je na spodbudo SKGZ in SSO, v sodelovanju z revijama Galeb in Pastirček

Škratkov zvezek med otroki

V pandemiji novega koronavirusa se je svet obrnil na glavo tudi otrokom, ki se v lanskem šolskem letu po pustu niso več vrnili v šole in vrte, vse do letošnjega začetka šolskega leta. Institucije civilne družbe in dve medijski hiši sta takrat želeli izkazati podporo šolskemu svetu. Na Deželnem sedežu Rai so najprej potencirali pravilice za dobro jutro, nato pa so razmišljali še o kakem projektu. Poleg oddaj, ki so jih otroci poslušali v prvem valu epidemije, je tako zdaj nastal še *Škratkov*

zvezek. Urednica radijske oddaje Lucija Tavčar je na torkovi novinarski konferenci dejala, da so z avtorico zgodbic Valentino Destri razmišljali, kaj bi lahko ponudili otrokom, da bi tudi v času, ko se šolajo na daljavo, še vedno bili v stiku s slovenščino, da jezika ne bi samo poslušali, ampak od njega odnesli čim več. Tako so nastale radijske oddaje o škratku Kajčku, ki so od marca do junija 2020 delale družbo otrokom trikrat na teden. Avtorica je povedala, da so pripravili 39 oddaj, ki so

imele vedno enako strukturo. Poleg radijske oddaje je otroke na Facebookovem profilu Slovenskih programov Rai in na Primorskem dnevniku otroke vsak teden pričakal nov delovni list, ki ga je ustvarila urednica in ilustratorka Živa Pahor. Ilustratorka je dejala, da so lahko z delovnimi listi otroke spodbudili še h kakšni dodatni dejavnosti. Krovni organizaciji SSO in SKGZ pa sta sklenili, da bi bilo lepo, če bi ves material združili v zvezek v sodelovanju z otroškima revijama Galeb in Pastirček.

Tako je nastal *Škratkov zvezek*, ki so ga dobili v dar vsi otroci, ki obiskujejo

organizaciji poskrbeli, da so starši dobili tudi brošuro *Dvojezično otroštvo*: Navodila

zadnja dva letnika vrtca in prva dva razreda osnovne šole. Obenem sta krovni

za uporabo, ki jo je že pred časom v sklopu projekta JezikLingua napisala

pishologinja Suzana Pertot. Na torkovi konferenci sta pozdravila tudi predsednica SKZG Ksenija Dobrila in predstavnik SSO Julijan Čavdek ter odgovorna urednica programskega oddelka Rai Martina Repinc, prisoten je bil tudi odgovorni urednik Primorskega dnevnika Igor Devetak. Za jezikovni pregled Škratkovskega zvezka je poskrbela Andreja Kalc s Slorija, grafično ga je oblikoval Peter Ferluga iz podjetja PiKa, tisk pa so zaupali Grafici Goriziani.

UP

Topel dom na slovenski koroški zemlji

Sanje se kdaj tudi uresničijo

Končala sta fakulteto in se odločila, da odideta v Nemčijo. Še prej sta se poročila. Dobila sta delo. Otrok nista imela, domov sta prihajala poleti le za kakšnih deset dni. Božične in velikonočne praznike sta preživljala v Nemčiji. Veliko sta pešačila in se pogovarjala.

Ko se je bližal čas upokojitve, pa sta začela razmišljati, da bi se vrnila na slovenska tla. Kolikor bolj se je bližal dan, ko bi morala zapustiti delovni mesti, tem bolj je v njima tlela želja po mirnem kotičku blizu rodne zemlje. Začela sta iskati, kam bi se odselila. Staknila sta, da se prodaja visokogorska kmetija na Koroškem. Brskala sta po internetu, kako je tam, nekaj iz radovednosti, še bolj pa zaradi želje, ki sta jo nosila v sebi in je postajala vsak dan močnejša. Odpravila sta se na pot. Prispela sta v Celovec in sklenila, da gresta naslednji dan iskat kraj, kjer je na prodaj tista gorska kmetija. Lep sončen dan ju je spremljal daleč pod vrh gore. Sledilnik, ki jima je kazal pot, je končno sporočil, da sta na cilju. Na majhni vzpetini sta zapazila dom in pred njim moža, ki je cepil drva. Ogledovala sta si kraj in z avtom zavila po cesti pod hišo do drugega slemena. Tam ju je očaral velik skalnat previs. Izstopila sta in prišla do skale, od koder je bil prelep pogled na Dravsko dolino. On vzklikne: "Tu bova naredila

velik lesen križ in tu bova pokopana, s pogledom na Dravo in na vse te vasice, ki so pod nama!" Ona pa: "Kaj sanjaš, saj sploh še ne veva, ali sva na pravem kraju, pa saj še nič nimava!" On pa je molčal in zrl v dolino. Postajal je vedno bolj zamišljen. Ona ga je malo zaskrbljeno pogledovala, nato pa skoraj tiho rekla: "Greva

dalje!" "Kam?" je vprašal. "Do tiste hiše," in pokazala s prstom, kam. "Ja, pa zakaj? Ko je tu tako lepo!" "Pa saj sva prišla iskat dom! Ja kaj pa ti je? Kakšen pa si? Nekam čuden postajaš! Zakaj? Si se česa ustrašil?" Vprašanja so kar vrela iz nje. "No, pa pojdiva," reče napol odsotno. Sedla sta v avto in se odpeljala pred hišo, ki sta si jo prej od daleč ogledovala. Mož, ki je sekal drva, je prenehal delo, ko se je ob njem ustavil neznani avto. Nezaupljivo je pogledal po tujcih in se vprašal, kaj tadva tu iščeta. Izstopila sta in ga pozdravila, seveda po nemško. Možak je odzdravil in začelo se je modrovanje. Počasi so prišli na temo, zakaj sta prišla, in začela sta spraševati po ceni. Takoj sta ugotovila, da nista

toliko prihranila, čeprav sta vsa leta krepko garala. Mož ju je povabil v hišo. Stopili so v veliko svetlo kmečko izbo, v kateri je kraljevala stara, doma narejena smrekova miza brez prta in cvetja, s prav tako doma izdelanimi stoli. Pogovor se je nadaljeval o vsem drugem prej kot o kupčiji, tu pa tam pa so se vrstila tudi vprašanja,

kako je tu pozimi, koliko snega zapade, je bivanje varno, ni tatov, koliko je gozda, koliko pašnikov ... Kmet je povedal, da je gozda še kar precej, ga bo pa treba počasi začeti sekati, saj se je pred dnevi oglasil logar in ga na to opozoril. On sicer ima dve kravi, ki se brezskrbno paseta na rebri pod hišo, imel je tudi nekaj ovac, pa so neko noč izginile. Ni ugotovil, kam in kako. Po svoje da je vesel, da jih nima več, saj itak misli pred snegom oditi v dolino ... Potem pa, kot bi se prebudil, reče: "Ja, saj vama nisem nič ponudil!" In prinesel je domači hruškovec, nato pa tiho pripomnil: "Kuhamo ga na šverc s sosedom in seveda pazimo, da ni kakšna policija kje v bližini. Veste, radi prihajajo, pa ne da bi kaj kontrolirali ali lovili lumpe,

ampak zato, ker vedo, da se tu po teh naših kmetijah dobi tudi kakšen frakeljček, ta jim kar tekne ... Tega imajo tudi oni radi, ne samo mi ..." Gospod mimogrede pripomni: "Kar udomačili smo se!" Možak pa: "Seveda lahko prespita tu, na senu nad hlevom. Ni še mrzlo, pa še zastonj je. Tam v dolini je treba vse plačati! Tudi mleko vama pripravim, pa domači kruh imam, danes v krušni peči spečen ... Odlična večerja, boljša od vsakega mesa tam doli v dolini." Gospod začne: "Koliko so debeli ti zidovi in kdaj je bila hiša zidana?" Gospodar o vsem tem lepo pripoveduje. Tedaj gospod podzavestno reče ženi po slovensko: "Pojdi v avto iskat meter!" Gospa je odšla, gospodar pa se je zamislil, povesel glavo in napol tiho vprašal: "Sta Slovenca?" Gospod pokima in pove, da sta se naveličala Nemčije, mesta, odhajata v pokoj, pa bi želela teh nekaj let, ki so jima še usojena, preživeti v miru neke na samem. Gospodarju sta po licu zdrsnili dve debeli solzi. Počasi se je zravnal, pokazal pravo gospodarjevo držo in v koroški slovenščini na glas izjavil: "Ker sta Slovenca, vama dam svoj grunt za polovično ceno, da bo le ostal v slovenskih rokah!" Nastala je grobna tišina, obema so se orosile oči. Tedaj vstopi gospa, in ko vidi ta čudni molk in solze, začne: "Kaj pa je? Sta se skregala?"

Veste, moj mož je včasih neučakan! Za božjo voljo, tako pa ne!" Onadva sta pa še kar molčala. Nato je zaskrbljeno vprašala gospodarja: "Ja, kaj vas je udaril? Veste, moj mož ni hudoben, ampak včasih je muhast ..." Vprašanja so kar bruhala iz nje ... Tedaj je gospodar vstal in po domače zaklical: "Nazdravimo novemu gospodarju!" Vzel je steklenico hruškovca in med nalivanjem vzklikal: "Na zdravje! Vama in našemu slovenskemu narodu!" Danes pri tisti skali ob previsu stoji velik lesen križ. V hišo se je vrnilo življenje. Ob njej

je velik vrt s cisterno za vodo. Okna so polna rož in obiski tudi prihajajo. Gospodar, ki se je odselil v dolino k Dravi, je redni gost. Nova lastnika gresta ponj, tu preživi nekaj dni in še kaj postori na svojem nekdanjem gruntu. Veliko veselje ima z drvmi in butarami, brez katerih ni toplote v kmečki peči ... Tako življenje teče naprej. Tokrat se je odvilo kot v kakšni pravljici. Med novima gospodarjema in starim so se stakale prave družinske vezi v veliko zadovoljstvo obeh strani.

Ambrož Kodolja

Postni govori 2021 na Radiu Trst A

Avtor razmišljanj je p. dr. Karel Gržan

Na Radiu Trst A se bodo v **petek, 19. februarja**, začeli **Postni govori**.

Gre za kratka razmišljanja, ki človeku pomagajo, da lahko globlje doživlja smisel tega obdobja cerkvenega leta in priprave na Veliko noč. Letos bo Postne govore pripravil teolog, mislec in publicist, pater dr. Karel Gržan, ki se ob duhovniškem poklicu posveča tudi pisanju. Objavil je že več kot trideset knjig, poleg pisanja o problemskih tematikah in stiskah sodobnega človeka piše knjige za otroke, mladino in odrasle. Leta 2017 je objavil knjigo z naslovom **95 tez, pribitih na vrata svetišča kapitalizma**. Kot je Martin Luther pred petsto leti s svojimi znamenitimi tezami opozarjal na nevzdržnost razmer v tedanji Cerkvi, tako je Karel Gržan v omenjeni publikaciji pozval k uporabi proti nevzdržnim krivicam v sodobni družbi. Avtor tokratnih postnih razmišljanj je namreč svoje življenje posvetil revnim in tistim, ki živijo na socialnem robu. Za eno leto se je podal na cesto med trpeče, uboge in odvisnike ter iskal odgovore za ljudi v stiski in poti za izhod iz nje, tako da je tudi v razmišljanjih, ki jih je pripravil za tržaški radio, izhajal iz svojih življenjskih izkušenj in doživetij. **Postni govori** bodo na sporedu **vsak torek in petek ob 18.45** do velikega petka, 2. aprila 2021. Za radijsko realizacijo je poskrbela novinarka Ines Škabar.

Šesta številka otroške revije Pastirček v 75. letniku

V mrzli zimi lebdeča misel na pomlad

“**K**ljuč do skritih korenin / hrani sv. Valentin”. Tako zatrjuje ta verza dvokitične pesmi *Predpomladno*, ki ju je ob misli na prihod prijazne pomladi stkala Berta Golob, snežnobe zvončke, znaničce cvetočega letnega časa, pa je narisala Monica Quaggiato. Pesmica uvaja šesto, februarско številko Pastirčka, ki vsak mesec s svojimi prispevki razveseljuje naše šolarje in jim z drobnimi, a dragocenimi nasveti pomaga pri usvajanju znanja na vznemirljivi poti odrasčanja. *Zvonček* je svojo pesem naslovila rahločutna pesnica Ljubka Šorli. Patrick Quaggiato, ki je pred kratkim prejel “zamejsko Prešernovo nagrado” (za kar mu iskreno čestitajo bralci Pastirčka!), jo je prelil v glasbo za otroški zbor in klavir. Kratkonomi februar je otrokom še posebno priljubljen, saj se navadno v njegovih dneh širokousti šegavi pust, ki se mora sicer kar precej hitro spraviti s poti in prepustiti prostor resnemu postu, ki se letos začne 17.

februarja. Drugi mesec v letu se z lepim domačim izrazom imenuje svečan, prav zato ker je 2. februarja Svečnica ali Gospodovo darovanje. Na ta dan se spominjamo, kako sta Marija in Jožef, po tedanjih šegah, prinesla Božje Dete v tempelj 40 dni po njegovem rojstvu. Tja je prišel tudi starček Simeon, ki so se mu izpolnile želje in je dočakal Odršenikov prihod. Zelo se je razveselil tega srečanja, a bil je tudi žalosten, ker je spoznal, da bo to Dete moralo veliko pretrpeti v življenju in bo dušo njegove matere Marije “presunil meč”. V templju je Sveto Družino srečala tudi prerokinja Ana. O tem in o simbolnem pomenu Svečnice, ki je praznik luči (za to na ta dan nesemo v cerkev sveče, ki uporabljajo same sebe, da nam svetijo, kot je to za nas storil Jezus), kot zmeraj otrokom na jasen in razumljiv način pripoveduje nepogrešljiva Pastirčkova sooblikovalka Mariza Perat. Prispevek o isti vsebini bodo otroci našli tudi pod naslovom *Med ljudmi bom svetil*. Svečnica je navdihnili tudi

Paolo Bertolini Grudina, ki z začkom Timijem vabi pridne risarje in bistre glavnice, naj pobarvajo in rešijo dopolnjevanke in tako se jim bo razkrilo drugo ime za ta praznik. V tem mesecu sta tudi praznik Lurške Matere Božje, svetovni dan bolnikov, in praznik slovenske kulture ali Prešernov dan. 8. februarja 1849 je namreč umrl naš največji pesnik France Prešeren. O pomenu knjig, ki so bile včasih zelo dragocene in redke, bodo Pastirčkovi bralci našli zapis na 17. strani tokratne številke. V njej ne manjkajo niti *Zgodbe iz Svetega pisma*, o katerih piše Walter Grudina ob toplih, nežnih ilustracijah Paole Bertolini Grudina. Protagonist je tujec iz Samarije, ki se ni pomišljal in je takoj nudil pomoč popotniku, ki so ga napadli roparji. Kot vedno so priliki dodane vaje. Izpod iste ilustratorske roke je izšla tudi rubrika *Spoznavajmo Sveto pismo*, v kateri se bo s pravilno rešitvijo križanke prikazalo ime preroka. V mrzli zimi nas misel kar

sama popelje v kraje, kjer je večni led in sneg. Tu živijo simpatični, na kopnem kar okorni, a v vodi zelo spretni pingvini. Da jih je kar 18 vrst in še marsikaj drugega, bodo bralci spoznali iz zapisa Nine Grudina in iz privlačnih ilustracij Paole Bertolini Grudina. Prijateljica najmlajših Pastirčkovih bralcev, želva Mici (zamislila si jo je ilustratorica Danila Komjanc), se kreta in šeta med lonci, rada bi pripravila enolončnico in prosi otroke, naj ji pomagajo pri izbiri primernih sestavin. Te bodo seveda mali risarji tudi pobarvali. Na pustovanje po angleško vabi Marinka Černic v rubriki *Angleščina je ...* Pustne maškare, ki sicer letos zaradi vsem znane epidemije niso mogle divje poplesavati po dvoranih in ulicah, so v središču pozornosti rubrike Barbare Rustja *Slovenščina za v žep*. Tudi poimenovanje pustnih šem in vsega, kar prinaša pust, lahko pripomore k bogatjenju besedišča naših otrok. Tudi ob tem prispevku bodo risarji sprostili svojo

ustvarjalno domišljijo. Ta gotovo ne manjka Packu, ki sedi ob kupu slovarjev in se ne more načuditi, da ne najde v njih niti ene izmed besed, ki jih sam uporablja!

Da so *origami* japonski izraz, ki označuje umetnost pregibanja papirja, z besedo in risbo pojasnjuje Vesna Benedetič v rubriki *Spretni prstki*. Ponazarja še, kako

lahko otroci naredijo kazalko v obliki srčka, saj v februarju goduje sv. Valentin, ki se je rodil v Terniju okoli l. 176. Valentinovo pa je praznik vseh zaljubljenecv in ljubezni nasploh, poudarja v svojem zapisu Benedetičeva in podarja ilustracijo prijaznih prijateljev Meda in Zajčka, ki drug drugemu namenjata rdeče srčce. Veliko srce je narisala tudi Maja Kočvar iz Doline, ki mu je pripisala modro misel *Prijateljstvo je sveto*. To je ena izmed toliko risbic, ki delajo Pastirčka enkratnega in jih najdemo med njegovo pošto. Tam je tudi nekaj pisnih prispevkov. Učenke in učenci OŠ A. Černigoj s Proseka opisujejo jaslice v proseški cerkvi in se zahvaljujejo gospe Magdi, ki jim je omogočila ogled in povedala marsikaj zanimivega. Četrtošolci OŠ P. B. Domen iz Sovodenj ob Soči so Pastirčku poslali pesmico in tri lepe zapise. Na hrbtni strani revije kraljuje sprostitevni kotiček. Veselo branje in ustvarjanje v družbi prijatelja Pastirčka! **Iva Koršič**

Pogled v matično domovino

Dve slovenski politični sili, ki sta izključevalni v svojih opredelitvah in stališčih, bi posledično lahko ovirali nadaljnji razvoj države!

V Sloveniji se nadaljuje in zaostruje soočenje dveh političnih sil, ki jih sestavljata levica in desnica. Njuni programi, opredelitve in stališča so bili zaznavni in, dejali bi, do kraja razgaljeni med razpravami v državnem zboru in njegovih telesih o odstavitvi vlade Janeza Janše in umestitvi nove izvršilne oblasti s premierom Karlom Erjavcem. Državi so nujno potrebni pomiritev in sodelovanje, sporazum ljudi in duhov, za kar pa se zavzemajo zgolj predsednik države Borut Pahor, Cerkev in posamezne vplivne osebnosti. Pred dnevi je 40 razumnikov v posebni izjavi zapisalo, “da je ta trenutek edina odgovorna rešitev v družbenem premirju in iskrenem prizadevanju vseh strani za sodelovanje na področjih boja proti pandemiji, gospodarskega okrevanja in predsedovanja Slovenije svetu Evropske unije. Dr. Peter Gregorčič, izredni profesor na Fakulteti za strojništvo Univerze v Ljubljani, predstavnik tistega dela slovenske tehniške inteligence, ki se ne ukvarja samo s svojo stroko, ampak aktivno spremlja družbenopolitično dogajanje v Sloveniji, pa je v intervjuju, objavljenem v tedniku Demokracija, povedal, “da opaža, da nikjer drugje političnega boja ne bijejo v škodo ljudi, kot se to dogaja pri nas.”

V javnosti in politiki odmeva Pastirsko pismo slovenskih škofov za post v letošnjem letu. Ta dokument je zanimiv in aktualen zato, ker so škofje v njem navedli tudi svoje ocene in stališča

spoštovanja, svobode, sožitja in sodelovanja. A po prvih treh desetletjih imamo vtis, da smo od tega cilja še zelo oddaljeni. Imamo dve možnosti. Prva je, da stopimo skupaj, si

Sebastijan Valentan

o sedanjem položaju in razmerah v Sloveniji. Cerkveni dostojanstveniki so zapisali tudi naslednje: “Letos obhajamo trideseto obletnico razglasitve državne samostojnosti. Ob tej priložnosti ponovno izražamo hvaležnost vsem, ki so se za to trudili, posebno še tistim, ki so za to dali življenje. Za samostojno državo smo se odločili, da bi živeli v njej skladno s svojim človeškim dostojanstvom. Da ne bi živeli po zakonih džungle, kjer prevladajo najbolj nasilni in zviti posamezniki, ampak po pravičnih zakonih in razumnih pravilih, da lahko vsakdo pride do tistega, do česar ima pravico. Pred tremi desetletji smo upali, da se bo Slovenija uveljavila kot demokratična domovina medsebojnega

pomagamo in se odpovemo običajni tekmovalnosti in napetostim. Druga, neprimerno slabša izbira pa je, če tega ne zmoremo, ampak vsakdo misli samo na svoje koristi in izkorišča krizo za svojo uveljavitev, tudi na škodo najbolj ogroženih. Stanje duha v naši državi po treh desetletjih samostojnosti in lastne državnosti še ni državniško. Državniška drža je v prvenstveni skrbi za obče dobro, za blagor državljanov, ne pa za pohod na oblast za vsako ceno.” Seveda ne gre dvomiti o razmišljanjih in ugotovitvah slovenskih škofov, vsebovanih v dveh delih Pastirskega pisma za leto 2021, toda upoštevati moramo tudi konkretne primere nerazumevanja in odnosov do Cerkve.

Sebastijan Valentan je v tedniku Družina zapisal, “da za določen del slovenske srenje velja enakopravnost, enakost, odprtost za vse, razen do krščanstva, do njega pa ni milosti in

Drago Čepar

se lahko nanj strelja z vsemi topovi. Po podatkih Slovenske škofovske konference se je v zadnjih desetih letih na slovenskih sakralnih objektih zgodilo 2.764 kaznivih dejanj. Šele ko se bo tudi v državni šoli učenec, preden bo zagrizel v sendvič, lahko brez bojazni pred okolico pokrižal, bomo lahko govorili o enakopravnosti in svobodi vernih ljudi.” V Sloveniji bodo letos znova izvedli popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, že devetnajstič zapored. Popisni podatki so izkaznica države, ogledalo, ki pokaže, koliko je državljanov, od kod prihajajo, kakšna je izobrazbena raven, koliko je zaposlenih, koliko je aktivnih, v katerih tipih družin živijo, v kakšnih stanovanjih stanujejo.

Nenavadno pa je, da v popisu ne bodo navajali podatkov o tem, kaj so prebivalci Slovenije po narodnosti in veri. Dr. Drago Čepar je o razlogih spregovoril v intervjuju,

objavljenem v tedniku Družina. Njegovo pričevanje je pomembno, saj je bil nekdaj direktor Urada za verske skupnosti pri Vladi Republike Slovenije. Zdaj ugotavlja, “da se ukinjanje narodne in verske pripadnosti pri popisu kaže kot beg pred identiteto državljanov in kot poskus izrivanja vere iz javnosti.” V kroniki dogajanja v Sloveniji se je razširila trditev o drugačnem izvoru Slovencev, kot pa je ugotovila uradna zgodovina. Naši predniki naj bi ne prišli nekje z Vzhoda, iz območja za Karpati, pač pa naj bi na sedanjem ozemlju prebivali od nekdaj, bili torej avtohtoni prebivalci raja pod Triglavom. Vprašanju, kdo smo Slovenci, od kod smo prišli in od kdaj smo Slovenci na ozemlju

današnje Slovenije in Evrope, je dr. Henrik Tuma posvetil največji del svojega življenja in delovanja. Ustvaril je ogromno gradiva za raziskave. Te izvajajo v Univerzitetno znanstvenem forumu SDS. Dr. Anton Jeglič, član častnega predsedstva Slovenskega gorniškega kluba Skala, zatrjuje: “Naše novejša in druge genetske raziskave, kot mnoge po svetu, kažejo, da je teorija o prihodu Slovencev na današnje ozemlje v 6. stoletju iz zakarpatskih močvirij čista izmišljotina, konstrukt, ki ga širi uradna znanost, da z njim zastruplja že mladino v šolah. To je podpirala ob sodelovanju slovenskih veleumov avstro-ogrska država, potem komunistična Jugoslavija in zdaj tudi Slovenija.” Iz tekoče kronike dogajanja še obvestilo in opozorilo Mihe Kramlija, terapevta in strokovnjaka za odvisnosti, ki v Novi Gorici vodi ambulanto. Sporoča, da je v Sloveniji kar tri tisoč otrok zasvojenih s sodobnimi tehnologijami, kar zelo škodljivo vpliva na njihovo življenje in razvoj. Neka raziskava je pokazala, da odvisniki v povprečju preživijo 3.000 ur letno za računalnikom, več kot njihovi starši, ki so v službah 2.100 ur na leto. Miha Kramli opozarja, da nimamo nobenega nadzora nad tem, kar se dogaja. *Marijan Drobež*

Zaživela je Tržnica na borjaču

Spletni portal za trženje lokalno pridelane hrane

Lokalni pridelovalci in predelovalci lokalnih pridelkov iz Vipavske doline in Goriške, pa tudi širše statistične regije so dobili novo spletno orodje za trženje svoje ponudbe. Zaživela je spletna tržnica, na kateri bodo lahko odslej vsi tisti, ki bodo hoteli, kupovali zdravo, svežo, lokalno pridelano hrano, ob tem spoznavali drug drugega in se učili ter hkrati podpirali lokalno pridelavo. Mestna občina Nova Gorica in Občina Ajdovščina sta prvi severnoprimorski občini, ki sta se v skladu s svojo trajnostno naravnostjo odločili investirati v razvoj spletnega orodja za trženje lokalno pridelane hrane. Njuna odločitev za ta projekt je del širših, dolgoročnih prizadevanj za trajnostni razvoj,

boljšo samooskrbo in višjo kakovost življenja. Ob podpori Občine Renče-Vogrsko in v sodelovanju z Regijsko razvojno agencijo

spletišča je namenjen tržnici. Ponudniki iz treh občin, ki so v tesnem sodelovanju omogočile nastanek spletišča, in tudi

ROD Ajdovščina je tako nastal napreden spletni portal z imenom *Tržnica na borjaču*. Osrednji del novega

ponudniki iz preostalih občin severnoprimske regije bodo na spletni tržnici lahko brezplačno objavljali oglase s svojo

ponudbo, izbirali bodo lahko med tremi različnimi načini dostave in kupce informirali o širši ponudbi kmetije ali podjetja ter o priznanjih in certifikatih, ki dokazujejo kakovost njihove ponudbe. Spletna tržnica je zasnovana z upoštevanjem visokih standardov varnosti in transparentnosti. Svoje oglase bodo lahko objavljali le ponudniki z registrirano kmetijsko dejavnostjo, dopolnilno dejavnostjo na kmetiji ali ustrezno gospodarsko dejavnostjo s področja predelave lokalnih pridelkov. Tudi za varnost osebnih podatkov bo poskrbljeno po najstrožjih standardih. Ko bodo kupci obiskali spletišče, bodo lahko enostavno pregledovali objavljene oglase, za več informacij in celo vrsto prijaznih

spletnih funkcionalnosti pa se bodo morali na portalu registrirati. Poleg tržnice bo vsakdo na novem spletnem naslovu lahko poiskal odgovore na vprašanje, zakaj je dobro kupovati lokalno. Portal prinaša tudi veliko koristnih informacij za pridelovalce, tako s področja kmetijstva kot tudi s področij, ki pripomorejo k uspešnemu poslovanju. Novo spletišče *Tržnica na borjaču* so ustvarjalci predstavili na posebnem spletnem dogodku ob njegovem zagonu. Predstavitev je vodila Brigita Habjan Štolfa, direktorica Regijske razvojne agencije ROD Ajdovščina. V klepet na borjaču, kot so poimenovali priložnostni spletni dogodek, je povabila sogovornike,

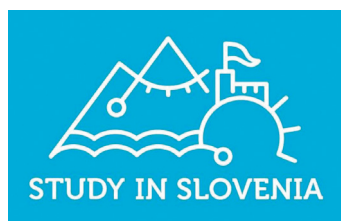
ki so z različnih zornih kotov pomagali osvetliti pomen lokalno pridelane hrane in potenciale za razvoj. Andreja in Nejc Bajc s kmetije Bajc sta spregovorila o pridelavi zelenjave kot o kariernem in poslovnem izzivu mladih kmetovalcev, Silva in Darja Cigoj s turistične kmetije Arkade Cigoj sta predstavili njihovo večgeneracijsko pot do vrhunske kakovosti suhih mesnin, Matej Tomažič iz Majerije je kot kulinarični mojster in učitelj s sogovorniki podelil svoj odnos do lokalno pridelanih sestavin, Ingrid Saksida s turistične kmetije Saksida pa je razkrila, kako kulinarčne posebnosti s teh koncev doživljajo turisti. V dogodek so se z video izjavami vključili tudi župani sodelujočih občin.

Spletno srečanje pred vpisom na univerzo

Uporabne informacije za bodoče študente v Sloveniji

Mnogo zamejskih dijakov se ob koncu višješolske poti odloči, da bodo študijsko pot nadaljevali v Sloveniji. Med najpogostejšimi razlogi so seveda uporaba slovenskega jezika, nižji stroški šolanja in želja po večji samostojnosti in odcepitvi od družine. Z namenom, da bi olajšala začetek študija in bivanja v Sloveniji, je ekipa Study in Slovenia, na pobudo Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu, organizirala spletno srečanje, namenjeno bodočim slovenskim študentom, ki živijo izven meja Slovenije. Uvodoma je poslušalce pozdravil uradni sekretar na Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Dejan Valentinčič, ki je opozoril na pomen mladih Slovencev izven meja matične domovine, katerim Slovenija namenja posebno pozornost s samim delovanjem pristojnega ministrstva ter z razpisom določenih mest, namenjenih izključno Slovencem izven meja Slovenije, in s štipendijo

za Slovence v zamejstvu in po svetu. Na spletnem srečanju, ki je potekalo v četrtek, 11. 2. 2020, je moderatorica srečanja Katja Cerar z Univerze v Ljubljani navzočim predstavila prednosti,

ki jih v Sloveniji uživajo študenti, h katerim spadajo subvencionirana hrana in prevoz, študentsko delo in različne štipendije. Tanja Sanabor iz vpisne službe Univerze na Primorskem je podrobno predstavila prijavno sprejemni postopek za vpis na univerzitetni študij v Sloveniji. V drugem delu srečanja so poslušalci bolje spoznali štiri slovenske univerze; Univerzo v Ljubljani je predstavila Katja Cerar, o Univerzi v

Mariboru je spregovoril Stojan Primožič, Mitja Tretjak je zastopal Univerzo na Primorskem, Veronika Piccinini pa Univerzo v Novi Gorici. Predstavniki univerz so vsekakor svetovali bodočim študentom, naj si podrobno preberejo informacije glede vpisa na različnih spletnih straneh univerz, na katere se nameravajo prijaviti. Opozorili pa so tudi na pomen vpisnih rokov, katerih se vse vpisne službe strogo držijo. Srečanje se je sklenilo s pričevanji zamejskih študentk Maje Devetak, ki študira na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo v Ljubljani, in Sofie Gergolet, študentke Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem. Videoposnetek srečanja je dostopen preko spletne strani in Facebook računa organizacije Study in Slovenia. Tam so uporabnikom na voljo tudi številne druge uporabne informacije v zvezi s študijem v Sloveniji.

Giulia Černic

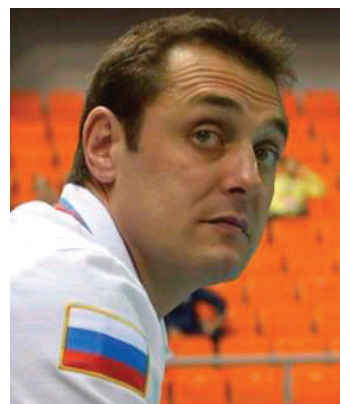
KD SOVODNJE V treh dneh okoli sveta

Ali je ruska vodka boljša od domače travarice?

V četrtek, 11. februarja, je potekalo drugo srečanje iz niza potopisnih predavanj *V treh dneh okoli sveta*, ki ga organizirata kulturno društvo Sovodnje in mladinski odsek. Tudi tokrat so se zainteresirani povezali preko spleta in prisluhnili predavanju z naslovom *Ali je ruska vodka boljša od domače travarice?*

Domačin Luca Milocco je odbojarski trener na mednarodni ravni. Leta 2012 je prvič odpotoval v Rusijo, da bi pomagal pripraviti športnice ruske ženske odbojarske reprezentance U18. Luca je odbojarsko skupino treniral v olimpijskem centru Novogorsk in v centru zveze Volley grad oz. v mestu odbojke v Krasnodarskem Kraiu ob Črnem morju. Gost je poslušalcem opisal Moskvo preko anekdot, ki jih je doživel v velikem mestu. Najprej je povedal nekaj splošnih podatkov velike Rusije, nato pa začel

pripovedovati. Pokazal je fotografije bazilike sv. Bazilija, Leninevega mavzoleja, velikega trgovskega centra

Gum ter moskovski Kremelj, njegov park in palače ter še veliko drugih. Povedal je, da so cerkve v Moskvi zelo bogato okrašene z velikimi ikonami in zlatom. Ceste in parki so čisti, mesto ponuja presenetljive zanimivosti, obenem pa se hitro razvija in prenavlja. V glavnem je iz enega kraja v drugega potoval z vlaki, v katerih je večkrat tudi spal zaradi

velikih razdalj in nenavadnih urnikov. Po Moskvi pa se je premikal s podzemno železnico, katere postaje so razkošno okrašene. Dalje je razlagal način življenja, ki ga imajo tamkajšnji ljudje: med tednom delajo v mestu, ob koncu pa gredo na podeželje v dače oz. vikende. Nazadnje je Luca odgovoril še na razna vprašanja poslušalcev in pokazal nekaj tradicionalnih predmetov iz Rusije, kot so kučme, noži in žgane pijače. Priznal je, da mu je med rusko vodko in domačo travarico še najbolj všeč domače žganje. Naslednje in zadnje srečanje bo v četrtek, 18. februarja, ob 20.30. Mladi domačin Vasja Butkovič bo predstavil Kitajsko, ki jo je obiskal zaradi študijskih razlogov. Tudi tokrat bo srečanju možno slediti preko Facebooka na strani KD Sovodnje ali preko aplikacije Google meet, s predhodno prijavo na kdsovodnje@gmail.com.

Katarina Visintin

Sindikalist Bentivogli na predavanju Goriške nadškofije in Katoliške akcije

Orientacija v negotovosti pandemije

Pandemija vodi v razmislek o ustroju naše družbe. Priložnosti za udejanjenje sprememb ne gre zamuditi. Treba je izvesti temeljit obračun in spremeniti življenjski slog. Ljudje morajo vnovično začutiti "razsežnost prihodnosti". Tako je na srečanju o gospodarstvu in pravici do dela, ki je v četrtek, 4. februarja, potekalo preko spleta, povedal sindikalist Marco Bentivogli. Razprava je spadala v sklop srečanj z naslovom "Križa, ki je ne gre zapraviti: orientirati se v času negotovosti," ki ga

Goriška nadškofija prireja v sodelovanju s Katoliško akcijo. Gost večera, s katerim se je pogovarjal novinar Guido Baggi, je bil nekdanji generalni sekretar vsedržavne zveze kovinarjev (FIM Cisl). Bentivogli, ki nasprotuje logiki "pridobljenih pravic". Pravi, da mora obravnava odnosov v svetu dela med 4. industrijsko revolucijo potekati brez vsakršnega ideološkega predznaka. Razpravljalca sta se dotaknila posledic in izzivov, pred katerimi smo zaradi pandemije. Ta je prekinila medčloveške odnose

in življenjski utrip skupnosti. Čeprav prepoved odpuščanja še velja, je lansko leto v državi 44,4 tisoč oseb ostalo brez zaposlitve; v glavnem prekarnih delavcev, mladih in žensk. Križa je tudi zmanjšala število rojstev. Negotovosti je danes veliko. Po mnenju razpravljalca je treba družbo tako reorganizirati, da bodo ljudje z delom osmislili svoja življenja. Tako kot velepa papeževa "3. pot" med liberizmom in populizmom, ki gre v smer ovrednotenja človeka in njegovih potreb. V čedalje večji meri se širi

prepričanje, da mora razvoj industrije upoštevati varstvo okolja. Boj proti socialni negotovosti terja revizijo socialnih blažilcev, meni Bentivogli. V Italiji - ki je po številu mladih, ki se ne izobražujejo in ne delajo, v Evropi na nezavidljivem drugem mestu -, so potrebne aktivne politike dela in poklicnega usmerjevanja. Zaradi sprememb v svetu dela bo treba preoblikovati tudi urbanistično podobo mest. Delo od doma pozitivno vpliva na družinske dinamike. Dejstvo, da po novem ljudje

preživljajo ves čas v svoji bližnji okolici, bo blagodejno vplivalo na policentrični razvoj mest. Če bo križa marsikaj uničila, proizvodnih dejavnosti naj ne bi prizadela. Preživela in razvijala se bodo tista podjetja, ki so oz. bodo stopila na pot tehnološke inovacije. Zaradi tega je treba vlagati v izobraževanje. Ključno je razvijati krožno gospodarstvo, ki odpravlja potrošništvo in omogoča razvoj brez uničevanja okolja. Po mnenju razpravljalca nam pandemija nastavlja ogledalo: ali res delamo to, kar nas v življenju

veseli oz. je pravično? Če je na individualni ravni zdaj jasno, "da se moramo povezati s sanjami, ki smo jih gojili v otroštvu in kasneje opustili", je na kolektivni vnovično treba vzpostaviti vezi znotraj skupnosti. Pri teh se je v svojem pozdravnem nagovoru zaustavil tudi škof Carlo Maria Redaelli, ki je opozoril na pomembnost angažiranja kristjanov na vseh področjih. V sozvočju s papežem Frančiškom, ki je pozval laike in pastirje, "naj se ne bojijo umazati si rok."

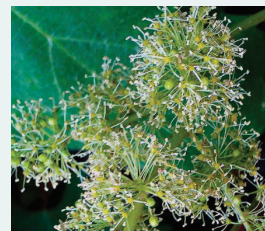
Mch

Naturopatski nasveti (326)

Erika Brajnik

Vine (vinska trta)

Cvetna esenca Vine je esenca diktatorja in terorista. Tipična izjava osebe Vine v deficitu je: "Ne razmišljaj, ampak delaj!" ali "Delaj, ker drugače misliš samo na neumnosti!" ali "Enkrat povem, drugič morajo to znati." Oseba Vine v deficitu se ne zaveda "terorja", ki ga izvaja nad okolico. Takšna oseba je sposobna, trmasta, odločna, če si nekaj vtepe v glavo, mora biti narejeno po njeno in prav tako, kot ona želi, in seveda do roka, ki ga ona določi. Poleg tega nenehno utrjuje, kritizira, ponižuje in teži, dokler ni vse tako, kot želi, ostali se morajo podrežati, ubogati in molčati, sploh si ne smejo drzniti kakorkoli oporekati. Volja in značaj osebe Vine sta zelo močna in dominantna, zavedajo se, da so zelo sposobni in za svoj cilj gredo brez pomislekov tudi preko trupel. Ostali okoli njih so ničvredni posamezniki. Lahko postanejo tudi fizično nasilni, če jim kdo ne sledi in jih ne uboga. Mislijo, da

imajo samo oni vedno prav in vedo, kako je treba vse narediti. Skratka, taka oseba je pravi tiran in se tega ne zaveda; zaradi svoje trdote pogosto stiska zobe v spanju, taki otroci pogosto tepejo vrstnike; v vseh teh primerih pomaga esenca Vine. Take osebe so neizprosni starši, raje vidijo, da se jih

otroci bojijo, kot pa da jih ljubijo, ker bi se z ljubeznijo preveč omehčali: "Fanta je treba prijeti s trdo roko!" Proces spreminjanja take osebe je kar zahteven, ker se mora soočiti z marsikatero neprijetnostjo, ki jo je zagodla drugim. A pri tem ji pomaga cvetna esenca Vine, da zadevo predela, kolikor lahko, da se zmehča

in da zaživi v svoji karizmatični vlogi voditelja, ki je ostalim navdih in ne prisila.

V veliki večini primerov mi takšne osebe rečejo: "Ja, te esence so prav super, zdaj bolj spim; doma in v službi mi pravijo, da sem bolj umirjen!" In seveda okolica se kar zelo oddahne, ko se ta "mali diktatorček" uravna.

ODGOVORNI UREDNIK Jurij Paljk, e-mail paljk@noviglas.eu

Izdajatelj Zadruga Goriška Mohorjeva - Predsednica Franka Žgavec

Registriran na sodišču v Gorici 28.1.1949 pod zaporedno številko 5 - št. ROC 3385

Uredništvo v Gorici: Piazza Vittoria-Travnik 25, 34170 Gorica,

tel. 0481 550330, faks 0481 548808, e-mail gorica@noviglas.eu

Uredništvo v Trstu: Ulica Donizetti 3, 34133 Trst,

tel. 040 365473, faks 040 775419, e-mail trst@noviglas.eu

Uprava: Piazza Vittoria-Travnik 25, 34170 Gorica,

tel. 0481 533177, faks 0481 548276, e-mail zadruga.gm@gmail.com

www.noviglas.eu

TISK: Centro Stampa Veneto S.r.l., Sede legale: Via Saint Jean 64 Fontafredda - PN,

Sede operativa: Via Austria, 19/B - 35129 Padova PD, Cod fisc e P. Iva IT01882960931

tel. 0499960021 - faks 049 9960022; e-mail: info@centrostampaveneto.com, spletna stran: www.centrostampaveneto.com

LETNA NAROČNINA: Italija 50 evrov, Slovenija 50 evrov, inozemstvo 100 evrov - Poštni tekoči račun 10647493

PODPORNA LETNA NAROČNINA: 100 evrov

Bančni podatki: IBAN: IT 61 H 0892812400013000730643, SWIFT ali BIC koda: CCRIT2TV00

naslovljen na: Zadruga Goriška Mohorjeva - P.zza Vittoria/Travnik 25 - 34170 GORICA.

OGLAŠEVANJE: tel. št. 0039 0481 533177 - e-mail gorica@noviglas.eu

Jamčenje zasebnih podatkov: v skladu s 13. členom Uredbe EU 2016/679 in z zakonskim odlokom 101/2018 (varstvo osebnih podatkov) jamčimo največjo zasebnost in tajnost za osebne podatke, ki so jih bralci posredovali Novemu glasu. Celotno besedilo je na razpolago na spletni strani www.noviglas.eu v poglavju "Varstvo podatkov". Bralci lahko brezplačno zaprosijo za spremembo ali izbris podatkov, ki jih zadevajo, kakor tudi izrazijo svoje nasprotovanje rabi le-teh. Novi glas je član Združenja periodičnega tiska v Italiji USPI in Zveze katoliških tednikov in nikov v Italiji FISC Izdajanje našega tednika Novega glasa podpirata tudi Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Dežela Furlanija Julijska krajina po DZ št. 26/2007.

Tednik Novi glas prejema neposredni državni prispevek za založništvo po zakonu št. 198/2016 in zakonskem odloku

70/2017 (prej zakon št. 250/1990). Novi glas prejema javna sredstva za medije.

Novi glas je kot član združenja FISC tudi v inštitutu IAP (Istituto dell'Autodisciplina Pubblicitaria) in spoštuje njegov kodeks.

To številko smo poslali v tisk v torek, 16. februarja 2021, ob 13. uri

NOVI
GLAS

POGOVOR Nikos Smyrniaios, izredni profesor na Univerzi v Toulousu

Obstaja neko splošno zavedanje o pretirani moči oligopolnih internetnih akterjev in čedalje močnejša družbena zahteva po njihovi odgovornosti

Nikos Smyrniaios je izredni profesor na Univerzi v Toulousu v Franciji. Je avtor knjig, kot je *Internet Oligopoly (Internetni oligopoli, 2018)*, in avtor ali soavtor akademskih člankov, kot sta *Pluralisme et infomédiation sociale de l'actualité: le cas de Twitter (Pluralizem in socialna infomiziranost novic: primer Twitterja, 2012)*, *Kako so platforme za posredovanje novic prevzele novice: dolgoročna perspektiva (2019)* in številnih drugih.

V čem se internet razlikuje od drugih, bolj tradicionalnih medijev in kakšne so ekonomske posledice tega?

Prva značilnost interneta, ki ga ločuje od starejših medijev, je v tem, da prenaša podatke, ki so v bistvu dobrina brez konkurence, kar pomeni, da v svoji rabi nimajo omejitev. Brez-konkurenčnost gre pogosto z roko v roki z ne-ekskluzivnostjo, kar pomeni, da je včasih težko, če ne celo nemogoče, preprečiti rabo ali uporabo brez-konkurenčnega blaga vsem, ki zanj niso pripravljeni plačati cene. Zato je veliko digitalnega blaga in storitev za uporabnike brezplačnih, financira pa se z oglaševanjem in tako ustvarja "nadzorovalni kapitalizem", kot ga je opredelila Shoshana Zuboff. Druga ekonomska značilnost interneta so njegovi močni pozitivni zunanji učinki, to pomeni da ima delovanje akterjev pozitiven vpliv na druge akterje. Na primer, vsak prosto dostopen spletni vir koristi Googlovemu iskalniku in vsako od uporabnika na Instagram naloženo sliko pa monetarizira Facebook. Najuspešnejša internetna podjetja so tista, ki jim uspe izkoriščati vrednost, ki jo v obliki "digitalnega dela" ustvarijo njihovi uporabniki.

Za digitalna omrežja so značilni tudi nižji transakcijski stroški, kot je to običajno za fizične trge. Posledično omogočajo poslovne transakcije, ki pred tem s praktičnega ali ekonomskega vidika niso bile izvedljive. Zmanjšani transakcijski stroški omogočajo vsesplošen prenos dela na zunanje izvajalce in podizvajalce, kar pojasnjuje uspeh podjetij, kot so Uber, Airbnb ali Deliveroo. In končno, digitalno ekonomijo zaznamuje logika "zmagovalec pobere vse" (winner-take-all).

Zdi se, da domnevate, da internet ni tako svoboden, kot naj bi bil, ali je vsaj bil zasnovan na svojem začetku ...

Zgoraj omenjene ekonomske značilnosti interneta so privedle do oblikovanja dveh močnih tendenc: komodifikacije vseh področij človeške dejavnosti, ki pred tem niso bile komercializirane, in vzpostavljanje pogojev, ki so ugodni za nastajanje monopolov.

V svoji knjigi *Internet Oligopoly (2018)* trdite, da so v zadnjih desetletjih intervencije regulatorjev na digitalnem trgu pogosto manjkale ali so se v najboljšem primeru izkazale za neučinkovite. Kakšne bi bile koristi, stroški in posledice, če bi bili regulatorji zdaj bolj dosledni?

Regulatorji so zlasti v Evropi začeli posredovati na podlagi Splošne uredbe o varstvu podatkov (GDPR), pa tudi na osnovi Zakona o digitalnih storitvah (Digital Services Act). V ZDA so številne države proti Googlu, Facebooku in Amazonu vložile protimonopolne preiskave. Ob tem so številne države, kot so Velika Britanija, Francija in Nemčija, v zvezi z avtorskimi

pravicami, obdavčitvijo ali razširjanjem sovražnega govora in dezinformacij, uvedle zavezujočo zakonodajo, ki je specifično naperjena proti oligopolnim internetnim

podjetjem, kot sta Google in Facebook. Vsi ti ukrepi so spodbudni, ker kažejo na politično zavest o škodljivih učinkih tovrstne monopolne koncentracije. Vendar pa obstajata dve točki, ki se mi zdita problematični: prva je ta, da vlade v večini primerov delujejo brez posvetovanja z državljani, njihov glavni cilj pa je obramba lastnih političnih interesov. Za to je na primer šlo pri zakonu proti "lažnim novicam", ki ga je leta 2019 v Franciji izglasovala vlada Emmanuela Macrona, ki je v nasprotju z mnenji vseh strokovnih skupin (novinarjev, NVO-jev, akademikov itd.) vzpostavila sistem spletne cenzure. Druga težava je, da so te pobude, kot je na primer Zakon o digitalnih storitvah, motivirane z vero v neoliberalna načela, ki v "čisti in popolni konkurenci" vidijo rešitev za vse težave. Ideja o javni službi ali perspektiva demokratičnega nadzora nad digitalnimi velikani pa se nikoli ne upošteva, ker se jim zdi, da je preveč "radikalna".

Zadnje vprašanje: lahko komentirate nedavni izbris

Trumpa s socialnih omrežij? Oligopolna podjetja iz Silicijske doline še zdaleč ne predstavljajo transcendentnih in avtonomnih moči, ampak so politične entitete, ki so

predmet notranjih in zunanjih bojov, pri čemer ne tvegamo nič manj kot demokratično delovanje digitalnega javnega prostora. Dokaz za to je izbris računov Donalda Trumpa s Twitterja, Facebooka in YouTubea. Ta dogodek je spodbudil številne kritike, še posebej med evropsko levico, ki so obsodili samovoljno moč večjih spletnih platform. Ti pomisleki so očitno upravičeni. Po eni strani so primeri samovoljne cenzure na teh platformah množični in niso omejeni na rasistično, homofobično in seksistično skrajno desnico. Zelo pogosto so tarče profesionalni alternativni mediji, pa tudi družbena gibanja, ki postavljajo pod vprašaj neoliberalno hegemonijo, socialne in okoljske krivice ali celo neposredno načela predstavniške demokracije ali meščanske države (Black Lives Matter, Extinction Rebellion, antifašisti, anarhisti itd.). Glede na trenutno situacijo se lahko sprašujemo, ali ima ta proti-hegemonski diskurz, ki preizprašuje vzpostavljen red, še vedno svoje mesto

na družbenih omrežjih. Danes le-ta, zaradi siceršnje izključenosti iz osrednjih medijev, predstavljajo glavno izrazno sredstvo predstavnikov radikalne in proti-avtoritarne leve. Zato obstaja resna nevarnost, da bodo tovrstno trumpovsko cenzuro politične in ekonomske sile uporabile za odstranitev kakršnega koli glasu, ki je v nasprotju s prevladujočo ideologijo, iz digitalnega javnega prostora. Po drugi strani pa je povsem upravičeno tudi opozarjanje na hinavščino in nesposobnost platform. Ta so že dolgo služila sovražnemu in manipulativnemu govoru, če je le ta dovolj diskretno ohranjal "angažiranost" publike in s tem prihodke od oglaševanja. Še več, kampanje dezinformacij in propagande na družabnih medijih so vplivale na volilne procese v številnih državah, kot so Honduras, Ukrajina, Ekvador ali Indija, in terjale tudi številne žrtve, kot v primeru genocida nad pripadniki manjšine Rohingya v Mjanmaru, ki ga je spodbudil sovražni govor na Facebooku. Danes vemo, da se tem tragedijam nismo mogli izogniti zaradi povsem trivialnih razlogov, kot je pomanjkanje ljudi, ki delajo na moderiranju vsebine, slabe koordinacije med storitvami ali preprosto pomanjkanja interesa in upoštevanja teh držav, ki predstavljajo "majhne trge". Vendar pa vsi ti argumenti niso dovolj, da bi diskvalificirali zgodovinsko in intrinzično pozitivno naravo odločitve Facebooka, Twitterja in Googla, da Donalda Trumpa utišajo. V nasprotju s splošnim prepričanjem, to ni "samovoljna" odločitev, temveč imperativ, ki ga je

oligopolnim platformam naložilo močno ljudsko gibanje, ki je svoj vrh doseglo v ZDA po travmi, ki so jo povzročili nedavni dogodki na Capitol Hillu, vendar so tukaj že od prej. Napredne politične organizacije, zagovorniki državljanjskih pravic in protirasistične organizacije so že leta brez uspeha pozivale platforme, naj utišajo Donalda Trumpa in njegove supremacistične prijatelje. Sčasoma so se tem pozivom pridružili tudi delavci platform, ki so se začeli organizirati in zahtevati pravico do sodelovanja pri odločitvah, ki vplivajo na poslovanje podjetij, v katerih delajo.

Istočasno države in nadnacionalne organizacije, kot je Evropska unija, prehajajo iz svoje pasivnosti, ki je trajala več kot dvajset let, in se začenejo ukvarjati z vprašanjem regulacije digitalne ekonomije. Tako obstaja neko splošno zavedanje o pretirani moči oligopolnih internetnih akterjev in čedalje močnejša družbena zahteva po njihovi odgovornosti. Ta zahteva je nekatere platforme spodbudila, da so postopoma oblikovala korpus predpisov, ki so vedno bolj politični, v smislu, da vodijo v obrambo vrednot, na katerih temeljijo liberalne demokracije. Če ne zahtevamo javnega nadzora nad spletnimi velikani, kar je možnost, ki jo je tudi mogoče zagovarjati, mora družba in njeni medijatorji – politiki, raziskovalci, novinarji, združenja, sindikalisti – vzpostaviti neki okvir demokratične regulacije spletnega političnega izražanja zasebnih podjetij, ki so njegovi glavni nosilci.

Mitja Stefancic

Domači šport v času pandemije

Kako z amaterskimi prvenstvi?

Naj amaterji začnejo s tekmovanji še v tej sezoni?, je veliko vprašanje, s katerim se zadnje tedne ukvarja po vsej Italiji širša športna srenja. Neke obče sprejete poti, ki bi veljala za vse, ni, tako da vlada za zdaj zlasti precejšnjo zmeda. Morda se bo v dneh od priprave tega zapisa do izdaje časopisa še kaj spremenilo, če ne bo novosti, pa bodo v soboto prvenstvo začeli odbojkarice in odbojkarji v deželnih članskih ligah. Dekleta Zaleta in fantje Olympie, Sloge Tabor in Soče v C ligi bodo spet stopili na igrišče v boj za točke na lestvici. Odbojcarska zveza FIPAV je jemanje brisov pred ponovnim

zagonom dejavnosti klubom le priporočila, ni pa obvezno. Kakšni bodo učinki te sprostitev, bomo videli čez nekaj tednov. V naši javnosti je precej pozornosti vzbudila odločitev, najprej Košarkarskega kluba Bor, nato Športnega združenja Jadran, da omenjenih peterk ne bo na startu prvenstva, če se bodo tekmovanja (predvidena od marca dalje) res začela. Upravi naših društev sta sklep utemeljili z dejstvom, da so imeli velike pomisleke za sodelovanje v ligi zlasti igralci in trenerji, saj delajo ali so študentje in bi poleg samega treniranja ter merjenja moči na parketu sprejeta

obveznost terjala tudi vožnje v avtomobilih ali kombijih v precej oddaljene kraje, pa preoblačenje v garderobi in še marsikaj. Bor in Jadran sta zdravje vseh članov postavila na prvo mesto, odločitev pa je bila manj boleča z ozirom na to, da košarkarska zveza FIP za klube, ki se odpovedo nastopanju v letošnji sezoni, kot kaže, ne predvideva nazadovanj za zeleno mizo ali drugih kazni. Še drugačne so razmere v nogometu, kjer se intenzivno govori o začetku skrajšanega prvenstva v aprilu samo za elitno ligo, najvišje deželno tekmovanje. Odbor zveze FIGC za Furlanijo julijsko krajino

pa se ogreva za prisotnost gledalcev na tribuni in za odprtje kioskov ob igriščih, kar prinaša prepotrebna sredstva

v blagajne društev. Nekateri klubi so sicer predlagali tudi igranje tekem brez publike. Bomo videli. V telovadnicah so doslej smele trenirati skupine, ki

so vključene v tekmovanja "državnega interesa", kar je marsikdo v teh mesecih umetno prikrožil. Košarkarska zveza je za vse, tudi za mladinske kategorije, predpisala negativen hitri test na covid-19 vsem vadečim pred začetkom aktivnosti. Toda vemo, da ima enkraten test, ki že naslednjega dne pomeni bolj malo, res majhno korist in učinek ... Vsi, na primer nogometaši, so na prostem lahko vseskozi individualno trenirali, zdaj pa ob spoštovanju ukrepov za širjenje okužbe dejansko vsi mladinski pogoni vadijo tudi po dvorana. To so dejstva in trenutno

stanje. Pa še mnenje: v času sredi zime in zdravstvene krize, ko se najstniki še otepajo šole na daljavo, ko je premikanje omejeno, ko nekatere gospodarske dejavnosti ne smejo obratovati – bi morda lahko vsaj za začetek amaterskih članskih prvenstev na lokalni ravni, v katerih večkrat tekmujejo štiridesetletniki, še malo počakali. Navsezadnje pri tem nihče ne utrpí prave ekonomske škode, saj gre za dijake, študente, prostovoljce, ki imajo službe, oziroma trenerje s honorarjem ali malenkostnimi potnimi stroški.

POGOVOR Zgodovinarka Nadja Terčon, avtorica knjige Sava in Jolanda

Prvi slovenski in jugoslovanski pomorščakinji, izšolani in vkrcani na trgovske ladje

Sava Kaluža in Jolanda Gruden sta v prvih povojnih letih v Piranu obiskovali novoustanovljeno Slovensko pomorsko trgovsko akademijo (SPTA). Na območju nekdanje Jugoslavije sta bili prvi ženski, ki sta vstopili v moški svet pomorskega poklica. O njiju pripoveduje knjiga *Sava in Jolanda*, ki jo je napisala zgodovinarka Nadja Terčon. Delo je izdal Pomorski muzej "Sergej Mašera" iz Pirana. Avtorica je prijazno odgovorila na zastavljena vprašanja.

Bi predstavili glavne značilnosti življenjskih zgodb Jolande in Save? Zakaj sta pomenljivi?

Sava in Jolanda sta bili prvi slovenski in jugoslovanski pomorščakinji, ki sta bili izšolani in vkrcani na trgovske ladje. Obe sta prišli s postojnske gimnazije in obe sta bili vpisani na navtično smer. Gre za ženski, ki sta se šolali in službovali v izrazito moškem okolju. Njuno šolanje in službovanje imata začetniški značaj, a sta bili kasneje zgled marsikateremu dekletu, ki se je odločilo vpisati na pomorsko šolo. Poklic pomorščaka (pomorščakinje) je bil ženskam dostopen šele po drugi svetovni vojni. Zato lahko poudarimo, da sta slovensko pomorsko povojno zgodovino pomagali ustvarjati tudi ženski, ki sta potrebovali veliko poguma in modrosti. Obe sta bili z morjem in pomorstvom ter ladjami povezani večji del svojega življenja, toda vsaka na svoj način. Obe sta se šolali v specifičnih razmerah v prvi generaciji prve slovenske pomorske šole. Obe dekleti sta bili postavni, ena plavalaska in druga temnolaska. Že z vpisom na moško pomorsko šolo sta postali zanimivi za družbeno oblast in njeno prepričanje, da lahko tudi nežno dekle opravlja vsa najtežja fizična dela, ki so do tedaj veljala izključno za moška. Zato sta že med poukom v šoli, še bolj pa na prvem šolskem potovanju po Jadranu, bili magnet za novinarje in časopisne fotografe. Dekleti sta bili senzacija za prebivalce v mestih, kjer se je ladja ustavljala. Njuni fotografiji sta bili večkrat objavljeni v več slovenskih, jugoslovanskih in ameriških časopisih. Ko sta skupaj pluli na ladji Hrvatska, sta bili namreč navzoči ob prvem natovarjanju ameriške dobrodelne pomoči Jugoslaviji v prehrani in zato predstavljeni v ameriškem časopisu.

Zanimivo je, da sta bili dekleti tesno povezani s tistim delom Primorske, ki je po vojni ostal izven matice

... Velja. Jolanda je bila rojena in je odrasčala v Nabrežini in tja se je, čeprav je živela na

Reki, vedno rada vračala. Sava pa je bila iz Postojne, rojena v Ilirski Bistrici, kasneje je živela v Luciji. Njen brat Boris je bil rojen v Trstu. Iz Trsta, od Svetega Ivana, iz znane slovenske učiteljske družine Trobec, je namreč prihajala Savina mama Stanislava. Savin oče Rudolf, odvetnik, pa je celo življenje svojo prakso opravljal med Trstom in Postojno. Njuna odločitev za šolanje v slovenskem jeziku na SPTA je bila posledica predvojnega šolanja v italijanščini, saj se primorski otroci zaradi fašizma niso mogli šolati v maternem jeziku. Bili sta emancipirani dekleti. Izhajali sta iz družin, ki sta jima lahko zagotavljali vso moralno in ekonomsko podporo. Obe sta pridobivali osnovne pomorske izkušnje na ladjah Jugolinije, bili zaposleni v pomorskih podjetjih in agencijah, ena na Reki, druga v Trstu, potem pa se je njuna pot začela razlikovati. Jolanda se je poročila in postala pomorščakova žena, Sava pa je odšla v Anglijo delat in študirat. Po vrnitvi v domovino pa se je ponovno zaposlila na manjših potniških ladjah Obalne plovbe, nazadnje pa še na ladji Bled. S pomorstvom je bila povezana vso delovno dobo. Obe pa sta prekinili sanje o plovbi, ko so se jima rodile hčerke.

Katere vire ste uporabili pri raziskovalnem delu?

Vsebina knjige je naslonjena na izjemno bogato osebno, arhivsko in muzejsko gradivo v različnih oblikah (pisno dokumentarno gradivo, fotografije, zapisi ustnih pripovedi, časopisni članki) ter bogato strokovno literaturo. Poleg zbiranja, urejanja, branja in analize osebne gradiva obeh pomorščakinj, ki ga hranijo njune hčerke, sem pregledala veliko arhivskega gradiva in pridobila veliko podatkov o času, obdobju in razmerah ter ljudeh, ki so prikazani v knjigi.

Zapisali ste, da je bila pot uveljavitve žensk v pomorstvu dolga in vijugasta. Katere so bile ovire?

Danes je povsem običajno, da opravljajo ženske na potniških ladjah določene poklice splošne službe, še vedno pa jih je malo med navtiliki in strojniki. Pri teh poklicih, ki so bili od nekdaj rezervirani za moške, se morajo še vedno dokazovati in izbirati med poklicnim in zasebnim življenjem. A nekoč je bilo drugače. Morje je od nekdaj privlačilo ljudi. Povezava žensk z morjem je skozi preteklost znana v največji meri v vlogi življenjskih sopotnic pomorščakov, njihovih mater ali hčera, oziroma potnic na potniških ladjah.

Ženske so tudi igrale pomembno vlogo v zgodovini pomorstva, ki pa je doslej večinoma ostala neopažena. Bile so med drugim piratke, mornarke, pomorščakinje, pomorske častnice, ladijske potnice, znanstvenice in

svetilničarke. Na ladjah je potekalo težko fizično delo, ki ga ženske že zaradi same fizionomije niso mogle opravljati. So se pa med znanstveniki, ki so med ladijskimi potovanji opravljali raziskave, znašle tudi znanstvenice. Poleg povsem realnih razmer so ženskam na ladjo preprečevali tudi številni stereotipi. Velike spremembe so se začele po obeh velikih svetovnih vojnah. Zgodovinarka Marta Verginella pravi, da je zaposlovanje žensk v moških poklicih, tudi na ladjah, bila pogostejša praksa takrat, ko je primanjkovalo moške delovne sile. Ko pa se je stanje normaliziralo, so navadno na teh mestih izgubile službo prav ženske. Obdobje, v katerem sta se Sava in Jolanda šolali in pluli, je bilo obdobje takoj po vojni, ko se je država postavljala na noge in je bil položaj žensk popolnoma drugačen kot prej in tudi potem. Z vidika in pozicije tistih žensk, ki so se odpravljale na to pot, je bilo pomorstvo zanimivo. Ženske so verjele, da lahko od tega živijo, da lahko živijo tudi v tipično moških poklicih. In kljub takim prepričanjem so bile še vedno izpostavljene različnemu nadzoru, ki je "skrbel" za čast deklet in žensk ter preprečeval njihovo izobraževanje in zaposlovanje. Na ladjah tako, da je moški pomorski vrh pripravil in sprejel odlok – uredbo o prepovedi zaposlovanja žensk na ladjah. Konec leta 1952 sta se obe izkrcali in prenehali pluti na ladjah Jugolinije.

Kakšne so današnje razmere? Ali so ženske poklicno enakopravne v pomorstvu moškim?

Danes je stanje v primerjavi s preteklostjo neprimerljivo boljše. Različnih izbir za ženske je veliko več, veliko manj je

dijaki SPTA. Odgovor je dal že daljnega l. 1963 Lojze Maruško, ki je zapisal: "Iz Kranjčevega Prekmurja, iz Prežihove Koroške, iz vinorodne Štajerske, črnih trboveljskih revirjev, sončne Bele krajine, iz gostoljubne Dolenjske in na

videz vase zaprte Gorenjske, iz dežele dobrovoljnih Kraševcev in iz vseh krajev Slovenije." A to ni nič novega. O tem govorijo mnoge zbirke našega Pomorskega muzeja, ki predstavljajo številne pomorščake, ki so prihajali s celine. Tako tistih v vojaških kot v trgovskih mornaricah različnih držav, pod katere je v različnih zgodovinskih obdobjih spadalo slovensko nacionalno ozemlje. Med slovenskimi mladeniči je bilo takrat veliko zlasti zanimanje za vojno mornarico, saj je vojaški poklic prinašal ugled in redno delo.

Na primer Sergej Mašera, narodni heroj, po katerem se imenuje naš muzej, je bil rojen v Gorici. Tudi o njem sem napisala knjigo z naslovom Gorelo je morje.

V skupnem projektu z ZRC SAZU smo sodelovali pri pisanju in pripravi knjige Tvorci slovenske pomorske identitete. Predstavili smo Marcela Blažino, ladijskega modelarja iz Izole, ki je v naše kraje prišel iz Sesljana, Vižovelj. Notranjci so se naslonili na Reko, večina na Trst. V Trstu je bil eden prvih slovenskih ladjarjev Janez Kalister iz Slavine pri Postojni, na Reki pa njegov nečak Josip Gorup plemeniti Slavinjski. Govorimo tudi o delavcih v ladjedelnicah v Trstu, Tržiču in na Reki, o prevozih lesa iz slovenskih gozdov za gradnjo ladij. O tem, kako so vsi ti "celinci" ustvarjali slovensko pomorstvo, pa sem pisala v svoji obširni knjigi Usidrali smo se na morje!.

Bi predstavili zgodovino slovenske pomorske šole?

Slovenski pomorščaki se vse do 1. marca 1947 niso šolali v maternem jeziku. Zanimanje dela Slovencev za morje in pomorstvo traja že od začetka 18. stoletja. Potreba po ustanovitvi pomorskih šol v naših deželah se je

pokazala kmalu potem, ko je Karel VI. leta 1717 razglasil svobodno plovbo po Jadranu, leta 1719 pa Trst in Reko za svobodni pristanišči. Slovenski pomorščaki so se šolali v več državah, a z maternim jezikom so se prvič srečali šele leta 1947. Poklic pomorščaka je bil dokaj vabljev in je v obdobju intenzivnega razvoja pomorstva zagotavljal zaposlitev in dobro življenje. Poklic pomorščaka, častnika trgovske ali vojne mornarice, je bil v preteklosti zelo spoštovan in družbeno vrednoten. Med obema vojnoma je veliko slovenskih fantov s celinskega območja odhajalo v vojaške in trgovske pomorske šole in se potem zaposlilo na vojaških ladjah.

Ob koncu druge svetovne vojne, ko se je Slovenija borila za dostop do morja, so ustanovitev slovenske pomorske šole razumeli kot možnost, da se Slovenci uveljavimo kot pomorski narod. Pripravljali so se na kasnejšo vzpostavitev slovenskega pomorstva in mu z izobraževanjem kadrov pripravljali dobre temelje. Ko je cona B STO februarja 1947 prišla pod nadzor Jugoslavije, se je uresničila zamisel o slovenski pomorski šoli. V koprski Žusterni oziroma v Semedeli je začela delovati prva slovenska pomorska šola z imenom Slovenska pomorska trgovska akademija. Zaradi slabih razmer se je kmalu preselila v Piran.

Ali ste morla zaslediti podatke o številu mladih, ki so po vojni s Tržaškega in Goriškega odšli na študij pomorstva čez mejo?

Med šolajočimi je bilo vse do leta 1954 precej fantov in eno dekle iz slovenskih obmorsko-kraških krajev, drugi pa so prihajali iz bližnje okolice, širše Primorske, pa tudi iz drugih celinskih krajev Slovenije. Vsi, ki so prihajali iz slovenskih krajev v cono A STO, so bili slovenske narodnosti. Prva generacija dijakov je večinoma prišla iz postojnske gimnazije. Kasneje pa so dijake iskali po celi Primorski in drugih krajih Slovenije. Način pridobivanja dijakov je potekal tudi prek časopisnih oglasov oziroma obvestil ter člankov. Poleg Jolande Gruden je bil v njeni generaciji Jordan Zahar in drugi, kasneje Bruno Volpi Lisjak in Franco Cossutta, oba danes najbolj poznana kot ustanovitelja in promotorja Ribiškega muzeja v Križu. V knjigi, čeprav sta v ospredju ženski, se lahko prepoznajo tudi njuni sošolci, sodelavci in drugi, ki so bili tako ali drugače udeleženi z njima v šolskem in prvem zaposlitvenem času ter bili priča tistemu prvemu povojnemu obdobju.

Matej Caharija